

**Lologena Wo Kiena Ne
Yesu Kristo Naña
MATIU
Siriyuia
Visayuena Na Tusi Nene**

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini, “*Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naña Matiu Siriyuia*”, naga pisawal lologena wo sape Yesu, naga yaru naña Ntewa pisaar pa kiena yeririna la nanua sumo rui sape yoko naga imi vena tamalia la. A e Yesu, navisaarena la naña Ntewa pisaar pa kiena yeririna lala e Tusi Pesa ana pimi m̃alivi narui. Yesu paeme e yo kiena lus nae Israel lala, a kiena lologena wo nene, naga pe kiela re ga poli, naga pe kiena yeririna punuga na yomarava nini.

Matiu mligan ruru komþasnen tusi la nene suñaga sanene. Naga pisayu þesania, naña Yesu paeme, a naga pisayu m̃enaga naña Yoane kea, a naña Yermare kilalia. A siraunia, naga pisayu naña Yesu siari kiena yuñæna e yo naña Kalele suñaga pisawal ke lologena wo pa yaru lala, pian la, a kila ruru kiela inanena lala. Siraun nene, naga pisayu m̃ena naña Yesu pa ma Yerusalem, amio suri la naña Yesu kila maron e kiena legiena na olua maro. A naga pisayu maron naña Yesu mare, a yoko mal sina.

Matiu pisayu naña Yesu naga pe navianiena tai naña po taulu navianiena taþena lala a

namãreraena na visawalen kinasnen navisalu-
aena kiena Ntewa sike e naga, a pisayu ðelaga
naþa Ntewa pimi pe Ðarin Suþe kiena ne kiena
yeririna lala.

Suri la moki naþa Yesu pian la ea, Matiu
miliþere kompas lima, sanene:

Yesu pian kiena yeririna lala metava e kunusa.

E kiena vianiena nena, naga pisawal ðelaga
naþa yaru la monar akila, vena aimi naþa
Ntewa ve kiela Ðarin Suþe. A naga pisawal
kiela yuãaena lala, ana taman pan la vena
ayumãaenia, a pisayu sur la naþa yoko atolia
e luwasnen kiela maliena e yomarava vii
naþa Ntewa imi ve Ðarin Suþenia. Kiena
vianena la nene sike e marana na keviu lima
vito tol marana na keviu olua.

Yesu pian kiena yeririna lualima taaga pa
lua. A mila mãreraena pan la vena ava
avisawal kiena lologena wo va yaru taþena
lala. Navianena la nene sike e marana na
keviu lualima.

Ðakaiwa la naþa Yesu pisa vena visayuen
yaru la naþa Ntewa pe kiela Ðarin Suþe,
e yomarava vii naþa yoko ava asike ea.
Ðakaiwa la nene sike e marana na keviu
lualima taaga pa telu.

Yesu pian kiena yeririna lala e ðelaga naþa
yaru monar kila vena tavevea. Navianena
la nene sike e marana nakeviu lualima taaga
pa orelu.

Yesu pian kiena yeririna lala, pisayu suri la
naþa yoko imi mãalivi e legiena maro, a e
yomarava vii naþa Ntewa ve Ðarin Suþenia.

Navianena la nene sike e marana na keviu lualima lua pa vari a lualima lua pa lima.

Komþasnen tus la nini

Repinane Yesu lala a Yesu paeme 1:1—2:23

Yumãena kiena Yoane Nakeena 3:1-12

Yoane kee Yesu, a Yermare taþalia 3:13—4:11

Yesu kila kiena yumãena e lepas naþa Kalele 4:12—18:35

Yesu moluwe Kalele pa ma Yerusalem 19:1—20:34

Legiena na maro kiena Yesu naþa kila kiena yumãena garu Yerusalem a yo la naþa lavisin ga Yerusalem 21:1—27:66

Yesu mal sina a kiena nalogena lala apisu naga 28:1-20

Repina ne Yesu lala

Luk 3:23-38

¹ Yesu Kristo naga molue kome lus na yermarua keviu lalua kiena ne repina ne le Yu lala, nane Epraam naga sumo, amio Tepet naþa naga sirau. Repina ne Yesu la punu ga, la kiela kia sanini:

² Epraam naga narina naþa Aisak.

Aisak naga narina naþa Sekop.

Sekop naga narina naþa Suta, amio wenla taþena lala.

³ Suta naga narina lua, Peres amio wenla Saera, naþa lalua na ape kaora, naþa lalua na anela naþa Tamã.

Peres naga narina naþa Ebron.

Ebron naga narina naþa Ram.

⁴ Ram naga narina naþa Aminatap.

Aminatap naga narina naña Nason.

Nason naga narina naña Salom.

⁵ Salom naga narina naña Poas, a Poas nene naña naga anena Reap.

Poas naga narina naña Opet, a Opet nene naña naga anena Rut.

Opet naga narina naña Sese.

⁶ Sese naga narina naña Tepet, a Tepet nene naña naga pe ãarin suþe kiena ne le Israel lala. Tepet naga narina naña Solomon, a Solomon nene naña anena, naga wona ne Uraea na sumo.

⁷ Solomon naga narina naña Reopoam.

Reopoam naga narina naña Apia.

Apia naga narina naña Asa.

⁸ Asa naga narina naña Seosepat.

Seosepat naga narina naña Soram.

Soram naga narina naña Usaea.

⁹ Usaea naga narina naña Sotam.

Sotam naga narina naña Eas.

Eas naga narina naña Isakaea.

¹⁰ Isakaea naga narina naña Manasa.

Manasa naga narina naña Amon.

Amon naga narina naña Sosaea.

¹¹ Sosaea naga narina naña Sekonaea, amio wenla lala. Ana e pogos kiena ne la nene narui, yaru lala na purvanua taþena naña Papilon apanon aþure plan le Israel lala ava ayumãe korena garu Papilon.

¹² Sekonaea naga narina naña Seltiel, nane pogos naña le Israel lala amiyumãe korena ke garu Papilon wa.

Seltiel naga narina naña Seruþapel.

¹³ Seruṣṣapel naga narina naṣṣa Apiut.

Apiut naga narina naṣṣa Eliakim.

Eliakim naga narina naṣṣa Aso.

¹⁴ Aso naga narina naṣṣa Satok.

Satok naga narina naṣṣa Akim.

Akim naga narina naṣṣa Eliut.

¹⁵ Eliut naga narina naṣṣa Eliesa.

Eliesa naga narina naṣṣa Matan.

Matan naga narina naṣṣa Sekop.

¹⁶ Sekop naga narina naṣṣa Yosop, naṣṣa wona ne Maria. Maria nene, naga anenane Yesu, naṣṣa apisape naga pe Navisaarena.

¹⁷ Siar e Epraam, teras lelei lala pimi tol Tepet, teras la nene tol lualima taaga pa vari. A siar e Tepet pimi tol pogos naṣṣa le Papiilon lala aṣṣure plan le Israel lala avanon ayum̃ae korena garu Papiilon, teras lelei lala tol m̃ena ga lualima taaga pa vari, a siar e pogos naṣṣa la asike garu Papiilon, pimi tol Kristo, teras lelei lala tol ke sina ga lualima taaga pa vari.

Yesu paeme

Luk 2:1-7

¹⁸ Suniena nini kiena ne Yesu Kristo, naṣṣa naga paeme sanape, naga sanini: naga anena, sira naṣṣa Maria, naṣṣa la apisaaria sumo asape yokorena talopa amio yaru tai, kiena kia Yosop. Ana pogos naṣṣa lalua pe atalopa re poli wa, Maria naga mlogekilale naṣṣa naga m̃eṣṣena, na pimi kome Ninuna Wa. ¹⁹ A Yosop naṣṣa la apisaaria apisape yokorena naga talopa amio Maria nene, naga pe yaru wo tai, a naga pe

pisa re pisape Maria naga kila suri tai piowa poli. Ana naga pisu sane p̄isi na lalua na monar akilaro kiela navisaarena nene, ana naga sitom ke pisape kila ga e p̄elaga tai naṣa malumu ga, vanon naṣa naga yepen mavin kilaen Maria memawa manenea vanon suri nene. ²⁰ A pogos naṣa naga sitom ke sape kila sanene, naga m̄enia, pisu navisi tai kiena ne Ntewa m̄alivin naga, ana navisi nene pisa pania, pisape “Yosop, ko lus kiena ne Tepet, ko na ve ologe re viowagan naṣa oure Maria ve woña, vanon sisi naṣa teke e naga, naga pimi ga kome Ninuna Wa. ²¹ Yokorena Maria war narina yerm̄ene, a monar osikia kiena kia Yesu Natamaliaena, vanon yokorena naga warplan mlamulena viowa lala vetan kiena yeririna lala.”

²² Ana suri la nene pimi kakate sanene, vena kila visena kiena ne Ntewa tai vim ve lelaga, sa naṣa Navisawalena Aisea naga pisawal sumo, ²³ naṣa naga pisape

*“Yokorena sira m̄ee tai naṣa yerm̄ene pe pisu re
poli wa, naga m̄eṣena,
p̄isi na war narina tai ve yerm̄ene,
ana p̄isi na asikia kiena kia ve ‘Emanuel.’ ”*

Ais 7:14

Kia naṣa “Emanuel” naga kana kinas sane “Ntewa sike amio ita.”

²⁴ Pogos naṣa Yosop tavilo sina, kila sa naṣa navisi kiena ne Ntewa pisa pania, ana naga talopa amio Maria, p̄ere pe wona. ²⁵ Ana pe pa pisu re Maria tol pogos naṣa Maria p̄arlua narina

nene. A pogos naŭa Maria  arlua sisi nene, ana Yosop sikia kiena kia “Yesu.”

2

Yaru la naŭa akilia ruru  elaga kiena ne verue lala apimin asape avisu Yesu

¹ Yesu naga paeme e pulkumali tai, kiena kia Petleem, lepas nae Yutea. E pogos naŭa Yesu paeme, Erot naga pe  arin su e kiena ne le Yu ke lala. A siraunia, pe piavi re nena poli, ana yaru la  asia naŭa la akilia ruru  elaga kiena ne verue la po pa isi, apimi atol garu Yerusalem. Susumo la nene amolue e kiela purvanua, e lepas naŭa mrae molue ke komea, ana apimi. ² Ana la apiun tan yaru lala, asape “?Sisi naŭa paeme mare ga na wa, naŭa asape  isi na naga vim ve  arin su e kiena ne le Yu lala, naga m eke pe? Imimi mo al kiena verue rui, molue ke e yo naŭa mrae molue ea, ana imimi mepimin ke mesape meieluar naga.”

³ Ana pogos naŭa  arin Su e Erot tol visena la nene, amio yaru ta ena la asia nae Yerusalem, amloge, ana la pe akekaran re nena ga. ⁴ Ana Erot pio yerkawa kiena ne yaru wa lala amio navianena navisaluaena lala apimi apisuia, ana naga piun tan la, pisape “?Navisaarena naŭa apisape  isi na naga imi, la apisa ke asape  isi na naga vaeme pe?”

⁵ La naŭani apisata ea, asape “Yokorena Navisaarena naga vaeme garu lepas nae Yutea, e pulkumali naŭa Petleem. ⁶ Nanene vanon naŭa sumo na, navisawalena tai siriyuia, pisape

*'Ntewa naga pisa sanini, pisape
 "Amiu nae kumali naþa Petleem, amiu
 taþatete avisavenua,
 yerkawa taþena nae Yutea lala, la atola
 metavan amiu, ana amiu na ato ga tano,
 peraga,
 vanon yokorena nasumonena keviu tai molue
 nenaga kom pun amiu,
 ana naga visuar ruru kiau yeririna lala nae
 Israel." ' ' "*

Maika 5:2

⁷ Pisi na Þarin Suþe Erot naga pio vinaun ga yaru na kilia ruruen þelaga kiena ne verue la nene, vena aimi avis ga amio naga taaga, vena naga loge ruru tan la, pisape la apisu verue naþani kate na pogwai. ⁸ Ana naga pisa pan la, pisape "Amiu na monar ava akale sisi nene vano-o alualia, ana awasuþe si aimi avisawal van inu, vena inu mþena ga nevano neieluar naga," ana naga mligan la apa garu Petleem. Ana kiena visena nene naþa naga pisa ana pisokan ga, naga sinenan pisape visae lual sisi tomtom nene, ana weþmaria.

⁹⁻¹⁰ Ana yaru la nene la amloge visena kiena ne þarin suþe nene þisi, ana apa sina ga e kiela mrapplepa, ana apisu sina verue nene naþa tego þesia e lepas naþa mrae molue ke komea. Pogos naþa la apisu si verue nene, akekara paþisi, ana verue naþa naga sumon la mþa ga pano-o atol e naþa sisi nene mþeke ea. ¹¹ Ana la apa loyumþa e yuþa nene, apisu sisi nene, amio anena naþa Maria. Ana la akinai, amieluar naga. A la apikeþa kiela karo lala, aþar plan kiena nalaena la pania, suri tai naþa kol, amio suri lalua naþa

ponos taninu po pañisi sa naña mñañes, naña kiela kia prakensis, amio mer, naña mer nene naga kana kilavaru keviu pañisi.

¹² Ana kolemalu, Ntewa pisi pan la e mñeniena tai, pisaluñar la pisape “Ve ava akom re si lepas naña puna ne Erot.” Ana la amligan yo nene, añasuñela ke sina ga, akome mrapa tañena apa kiela.

Añurelua Yesu, añure apa Isip

¹³ Pogos naña yaru la nene amial rui, ana Yosop mñenia mña navisi kiena ne Ntewa tai pimi puna, pisa pania pisape “Yosop, osuñalu, owar ninis nene amio anena, amiu aure ava garu Isip, vanon lavisi ke Parin Suñe Erot kale ninis tomtom nene vena weñar narui. Ava asuñña garu Isip vano-o tol pogos naña nevisa van ko, ana awasuñe amiu si aimi.” ¹⁴ Ana Yosop mlogear visena kiena navisi nañani, ana suñalu ãarlua ninis tomtom nene amio anena, ana amligan plan ke e yemalo nene, ana amialin ke ava garu Isip. ¹⁵ Ana la apa asuñña garu Isip yam piavi li mña ga, pano-o tol pogos naña Parin Suñe Erot mare.

Suri la nene pimi kakate sanene, vena kila visena kiena ne Ntewa tai naña Navisawalena Osea naga pisawal nanua sumo vena vim ve lelaga, naña naga sapenua

*“Naruu na yermene sike garu Isip,
ana nevio naga wasuñe imi.”*

Ose 11:1

Yaru nakilaen mara lala aña moñar ninis lala

¹⁶ Pogos naña Parin Suñe Erot naga kilia sape yaru nakilia ruruen ãelaga kiena ne verue lala

pe akila re sa naŝa naga pisa poli, pe apimi akom re si puna poli, ana naga sinena mimi paŝisi, ana naga pisa pan kiena yaru na mara lala, pisape “Ava akale ninis la punu ga naŝa ape yermene asike Petleem, a la mēna ga naŝa asike lavisinia, la naŝa pe kiela kas lua re poli wa, ana awe momar la make ga amarmare.” Āarin Suŝe nene naga polo pogos nene sanini, vanon mloge visena tan yaru la nene, naŝa apisawal mesmesun pania nanua e pogos naŝa verue nene kateŝesia.

¹⁷ Suri la nene kila visena naŝa Navisawalena Seremāea naga pisa sumo pimi pe lelaga, naŝa naga pisape

¹⁸ *“Le Ramā lala amloge sira nae pula tai tagi na tagi,*

naga mloge piowa paŝisi,

sira nene naga Resel, naŝa naga tagin ke mapina lala.

Ana naga yepena mavin yaru tai kila luŝeluŝeena vena loge wo sina,

vanon mapina la akokovio make ŝisi rui.”

Ser 31:15

Yosop ŝar Yesu nene molue Isip, ŝasuŝe si pa Nasaret

¹⁹ Ana pogos naŝa Yosop lala asike garu Isip wa, ana Āarin Suŝe Erot naga mare. Ana Yosop mēnia, pisu sina navisi kiena ne Ntewa tai pimi puna, ²⁰ ana navisi nene pisa pania, pisape “Yosop, osuŝalu, oure ninis nene amio anena, awasuŝe amiu si, ava garu kiamiu purvanua naŝa Israel, vanon Āarin Suŝe Erot nene naŝa

naga sape wem̃ar ninis nene, naga mare rui.”

²¹ Ana Yosop naga mlogear visena nene, naga sum̃alu, p̃ar ninis nene amio anena, aṗasuṗela ke sina ga apa e kiela purvanua naṗa Israel.

²² Pogos naṗa la amialin ke asape ava tol garu Yutea, ana Yosop mloge asape Akaleas kus ke leleno ne arimana naṗa Erot, pe p̃arin suṗe ke garu Yutea. Ana Yosop maraun si vaen garu Yutea, ana naga m̃eni si tai, m̃al Ntewa naga pisi pania, pisaluṗar pisape “Ve ova re si garu Yutea,” ana Yosop lala apalein e yo taṗena tai, kiena kia Kalele. ²³ Ana la apa asike e kumali tai e lepas nene, kiena kia Nasaret.

Suri nene pimi kate sanene vena kila visena kiena ne navisawalena lala vim ve lelaga, naṗa la apisayu Navisaarena nanua sumo rui, naṗa la apisa apisapenua

“Yokorena, lala avisave naga ve yaru nae Nasaret tai.”

3

Yoane Nakeena sike ga e yokorena, mlologon ke navilopuena

Mak 1:1-8; Luk 3:1-8; Yoane 1:1-28

¹ Yesu naga kapuru pimi keviu, gar ga Nasaret, ana e pogos ke nene narui, Yoane Nakeena naga pimi p̃arpojo e yokorena e lepas nae Yutea, ana naga sum̃a mlologon ke, pisapenua ² “Amiu na monar avilopu amiu, vanon Nasuṗenena kiena ne Ntewa pimi ke narui.” ³ Yoane Nakeena nene

naga pe yaru naña Navisawalena Aisea pisawal nanua sumo rui, naña naga pisa, pisapenua
“Pulgon yaru tai sumã pio ke e yokorena, pisape ‘Amiu akila ruru make mrapa kiena ne Ntewa, vena naga kilia imi m̃alivi e kiamiu malena lala.’ ”
Ais 40:3

⁴ Yoane Nakeena nene naga sane Navisawalena Elaisa nene nanua sumo, sa naña naga pe miyen re kulsota naña po poli, m̃ana kulsota na ape ga e vilulus nen kamel, a kiena kilika na kararen m̃eþena na amiyum̃aen ga e kulus nen puluk. A kana kinanena e yokorena, kan ga narin suri la naña asape kurpo ne, amio suri kiki naña sukapak tetan la amiyum̃aenia. ⁵ Naga sumã e yokorena nene pano pano-o, ana yeririna nae Yerusalem lala amio m̃ena ga pulkumali taþena lala nae lepas naña Yutea, a pulkumali m̃ena ga la naña lavisin wii nae Yortan, la apanon apisu naga. ⁶ La amiyagogon kiena lologena lala, a la apisa plan kiela mlamulena viowa lala pania, ana Yoane kela e wii nae Yortan.

⁷ Ana e pogos tai, Yoane pisu naña yeririna la moki na þegas nalotena lua nene kiena ne le Yu lala, naña Varasi lala amio Satusi lala, la apimin ke naña naga ke la, ana naga pisi m̃arera pan la, pisape “?Amiu na sane lom̃ara lala, naña la amaraun kapi tai ana la aþure, ana amiu na asitom asape akilia aurmatan kapi naña Ntewa naga þisi na ligan imi, naña pe amiu apilon amiu re poli wa? ⁸ Ana visae ve lelaga kemua naña amiu amaraun nakoena nene, ana

kiamiu malena naga monar war mras la naña powo, naña torokin kiamiu navilopuena nene. ⁹ Ana avisuar amiu, popon amiu na ve awarwar amiu re sina, sa naña asuña akila ke rui, naña apisa ke asape 'A, ita na poga ga rui, okilakan ita na tepe lus ruru kemua kiena ne yermarua Epraam.' Ana nanene na pe suri re tai nene poli, vanon visae Ntewa naga sinenania, naga kilia la ga kilavaru la nene, kila la aimi ave lus kiena ne Epraam la ve moki, vena akus lelemiu. ¹⁰ Nevisa van amiu, nesape m̄ekiavi mon ruru rui pisape teroro purlaki la naña pe ãar re mras wo poli, ana yokorena ateroro la ana akoven la ava e kapi. ¹¹ In na nepimi sumo, ana nekee amiu ke ga e wii, vena kila merarava sa naña amiu apilopu amiu rui, ana yaru tañena tai naga pimi ke siraun inu wa. Yaru nene, naga to laa metavan inu, a in na nepiowa ga, netorokin re nowar plan kiena kulus nen lana poli, pona nekilia nekila kiena yuñena tañena lala. Ana naga ke narui, naga kilia kee amiu e Ninuna Wa, amio kana kapi nena, vena kekan plan kororaki lala e kiamiu malena lala. ¹² Naga na sane mlarar ke koruak nayuraren wit e limana, ana sisilin plan mrasa la akekapil vito lele tañena, a vinus vito lele tañena, ana war plan mrasa va uña ñana, a yokorena naga kilia kuan vinusa va e kapi naña tañatete mare pogos tai."

Yoane ke Yesu
Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³ Ana Yesu mligan lepas naña garo Kalele, pam e wii nae Yortan vena Yoane ke naga. ¹⁴ Ana Yoane pisape visaluþaria, pisapenua “?Sanape na ko opamin osape nekee ko? Suri nene na pe mesmesu re poli. Popon ga ko na okee inu.”

¹⁵ Ana Yesu pisatañea, pisape “Peraga, þisi na ve ve sa re nene, popon ita na tetañan ga tetaveve suri wo la naña Ntewa naga sinenania sape tekila.”

Ana Yoane tañan Yesu pimi puna, ana kea.

¹⁶ Ana pogos naña naga ke þisi, Yesu naga molue e wii pa metava, ana veraga ma e peni pietava pania, ana naga mñal Ninuna ne Ntewa pitomi ke tano sa naña lomñe, pitomi tol Yesu.

¹⁷ Ana la amloge Ntewa nae ma e peni pisi pitomi tano, pisape “Nene na naruu ne, naña nesitom naga paþisi. Kiau sitomena teke ga e naga, a nekekaran naga paþisi.”

4

Parin suþe kiena ne yermare lala taþali Yesu

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

¹ Suraun naña Yoane Nakeena kee Yesu þisi, ana Ninuna Wa naga sumon Yesu pa e yokorena tai, vena Yermare taþali naga. ² Ana e pogos nene, Yesu monsilun leniena tol legiena lualima vari a lemalo mñena ga lualima vari, a siraunia naga viso kari paþisi. ³ Ana Yermare, yaru na taþalien yeririna lala, pimi pisa pania, pisape “Visae ko na ope narina ne Ntewa kemua lelaga,

ko ovisali van kilavaru la nene aimi ave kilapar-
avi, vena okan tai.”

⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Peraga, vanon
Visena Wa pisa sanini pisape

*‘Kinanena ga tařatete kila yaru mali, ana visena
punu ga nařa Ntewa pisa, naga ga nene
kilia kila yaru mali.’ ”* **Naw 8:3**

⁵ Ana Yermare pisape wereli sina ga sitomena
kiena Yesu va garu e Yuřa Wa nařa garu
Yerusalem, ana mligan naga sike e yo tai nařa
pa manene metava pařisi e wosoyuřa Mana
Ntewa. ⁶ Ana naga pisa pania, pisape “Visae ko
ope narina ne Ntewa kemua lelaga, ko oula, oto
tano e nene. Ana yoko ko okila woga ga ne,
vanon Visena Wa pisayu Ntewa, pisape

*‘Naga yoko ligan kiena navisi lala aimi avisuar ko
řaga,*

*ana la ayukop yaun ko ga ořeke metava e limala,
vena ve owan re lařa e kilavaru tai.’ ”*
Yauena 91:11,12

⁷ Ana Yesu pisataře ke sina ga Yermare, pisa
pisape “Peraga, vanon Visena Wa pisa řena ga
sanini, pisape

*‘Ko na tařatete otařali kiořa Suře Ntewa, nařa
otařali ořareran osape naga kila kiořa
suri tai.’ ”* **Naw 6:16**

⁸ Naga na, Yermare řere ke sina ga sitomena
kiena Yesu pa metava e pupia kunus tai, pisape
“Visae ova ose kunus nene, okira vito tano ovisu
purvanua kerkeviu la ne sike e yomarava nini,
amio kala suri wo la nařa asike ea.” ⁹ Ana tařali
ke sina ga Yesu yam telu narui, pisa pania, pisape

“Suri punu la nene na yokorena netamñan van ko, visae okinai olotun inu.”

¹⁰ Ana Yesu pisatamñea, pisa pisape “Ko oure, Yermare. Visena Wa pisa sanini, pisape ‘Pisi na monar olotun ga Ntewa naga taaga, naña pe kioña Suñe, a okila ga kiena yuññaena naga taaga.’ ”

¹¹ Ana Yermare purmatan Yesu, ana navisi la apitomi, apisuar ke naga.

*Yesu siar kiena yuññaena garu lepas nae Kalele
Mak 1:14-15; Luk 4:14-15*

¹² Ana e pogos nene, li na mara lala kiena Āarin Suñe Erot la atarar Yoane Nakeena, amligan naga pa e yuñña nakoena. Ana pogos naña Yesu mloge nalogeena nene, naga sitom sape wasuñe si vito garo Kalele. ¹³ A pogos naña naga ãasuñe si pito garo Kalele, ana naga pe pa re si garo Nasaret poli, naga pito la garo Kapeneam rui, pulkumali naña ñeke lavisin lapa nae Kalele. Yo la naña siar Kalele pito tol yo losi, yo la nene porotano kiena ne lus lalua kiena yermarua lalua na nanua sumo, Sepulan amio Naptali. ¹⁴ Suri nene pimi ñalivi vena kila visena kiena ne Ntewa nene vim ve lelaga, sa naña Navisawalena Aisea naga pisawal sumo rui, naña pisape

¹⁵ “Amiu yaru lala nae yo kiena ne Sepulan amio yaru lala nae yo kiena ne Naptali, naña asike likan wii nae Yortan amio pupia sive, amiu yaru la nae garo Kalele, e lelen yaru

la moki naña pe ape le Yu re poli asike ea, amiu aloge visena nini:

¹⁶ *Yeririna la naña asike e yemalolo, ñisi na alual pupia yomerarava tai.*

La nene asuke ga e yemalolo silaga, naña la na ape namarena ga, ana pupia yomerarava tai tego pañisi pimi tegoli la.” Ais 9:1,2

¹⁷ Ana siar e pogos nene, Yesu sumã ga mlologon ke, pisapenua “Amiu na monar avilopu kiamiu sitomena vetan kiamiu mlamulena viowa lala, vanon naña nasuñenena nae ma e peni pimi ke lavisi narui.”

*Yesu pio yaru na wereen ika la vari
Mak 1:16-24; Luk 5:1-11*

¹⁸ Ana Yesu sumã ga miyaloro ke e isinen pupia lapa nae Kalele, ana ñal yaru la lua, Saemon Pita amio wenla naña Antru. Lalua asumã ga akuan ke lilivi, vanon lalua na ape yaru na wereen ika. ¹⁹ Ana naga pisa pan lalua, pisape “Amiu lua ataveve inu, ave kiau yaru lala, vena nevian amiu ana ave yaru na wereen yaru lala.” ²⁰ Ana lalua nene amligan kiela lilivi nañani veraga ga, lalua ataveve Yesu.

²¹ Ana Yesu mial li ga pa laa sane, ñal si yaru la lua Semes amio wenla naña Yoane, la lua na la narina ne Sepeti. Lalua asike e kiela los nen wa tai amio arimala, lala asumã ga akila ruru ke kiela lilivi. Ana Yesu pio lalua pisape lalua atavevea, ²² ana la lua asumãlu veraga, amligan arimala ñeke e wa, ana ataveve Yesu apano.

Yesu mlologo, pian ke yaru lala, a kila ruru ke namaiena lala

Luk 6:17-19

²³ Ana Yesu miyaloro ke pa e yo punu ga garu Kalele, pian ke le Yu lala e loyuma e kiela yuma na lotuena lala. Ana naga pisawal ke nalologena wo nene nasupenena kiena ne Ntewa, a kila ruru ke yaru la naŋa maiena sike e yepela, a kila yaru la naŋa yepela laŋas malmalumu, apimi amloge po sina. ²⁴ Ana la asunyu kia kiena Yesu pa kalo mēna yo punu ga e lepas naŋa Kalele na vito tano, naŋa apio asape Seria. Ana la aŋure yaru la naŋa amai e yo punu ga nene apimi puna Yesu. La nene, laŋasia naŋa amai, laŋasia naŋa magka kar kare la amloge piowa paŋisi, laŋas naŋa yermare la asike e la, laŋas naŋa amarmarelu ke lala, a laŋasia naŋa yepela laŋasia marmare, ana Yesu kila ruru punu ga namaiena la nene amloge po sina. ²⁵ A yaru la moki paŋisi naŋa ataveve Yesu e pogos nene. La nene apimi garu Kalele, a e mēna e lepas naŋa pulkumali lualima sike ea, a garu Yerusalem, a garu lepas taŋena lala nae Yutea, a ma mēna e lepas nen ŋalu nae Yortan lepas ŋasia na vano. Ana la nae yo la nene apimi ataveve Yesu e pogos nene.

5

Yesu pian yeririna lala

Luk 6:20-23

¹ Ana e pogos tai, Yesu pisu yeririna la moki, ana naga pa metava e kunus tai. Sane kiela

navianena tai, naga totano ana kiena yeririna lala apimi atovivia, ² ana naga pian la.

³ Navianena kerkeviu laṗasia kiena ne Yesu sanini: naga pisape

“La naṗa apisu kilale naṗa pe aṅal re Ntewa e kiela malena poli wa, ana ṗisi na navisa ruruena vim van la, vanon Ntewa naga pe Parin Suṗe kiena ne yeririna la ne sanene.

⁴ La naṗa suri viowa lala akila kare la ke paṗisi, a amloge piowa, atagi ke na, ana navisa ruruena vim van la, e nakila luṗeluṗeena lala.

⁵ La naṗa ape yaru malumu ga, navisa ruruena vim van la, vanon naṗa Ntewa pisaar pan la rui pisape la suri wo la naṗa sike e yomarava nini van la.

⁶ La naṗa sinelan manene ṗelaga mesmesu lala sa naṗa Ntewa naga sinenania, ana navisa ruruena vim van la, naṗa ṗisi na avisu kiela malena ulen namesmesuena la nene.

⁷ La naṗa asuṃa sinela miye ke yaru taṗena lala, navisa ruruena vim van la, naṗa yokorena Ntewa naga sinena ye manene la vaṗisi.

⁸ La naṗa sinela mekiki po, navisa ruruena vim van la, naṗa yokorena la avisu Ntewa.

⁹ La naṗa ape yaru na kilaen suṃare, ana navisa ruruena vim van la, naṗa Ntewa naga vio yaru la nene ave narina lala.

¹⁰ La naṗa amlelaga e Ntewa, ana yaru taṗena lala akila kare la vanon kiela nalelagaena nene, navisa ruruena vim van la, naṗa

yokorena Ntewa ure la ava loyumuña e kiena nasuñenena.

¹¹ “Amiu la naña yaru la akila kare ke kiamiu kia, a la añene amiu ke na, a la apisa kare amiu, a apisa kotalia amiu, vanon naña amiu na ape kiau yeririna lala, ana ñisi na navisa ruruena vim mña ga van amiu. ¹² Ana ve sinemiu viowa re, akilia akekara ga, vanon kiamiu pupia suri wo tanea lala sike ma e peni. Pisi na yaru la akila kare amiu vañisi, ana visae ve sanene, la akila ve sa ke naña yaru na sumo lala akila kare navisawalena lala.”

Kururu sive amio kapi viaga

Mak 9:50; Luk 14:34-35

¹³ Ana Yesu pisa mña ga, pisapenua “Amiu na sane sive na e yaru na yomarava lala. Ana visae sive ve melkalka re sina, ana pe suri re si tai naña kilia kila melkalka si poli. Ana sive nene na pe popon re si suri tai poli, popon ga akuan va narui.

¹⁴ “Amiu na sane kapi viaga na yomarava. Pogos naña yaru la akila kiela pulkumali metava e kunus tai, kole malo yaru la naña asike perina akilia avisu kapi nena, ana tañatete akilawan kiela pulkumali nene. ¹⁵ Ana pe yaru re tai poli naña silan kiena kapi, ana kalo si kapi nene e piaki tai. Pogos na yaru silan kapi, ana monar ligan to metava e lлена, ana yaru punu ga naña asike loyumuña ana kapi vivaga nene tegoli la.

16 Ana e ðelaga ne na nene, amiu na monar atañan kapi na kiamiu malena tegoli yaru la punu ga vena akilia avisu kiamiu yuññaena wo la naña amiu akila ke na. Ana pogos naña la avisu kiamiu yuññaena wo la nene, ana la akilia ayeluar kia kiena Arimamiu naña sike ma e peni.”

Yesu pisayu navisaluaena kiena Mosis

17 Ana Yesu pisa mñaena ga, pisapenua “Pe sineun re nenaga, naña amiu asitom ke asape inu nepimin nesape nekuan plan navisaluaena kiena Mosis, amio visena kiena ne yaru navisawalena la poli. Peraga, pe sa re nene poli. In na nepimin nesape nevian ruru amiu e kinas nen visena punu ga la nene van amiu. 18 Suri na ne nepisa ke pan amiu ne, ana lelaga pañisi monar asitomñalia, ðisi na tañatete navisaluaena nene kovio, vanon sinapane amio yomarava nini lalua akovio. Ana tañatete narin mras nen visena tai, pona ya sina naña teke e navisaluaena nene, kilia kovio, tañatete ga, vano-o tol pogos naña suri na navisaluaena la nene vim kakate make ga. 19 Vanon suri ne na nene, visae yaru tai kila pal narin suri tai e navisaluaena nene, pona vian yaru tañena tai kila sanene, yaru nene na ve to re e yo wo tai e nasuñenena kiena ne Ntewa. Ana yaru naña taveve ruru visena na navisaluaena la nene, a pian ke yaru tañena lala akila sanene, ana naga yoko kiena kia wo e nasuñenena kiena ne Ntewa. 20 Inu nevisa van amiu, visae sinemiun asape ava e nasuñenena

kiena ne Ntewa, ana monar kiamiu ðelaga la wo a mesmesu, taulu navianena navisaluaena lala, amio Varasi lala, visae peraga, taþatete ava ea.”

Yesu pisayu nasinekarena

Luk 12:57-59

²¹ Ana Yesu pisa mēne ga, pisapenua “Amiu amloge mña naþa navianena la apian ke kieta yer-marua la nanua sumo rui, apisape ‘Ve awemñar re yaru, a visae yaru na weñar yaru mare, mesmesun ga naþa aure naga va kumali ana avis vania.’ ²² Ana nevisa van amiu sanini: Yaru naþa sinena kari wenla, yaru nene mesmesun aure va kumali avis vania. A yaru naþa visi viowa van wenla, visavenua ‘Ko na yaru viowa tai nene wa,’ yaru nene mesmesun aure va e kieta viorena keviu ana aliþere naga. A yaru naþa þisi na la sinemimiena van wenla, pisape ‘Ko na þarumña pe wowe,’ naga mesmesun va e kapi naþa e lele na loge viowaena. ²³ Vanon suri ne na nene, visae oimi e wonta kiena ne Ntewa vena ola nalaena vania, ana ositomñal si naþa okila suri tai pa womla piowa teke na, ²⁴ ana oligan nalaena nene tomña e lepas nen wonta nene sumo wa, ana monar omolue sina, ova okila ke ne marawo wa, ana siraunia okilia oimi ola si kioñña nalaena naþani va Ntewa.

²⁵ “Visae okila suri piowa pa yaru tai, ana naga sinenan pisape were ko ova kumali avis van ko, ana popon okoskosin ovisi ruru omio yaru nene, e pogos naþa pe aþure ko re opa kumali poli wa. Visae peraga, poña ligan ko e limana yaru na liþereena la yo, ana la nene aligan ko e limana yaru na taren yaru lala, ana la akilia aligan ko e

yumã nakoena. ²⁶ Suri na nepisa ke pan ko ne naga lelaga, ana visae sanene, tařatete si omolue e yumã na koena, vano-o tol pogos nařa oul make kioã nakoena.”

Yesu pisayu kolau

²⁷ Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Amiu amloge m̃a nařa navianena lala apisalua sumo rui, asape ‘Ve okila re kolau.’ ²⁸ Ana inu, nevisa van amiu sanini: Yaru nařa yepen kawe ke sira tařena tai, nařa naga sinenania sape werea, ana naga sane kila kolau amio sira nene řisi rui e kiena sitomena.

²⁹⁻³⁰ “Visae kilamaramã na řamarua kila ko ke omloru e mlamulena viowa sanene, popon osilua kilamaramã nene vano. A visae lumoã na řamarua kila ko ke oloru e mlamulena viowa, popon otelua, okuan vano. Ana popon narin lepasneã ga tai kovio, a visae peraga, akoven punu ga tasneã va e lele na loge viowaena.”

Yesu pisayu nakuwanluaen sira

Matiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18

³¹ Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Nanua sumo na apisa sanini, apisape ‘Yaru nařa koanlua wona, ana naga monar kila m̃aki tai vania, nařa pisa meraravan pania pisape koanlua rui, pe pe wona re si poli.’ ³² A in ne nanini, nevisa van amiu, sanini: Pe mesmesun re nena ga nařa yaru tai m̃enelua wona poli, visae nařa wona nene naga pe kila re kolau sumo poli. Visae yaru tai m̃enelua wona, naga kila kare wona nowo

nene sa ga naŕa wona nene naga pe sira na taŕaen ga kolau rui. A yaru taŕena naŕa naga were sira tai naŕa wona nasumo naga m̄nelua naga rui, yaru taŕena nene, naga suŕa kila ke kolau narui.”

Yesu pisayu sanape naŕa akila navisaarena

³³ Ana Yesu pisa m̄ena ga, pisapenua “Amiu na amloge m̄a naŕa navianena lala apisa pan kieta yermarua la sumo rui, apisape ‘Visae ovisa kia kiena ne Ntewa vena kila kioŕa visena m̄arera, siraunia ko taŕatete okilaro sina visena nene. Visae ovisa kia kiena ne Ntewa, monar okila mesmesu sa naŕa ko opisa.’ ³⁴ Ana nanagane, inu nevisa van amiu, sanini ‘Taŕatete ovisa kia kiena ne suri taŕena vena kila kioŕa visena m̄arera.’ Taŕatete ovisavenua ‘Lelaga metava,’ vanon naŕa ma e peni na lelana ne Ntewa naŕa totano ke ea, na pe yo wa paŕisi. ³⁵ A taŕatete m̄ena ga ovisa kia kiena yomarava nini, vanon yomarava nini lelen lana ne Ntewa naŕa naga piawa ke ea. Taŕatete ovisa Yerusalem, vanon Yerusalem na lelana ne kieta Paŕin Suŕe Wa. ³⁶ A taŕatete m̄ena ga ovisa paŕuŕa, vanon taŕatete ovilon viluŕa tai imi yuwowo pona imi malolo. ³⁷ Visae avisa suri na lelaga, monar avisa ga ‘Lelaga,’ a visae avisa suri naŕa peraga, monar avisa ga ‘Peraga.’ A visena taŕena la naŕa akilia avisa, naga molue ga kome Yermare.”

Yesu pisayu yaru naŕa kila maran si piowa pan yaru naŕa kila piowa pania

Luk 6:29-30

³⁸ Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Amiu amloge m̃a naṗa navianena lala apisa nanua sumo, apisape ‘Visae yaru tai kito kilamaram̃a tai, ana ko okilia okito m̃ena ga kilamarana. A visae yaru tai sulua maluem̃a tai, ko m̃ena ga okilia osulua maluena tai.’ ³⁹ Ana nanagane, inu nevisa van amiu sanini: Amiu ve akilamaran re si suri van yaru naṗa kila viowa van amiu. Visae yaru tai lipa pipim̃a e lepas na ṗamarua, ana monar otam̃an m̃ena ga lipa pipim̃a lepas na ṗam̃eli. ⁴⁰ Ana visae yaru tai visave were ko ova avis van ko kumali, ana naga m̃areran visave owar mom̃a kulsota vania, ana ko owar m̃ena ga mom̃a kulsaket vania. ⁴¹ A visae yerkawa tai m̃areran visave owar kiena karo amio ayal va tol mrae ve taaga, ana monar okekaran owar va tol si maran mrae ve taaga. ⁴² Visae yaru tai viun suri tan ko, monar ola vania, a visae yaru sinenan visave la kiom̃a suri tai yum̃aenia, monar otam̃an vania vena lavia, ve ovisaluṗar re vania.”

Yesu pisayu nisape monar akekaran nasinekar lala

Luk 6:27-28,32-36

⁴³ Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Amiu amloge m̃a naṗa navianena pisa sumo rui pisape ‘Monar ositom nalavis pum̃a, a monar okila viowa va kiom̃a nasinekar lala.’ ⁴⁴ A nanagane, inu nevisa van amiu sanini: Monar asitom kiamiu nasinekar lala, a monar alen wo m̃ena yaru la naṗa akila ke piowa pan amiu, ⁴⁵ vena amiu ataveve ruru ṗelaga kiena ne Arimamiu naṗa sike ma e peni, vanon naṗa naga kekaran

yaru punu ga maran taaga. Vanon suri ne nanene, naga kila kiena mrae tego, a kila kiena yua powo pitomi pun yaru punu ga, la naþa apo a la naþa apiowa. ⁴⁶ ?Visae akekaran ke ga yaru la naþa asitom amiu ke na, amiu na asitom ke asape yokorena atol kiamiu nalaena tai? A yaru na takis lala, naþa yaru taþena la asape la ape yaru viowa ga, la akilia akila sanene. ⁴⁷ Visae otalopan ga kioṃa yeririna lala, nanene na pe otaulu re þelaga kiena ne yaru viowa la poli. A yaru la naþa pe amlelaga re e Ntewa poli, la ṃena ga akekaran kiela namratava lala. ⁴⁸ A kiamiu malena monar mesmesu ruru wo, sa naþa þelaga kiena ne Arimamiu naþa sike ma e peni naga mesmesu ruru paþisi, a naga po pan yaru la punu ga.”

6

Yesu pisayu nalaena lala

¹ Ana Yesu suṃa pisi pan la, pisa pisape “Suri la naþa kieta nalotena pisa pisape popon teyuṃaenia, amiu na ve akila re sa naþa amiu akila na vena yaru ve moki akilia avisu kilale naþa amiu akila ke suri wo. Visae amiu asuṃa akila ṃa sanene, þisi na Arimamiu naþa sike ma e peni, naga taþatete la nalaena van amiu vanon kiamiu yuṃaena la nene.

² “Visae ve sanene, pogos naþa ko ola nalaena va yeririna la naþa pe kiela suri re poli, vena oiila la, ana pe pon re owarwar ko vanon poli, sane li navilavenen viskorenena. Yaru la nene

apisawal ke kiela yuũaena wo lala e loyũa na leniena, a e yepesinas la vanua, vena yaru la ayeluar la. Ana nevisa suri na lelaga van amiu, yaru la ne sanene amla kiela nalaena ĩisi rui e nayeluarena naĵa yaru taĵena la amla pan la, a taĵatete si ala suri tai. ³ A pogos naĵa ko ola nalaena va yaru la naĵa pe kiela suri re poli, vena oiila la, monar okila ga e ĵelaga na tapolouena, yaru ve visu re, a ve kioũa sitomena yeluar ko re e nalaena nene. ⁴ A visae okila tapoloun ga kioũa yuũaena wo la ne sanene, ana Arimoũa naĵa pisu ke suri la naĵa yaru la pe apisu re poli, naga kilia la nalaena van ko vanon kioũa yuũaena wo la nene.”

Yesu pisayu leniena

Luk 11:2-4

⁵ A Yesu pisa mĕna ga, pisapenua “Ana pogos naĵa amiu alen, pe pon re ataveve ĵelaga kiena ne li navilavenen viskorenena la poli. La nene na sinelan manene asape asuũaalu vena alen loyũa e yuũa na leniena, a vanua e yometava lala, ana yaru la akilia avisu la. Ana inu nevisa suri na lelaga van amiu, yaru la ne sanene amla kiela nalaena ĩisi rui e nayeluarena naĵa yaru taĵena la amla pan la, a taĵatete si ala suri tai. ⁶ Ana pogos naĵa visae okila leniena, ana ova loyũa e moũa yuũa ko ga taaga, okotava ana okila leniena va Arimoũa naĵa sike na, ana pe yaru pisu re naga poli. Ana Arimoũa naĵa kilia visu suri la naĵa pe yaru pisu re poli, naga kilia

la kioṁṁa nalaena van ko, vanon kioṁṁa suri wo naṁṁa okila.

⁷ “A pogos naṁṁa alenia, ana pe pon re avisa visena ve moki poli, ve sa yaru la naṁṁa pe amlelaga re e Arimata lelaga poli. Yaru la nene aṁṁape yokorena na alual suri naṁṁa la amlen ke vanonia, komin la apisa ke visena la moki manenea, ana peraga. ⁸ Ana amiu na ve ataveve re kiela ṁelaga lala, vanon Arimamiu, naga kilia ke suri la naṁṁa limamiu plasan rui, pogos naṁṁa amiu pe apiun re suri la nene tan naga poli wa.

⁹ “Vanon suri ne nanene, mesmesun naṁṁa amiu alen sane leniena nini, naṁṁa pisa pisape ‘Arimamimi naṁṁa ko osike ma e peni, mesmesun ga naṁṁa yaru la asu vatanon kioṁṁa kia wa.

¹⁰ Memlen mesape kioṁṁa nasuṁṁenena imi suṁṁalu ṁarera se yomarava nini, vena yeririna la akila sa naṁṁa ko sinoṁṁania, sa naṁṁa la ne ma e peni akila ṁaga.

¹¹ Awis, ola kinanena van imimi ṁane, a e legiena punu ga.

¹² A oviewo imimi e kiamimi mlamulena viowa lala, sa naṁṁa imimi ṁena mepiewo ke yaru taṁṁena la naṁṁa akila ke piowa pan imimi.

¹³ Ko ve oligan manene re suri viowa lala aimi ataṁṁali imimi,

okila wo Yermare ve imi kila kare imimi re.’

¹⁴ “Vanon naṁṁa visae amiu aviewo ke yaru la naṁṁa akila ke piowa pan amiu, ana Arimamiu naṁṁa sike ma e peni viewo amiu ṁena ga. ¹⁵ A

visae ve aviewo re yaru tařena la nařa akila ke suri piowa pan amiu, ana Arimamiu tařatete viewo kiamiu mlamulena viowa lala.”

Yesu pisayu monsilena

¹⁶ A Yesu pisa mřena ga, pisapenua “A visae pogos nařa amiu amonsilu ke sina ga, ve akinan re vena amiu asitomřali Ntewa a alen vania, amiu ve akila re sa nařa pe ake re maramiu poli, pona amiu akila maramiu la viowa, a kulugomiu la miyopiop sa nařa viso kar amiu pařisi, vena yaru lala avisu kilia ya nařa akila ke na. Nanene na yuřaena kiena ne li navilavenen viskore-nena. Ana visae akila sanene, ana yeririna lařasia sinela ye la, naga ga nene kiela naulena nařa la akilia alavia vanon kiela monsilena, řisi na tařatete si Ntewa naga la sina ga suri tai van la. ¹⁷ Ana ko, pogos nařa amonsilu ga sanene, popon okee maramřa, okila ruru viluřa, oyowau ruru wo sa nařa ko okila ke silaga, ¹⁸ vena yaru la aninue ya nařa ko okila ke ne. Arimomřa ga nařa naga sike na, pe yaru la ařa re naga poli, ana naga ga řisi na kilia pisu ke suri la nařa pe yaru la apisu re poli, řisi na naga la nalaena van ko vanonia.”

Yesu pisayu kilavaru

Luk 12:33-34

¹⁹ Ana Yesu pisa mřena ga, pisapenua “Pe pon re amiu akilapolo kiamiu suri wo na yomarava la nini poli, vena avim ave yaru keviu na suri moki manenea. E yomarava nini na kirara lala akilia akar suri la nene, a suri la nene akilia

avililua a amenunu mēna ga, a amio mēna ga yaru na vinauena naŋa kilia kilapo yumā, vena vinaun suri la naŋa amiu aŋionia. ²⁰ Ana amiu na monar awarpolo kiamiu suri wo lala ma e peni, vanon naŋa e nene na yo tai naŋa pe kirara re e poli, a suri tai taŋatete vililua a menunu, a yaru na vinauena lala taŋatete akila kare kiamiu suri nowo la naŋa amiu amligan ruru sike ea. ²¹ Popon vena amiu na kiamiu suri wo la ve moki sike ma e peni, vanon e naŋa kioṃa suri wo la sike ea, ana kioṃa sitomena mēna ga sike e nene silaga.”

Yesu suṃa pisayu naŋa yaru la ve ave puluvis re

Luk 11:34-36

²² A Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Kilamarana yaru naga pe yo taaga ga naŋa kapi vivaga pimi loyuma e tasnena. Visae kilamaramā merarava ruruia, okilia ovisu kilale yaru taŋena, vena oiila naga. Visae okila sanene, losineṃa pulen ruru kapi pivaga paŋisi. ²³ A visae kilamaramā ve merarava ruru re, yoko taŋatete ovisu kilale ruru yaru taŋena, yoko osuṃa ovisu ga kioṃa suri lala ove puluvisin ga. Visae okila sanene, losineṃa pulen manene la yemalolo, a visae yemalolo naga sike e naŋa mesmesun kapi vivaga naga se ea, nanene sane ko na osike e yemalolo naŋa pe pupumalo paŋisi.”

Yaru taŋatete yumāe kiena suŋe ve lua veraga

Luk 16:13

²⁴ A Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Yaru tai taŋatete kilia yumāe kiena suŋe ve lua veraga.

Visae sanene ana naga kekaran tai, a yepena mavin tai, pona naga logear tai, aligan tai. Amiu na tařatete akila sane ave yaru kiena ne Ntewa, ana ave yaru kiena kilavaru mēna ga.”

Sanapen yaru nařa sitom manene kiena malena

Luk 12:22-31

²⁵ Ana Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Vanon suri ne na nene, inu nevisa van amiu sanini: Pe pon re kiamiu sitomena ulen manene ga kiamiu yuñāena na visuar amiuen la poli, nařa amiu asuñā apiuviun ke, asapenua ‘?Añā e nape nařa yoko ita telual kata kinanena a mñata namunena?’ pona ‘?Pisi na ita tetol mñata kulsota na yenwo e sanape ne?’ Sitomena la ne sanene na pe po re nenaga, komin kiamiu malena naga po taulu kinanena, a tasnemi naga po taulu kulsota.

²⁶ Asitomli manu la ne akaka ke ne. Manu la nene pe amapla re kala lokove poli, a pe apa ařar re kinanena pitomin nařa aligan ruru sike loyuñā poli. Ana Arimamiu ga nařa sike ma e peni, naga ga mla ke kinanena pan la, ana e kiena navisuena, naga pisu amiu na sane ato metavan manu lala, řisi na naga kilia visuar amiu taulu la. ²⁷ ?Amiu na asitom asape yaru kilia kila kiena malena nařa plas ga ne vim ve piavi li laa sane wo ga, vanon sitom manene la kiena malena? Peraga, pe sa re nene poli, ana amiu na popon ve asitom manene re kiamiu malena.

²⁸ “?A komin ya ne asitom manene ke mñamiu kulsota la vanonia? Amiu asitomli vinas nen purmeme la ne pitotovi ke e yo punu la ne. Vinas

la nene na pe amiyumãae re poli, a pe asulu re m̃ala kulsota la poli. ²⁹ Ana inu nevisa van amiu, Parin Suḗe Solomon nene nanua sumo, naga pe yaru na suri moki, ana naga m̃ana kulsota la naḗa naga miyenia na pe miyowau ruru re sane meme la nene poli. ³⁰ A meme la nene na la ape na legiena taaga ga, peni narui asikapi la e kapi, ana Ntewa ga naga paia ruru la ke apo sanene. ?Ana amiu na asitom asape ḗisi na Ntewa naga taḗatete la kulsota van amiu? !Aulai, amiu na pe apiawa re nena m̃arera e Ntewa poli!

³¹ “Komin suri ne la nene, pe pon re sinemiu la ulen sitomena la nene poli naḗa sape ‘?Yoko takan ya ne, a tomun ya ne, a telual m̃ata kulsota sanape ne?’ ³² Lelaga, yaru la naḗa pe amlelaga re e Ntewa poli la asitom manene suri la ne sanene silaga, ana amiu, Arimamiu naḗa sike ma e peni, naga kilia m̃a ga naḗa pisape yokorena monar kiamiu suri la nene na wa. ³³ Suri naḗa amiu monar asitom ḗesan ve keviu e kiamiu malena, nane nasuḗenena kiena ne Ntewa, amio kana namesmesuena nena lala. Visae ve sanene, ḗisi na naga la m̃ena ga suri taḗena la nene van amiu.”

³⁴ “Ve sanene, pe pon re sane ḗane na, asitom manene suri la na legiena na peni poli. Peni ga, akilia asitom suri la na peni, komin legiena na ḗane, ana suri viowa la moki pimi e rui.”

7

*Yesu pisayu naliḗere kareen yaru taḗena
Luk 6:37-38,41-42*

¹ Ana Yesu pisi ke pan la na wa, pisape “Amiu na monar ve aliþere kare re yaru taþena lala. Ve sanene, Ntewa mēna ga ve liþere amiu manene re, ² komin sitomena naþa teke e amiu pogos naþa amiu aliþere yaru taþena, þisi na sitomena na sanene teke mēna ga e Ntewa e pogos naþa naga liþere amiu. Þisi na Ntewa naga liþere amiu, ve sa ke naþa amiu amliþere yaru taþena lala. ³ Pe pon re naþa ko osumā ovisasawal ke narin kororaki naþa teke e kilamarana ne womla poli, ana ko pe opisu kilale re pupia mora laki na mēke e kilamaramā poli. ⁴ ?Sanape narui ko ositom ke osape okilia ovisi va womla nene, ovisave ‘Þisi na nelalua ke ne kororaki na teke e kilamaramā ne sumo wa?’ ⁵ !Visae sanene, na ko na pe opisu kilale re kionā mlamulena viowa poli, ana ko osumā omliþere ke ga mlamulena kiena ne yaru taþena lala! !Ko na ope yaru navilavenen viskorenena paþisi wa! Okilalua ke ne pupia miasin laki naþa mēke kilamaramā sumo wa, siraunia ana okilia ovisuveve narin kororaki naþa teke e kilamaran yaru taþena.

⁶ “Pe pon re amiu akilali naþa avisawal Visena Wa kiena ne Ntewa va yeririna la naþa la pe akekaran re ala poli. Nanene sa naþa amiu asumā apagan ruru ke lokul tetan lala e kina-nena naþa po, ana pogos naþa akinana þisi, þisi na avilon þarila ana akar amiu ke sina ga. Sa ke mēna ga naþa visae awar nalaena wo lala va nompui lala, þisi na la avie neno ga vitove sike e pulkene.”

Yesu pisayu naviunena suri tan Ntewa

Luk 11:9-13

⁷⁻⁸ A Yesu pisape “Yaru naña sumña piun ke suria, silaga naga mlavia, a yaru naña sumña kale suria, silaga naga mǎlia, a yaru naña sumña sigariga ke mratava, silaga pulutava pietava pania. Visae sanene, p̃isi na amiu awar ya naña amiu asumña apiun ke tan Ntewa, a p̃isi na amiu alual ya naña amiu asumña akale ke tania, a mratava naña amiu asumña asigariga ke ne, p̃isi na Ntewa naga vietava van amiu. ⁹ Visae narumña tai viso karia, viun narin kilaparavi naña teke ne, p̃isi na taṭatete ola kilavaru tai vania, ¹⁰ pona visae naga viun ruru ika naña teke rui, ana taṭatete ola lonñara van kania. ¹¹ A lelaga naña amiu na ape yaru viowa ga lala, ana taṭatete amiu yaru tai kilia kila sanene, amiu na akekanan ga silaga naña amla suri wo lala pan narimiu lala. Sanene, pogos naña amiu aviun suri tai va Arimamiu nae ma e peni, naga kekanan ga naña la suri wo la van amiu narina lala, va ve keviu la sane wa.

¹² “Amiu na monar akila wo va yaru taṭena la silaga e suri wo ga lala, sa naña amiu sinemiun asape yaru taṭena lala, la monar akila wo van amiu. Visena ke nene narui naga purṭes nen visena kiena ne navisaluaena la nene naña Mosis naga siriyuia, amio m̃ena ga ya naña navisawalena na sumo lala la apisa.”

Mrapa lua la

Luk 13:24

13-14 Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Pupia pulutava tai naṣa keviu mon m̃aga, ana mrapa naṣa pa ṣarpoyo komea ana lepalepasa a pe yotop ruru po paṣisi. Yeririna la mokliu naṣa ataveve ke mrapa nene, ana mrapa nene naga va e yo natolen koaena. A amiu na monar ava loyuma e pulutava taṣena tai, naṣa naga ve tokak la ga. Naga kana mrapa nena m̃arera paṣisi, a pe yeririna moki re naṣa akom ke e poli, ana mrapa nene naga mrapa na malena.”

Purlaki amio kana mrasa

Luk 6:43-44

15 Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Amiu na monar avisuar ruru yaru la naṣa la apisape la ape yaru navisawalena lala, ana apian ke suri navisokanena lala. Pogos naṣa la sinelan asape avian amiu, la apimi sa naṣa ape erau wo amio amiu, naṣa la yepela mom̃au ruru nenaga, sa naṣa sipsip lala, ana e losinela lala la sa ga lokul tetan lala, naṣa la visokarlan suri punu ga.

16 Ana ṣisi na amiu avisu kilale la e mras nen kiela malena lala. Vilum̃ini la naṣa pe nenosa, amio kilika la naṣa pe nenosa, la pe aṣar re kinanena wo poli pona mras naṣa kiki ruru poli.

17 Purlaki naṣa kapuru ruru po, naga monar war mras naṣa po, a purlaki naṣa kapuru piowa ga, naga monar war mras naṣa piowa ga. 18 Ana purlaki naṣa kapuru po, ana taṣatete war mras naṣa viowa, a purlaki naṣa kapuru piowa ga, ana taṣatete war mras naṣa po. 19 Naga sa ga nene narui, visae purlaki viowa la nene naṣa la

tařatete awar mras napo, řisi na monar ate plan la ga vena akuan la ava e kapi. ²⁰ Visae ve sanene narui, mras nařa naga molue e malena kiena ne yaru kila meraravan pisape yaru nene naga pe yaru na sanape, ana řisi na amiu akilia avisu kilale navisawalena viowa la nene e mras viowa la nařa molue e kiela malena lala.”

“Pe nekilia amiu re nenaga”

Luk 13:25-27

²¹ Ana Yesu pisa mřena ga, pisapenua “Yaru la mokliu asumřa apio inu ke asape ‘!Kiau Suře, kiau Suře o!’ ana tařatete la punu ga nene nařa řisi na akilia ava loyumřa e nasuřenena kiena ne Ntewa ma e peni. Yeririna nařa kilia va loyumřa, naga yeririna ga nařa naga sumřa kila ke suri la nařa Ata naga sinenania. ²² E pogos nařa řisi na Ntewa naga liřere yeririna lala, yeririna la ve moki nařa řisi na avio inu ve sanene, avisave in na nepe kiela Suře. Pisi na la avisa avisave ‘?Suře, sanapen imimi? Imimi na memiyumřaen suri wo la mokliu e kiořa kia, a imimi mepisawal mřena ga kiořa visena, a imimi meřene plan mřena ga yermare lala, a mekila ke mřena ga kile la mokliu. ?Pona ko pe ositořal re kiamimi yumřaena wo la nene poli, yo?’

²³ “Ana yokorena inu nevisawal mesmesun van la, nevisave: Inu na pe nekilia amiu re nenaga pogos tai, nařa amiu na ape kiau. Amiu na ape yaru na mlamulena viowa ga la ne. !Amiu aurmatan inu nagane!”

Yumã lua
Luk 6:47-49

²⁴ A Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Visae ve sanene, la naña ataveve ruru sa naña nepian amiu rui, la sane yaru tai naña pe manmaruan naña kila m̃ana yumã, naña naga mapila kana kemraþe pito tano tol yo m̃arera tano. ²⁵ Ana siraunia, yua pimi, a womie la mlau keviu, a lagi miyui, m̃e yumã nene, ana yumã nene pe mloru re poli, komin naña yaru nene pisirlua ruru m̃ana yumã nene e yo m̃arera naña.

²⁶ “Ana la naña pe ataveve ruru re sa naña nepian amiun rui, la sane yaru tai naña kiena sitomena piowa ga, ana pogos naña kila m̃ana yumã, kililitaria kana kemraþe lala su ga metava e none. ²⁷ A siraunia, pupia yua kove, a womie la mlau keviu, a lagi miyui, m̃e yumã nene, ana yumã nene mloru. A pogos naña mloru, yumãena kiena ne yar nene pimi piowa make nenaga.”

Amilan manene Yesu kiena visena nene þan wa

²⁸ Siraun naña Yesu þisin kiena visena la nene, yeririna la amilan paþisi, ²⁹ komin naña la apisuvevea sane kiena visena na pe sa re visena kiena ne kiela navianena navisaluaen la poli, ana kiena visena la urmi paþisi, a naga sunã miur ke kiela sitomena lala, a naga pisawal visena sane yaru tai naña nam̃areraena teke e naga.

8

Yesu kila ruru yaru tai naña leperosi se yepena, miania

Mak 1:40-45; Luk 15:12-16

¹ Yesu mligan kunus keviu naña naga pian ke yaru la ea, naga pitomi tano, ana yaru la mokliu naña atavevea. ² Ana yaru tai naña leperosi sike e yepena pimi puna, ana kinai tano pania piunia, pisape “!Suře! In na nemlelaga e ko nesape ko na okilia okila ruru inu wo ga, ana visae ko okekara, sineun nesape neviun tan ko vena okila van inu ve sanene.”

³ Ana Yesu pe maraun re yaru naña poli vanon kiena maiena nene, ana puarar naga e limana, pisape “Ee, inu sineunia. Poga ga, nesape yepema ikiki.” Ana veraga ga yepena miania, leperosi nene pisi ea. ⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Omloge ke ne, ovano ve ovisawal re suri nene va yaru lala wa, ana nanagane ga ne ova okom puna yaru wa vena naga kilia visuveveli yepema. Pisi na, monar ova okila lotuena va Ntewa, a okila mēna kuřařaena nene naña Mosis pisa sape yaru monar kila vanon suri na sanene, ana siraun naga nene, yaru wa nene naga kilia visawal visave leperosi nene pisi rui.”

Yesu kila yaru naña yepena komřasia mare pimi po

Luk 7:1-10

⁵ Ana pogos naña Yesu pa loyuma garu pulku-mali naña Kapeneam, yaru keviu tai kiena ne li na mara lala nae Rom pimi puna, tagi pania, ⁶ pisape “Suře, yaru na kilaen kiau yumaena tai

mloru m̃eke e m̃ana tog nanagane garu m̃au. Tasnena lepas kom̃pas mare, ana naga mloge ke piowa pãisi.”

⁷ Ana Yesu pisa pania, pisape “Ita, tevano. Pisi na inu nekila ruru si naga loge wo.”

⁸ Ana yerkawa na kilaen mara nãpa pisatãnea, pisape “Sũpe, in na pe nepe yaru wo re tai nãpa netorokin nãpa ko oimi m̃au loyumã poli, sane in na pe nepe yere Yu re poli, ana visae okilia ovisa ga visena tai, nekilia nesape p̃isi na kiau yaru nene kilia loge wo narui. ⁹ In na nekilia nãpa nesape p̃isi na monar ve sanene, vanon nekilia nesape kionã visena nam̃areraena keviu sike ea. Naga sane yaru na mara la nãpa asike vatanon inu, nãpa monar alogear kiau visena. Visae nevisavenua ‘Ovano,’ monar tai vano, pona nevisave ‘Oimi,’ monar naga imi, pona nevisave ‘Okila ve sa nene,’ ana naga monar kila. A inu m̃ena ga monar nekila ya nãpa kiau yaru keviu pisa pan inu. Ana nemlelaga nãpa visae ko ovisa ga suri tai, ana monar ve sa nene.”

¹⁰ Ana pogos nãpa Yesu mloge kiena visena nene, kila naga milan pãisi a kekara m̃ena ga pãisi. Ana pisa pan p̃ina la nãpa ataveve ke ne, pisape “Nevisa suri na lelaga van amiu, in na pe nom̃al re nena ga yaru nae Israel tai nãpa naga piawa m̃arera e inu sane yaru nene poli.

¹¹ Inu nevisawal van amiu sanini, ve le Yu re ga la nãpa akilia aimi loyumã e p̃apãgena keviu na legiena maro nene. Peraga, ana yokorena yaru la ve moki ve sa yaru nene e yo tãpena lala

na yomarava nini, naña aimi atotano lele taaga vena akinana amio Epraam, Aisak, a Sekop. Pisi na la nene na asu ruru silaga ve sanene e nasuþenena kiena ne Ntewa ma e peni. ¹² Ana le Yu la nene naña Ntewa pio la sumo vena ava loyuma, nanagane la pe amlelaga re e inu poli, ana pisi na Ntewa koven plan la ava e yemalolo vanua, e yo naña yaru la asuma atagi ke ea, akar ke maluela ea.”

¹³ Ana Yesu pisa pa yerka wa na kilaen mara naþani, pisape “Ko, okilia ova uma. Pisi na vim van ko ve sa naña kioma nalelagaena piawa ke marera ea.” A e ke e pog nene narui, ana yepen yaru na yumaena nene pimi po sina.

*Yesu kila riru anenane wona Pita
Mak 1:29-34; Luk 4:38-41*

¹⁴ Ana pogos naña Yesu sike garu Kapeneam wa, ana naga pa loyuma mana Pita, naga pisu anenane wona Pita naga miava karia, meke e mana tog. ¹⁵ Ana Yesu mligan limana te limana ne sira nene, ana miava naña pisi, ana naga sunalu, mla kinanena pa Yesu.

¹⁶ A yepekilavi e legiena nene, yaru la apure yaru la moki naña apimi puna Yesu, yaru la naña yermare lala asike e la. Ana naga mene plan yermare la nene e ga e kiena visena, a naga kila ruru mena ga namaiena lala apimi apo sina.

¹⁷ Suri la nene pimi kakate vena kila visena kiena ne Navisawalena Aisea imi ve lelaga, naña naga pisape

“Naga lalua kieta maiena lala,

*a naga kurlua kieta yepe lalaea lala.” Ais
53:4*

*Yaru la lua sinelan asape ataveve Yesu
Luk 9:57-62*

¹⁸ E legiena tañena sina ga tai, Yesu sumã amio yaru la mokliu naña la amiervivi naga telivi piora, ana naga sinenan pisape yali vetan la, ana naga pisa pan kiena nalogena lala, pisape “!Aulai! Ita, teva e lepas nen lapa nene lepas ãasa.”

¹⁹ Ana asun ke asape avano, ana navianena navisaluaena tai naga pimi, pisaar pa Yesu, pisape “Navianena, ãisi na netaveve ko, e nape naña ko okom ea ana inu netaveve ko teva ea.”

²⁰ Ana Yesu pisatamãea, pisape “Lokul tetan lala, la mãala pulus na monena la asumã ga, a manu mēna ga lala mãala ponovi la asumã ga. Ana inu, Narina ne Yeririna na, pe mãau yo re tai naña neva nomomalio e poli. Visae ko okekarãan mēna ga malena na sanene, ko okilia oimi.”

²¹ E ke e pogos nene, ana nalogena tañena kiena ne Yesu tai pisa pania, pisape “Awis Mara, otamãan inu neva nevisuar ke ne ata sumo wa, a visae pogos naña mare pae, ãisi na neimi netaveve ko ga na wa.”

²² Ana Yesu pisa pania, pisape “Ko oimi otaveve inu ga. Ko oligan yeririna la naña ninula mare rui, vena la asin kiela yaru la naña la amare.”

*Yesu pisi pa lagi amio sive
Mak 5:1-20; Luk 8:26-39*

²³ Ana Yesu amio kiena nalogena lala apitomi atol lapa nene narui, ana aþiyu apa e waa tai e yo nene. ²⁴ Ana apa li ga metava pe piavi re poli, pupia lagi tai molue, miyui kila pupia lapa naþani kululu keviu paþisi, ana kila waa naþani siar sape talilu. Ana Yesu ñeke e waa, naga momalio ruru ga ñeke na, ²⁵ ana la apito akilaþegea, apisape “!Suþe, opisu ke ne! Lavisi tetalilu narui, monar otamalia ita.”

²⁶ Ana Yesu pisa pan la, pisape “!Ei! ?Amaraun ke ya ne sanene? Aa, amiu na pe apiawa re nena ñarera e kiau nañareraena poli.” Ana naga suñalu, pisaluþar lagi, pisape ve yui re sina, a pisaluþar sive, pisape malumu. Ana pog pimi po, amalumu.

²⁷ Ana pogos naþa nalogena la apisu yo pimi pa ruru make nenaga po sanene, ana amilan paþisi, apisape “!Suwala! Yaru nene na pisa ga sanene, ana lagi amio sive lalua amlogear naga. !Yaru nene na pe yaru re nene poli yo!”

*Yesu pile plan yermare lala petan yaru lua
Mak 5:1-20; Luk 8:26-39*

²⁸ Ana pogos naþa Yesu pimi tol lapa nene lepas þasa, naga pa gare yo kiena ne le Katara lala. E yo nene, yaru la lua amolue e puluve ñana ne yaru mare lala, ana la lua añal Yesu. Ana la lua nene na yermare lala asike e la, ana la lua ape wowe asirag paþisi, ana kila yaru la amaraun vaen e mrapa nene paþisi. ²⁹ Ana pogos naþa apisu Yesu, lalua apio manene paþisi, apisape “?Ko Narina ne Ntewa, kioña ya naþa

teke e imimi? ?Ko opimin osape ola nakoarena van imimi naña pe kana pog re poli wa, ne?”

³⁰ Ana e yo nene, na ñegas nen nompui tai asumña akolkol mña porotano lavis ga, ³¹ ana yermare la nene atagi, apisa pa Yesu, asape “Visae omene plan imimi, awis oligan imimi mava e los nen nompui la ne asike ne.”

³² Ana naga pisa pan la, pisape “Avano.” Ana la amolue petan lalua nene, apa e los nen nompui la nañani. Ana pogos ke nene, nompui la nañani akiriri apano, apitove e yeparpasa tai, amloloru apito tano e pupia lapa nene, atalilu apito akokovio ea.

³³ Ana yaru na visuaren nompui lala apureure apa e kiela pulkumali, apisawal suri la naña kakate, a ya naña tol lalua naña yermare la ase lalua sumo. ³⁴ Ana pogos ke nene, yeririna la punu ga naña e kiela pulkumali nene apimi apisu Yesu. A pogos naña apisu naga, apisi mārera pania apisape naga ure vetan kiela yo.

9

*Yesu kilia viewo mlamulena viowa
Mak 2:1-12; Luk 5:17-26*

¹ Ana Yesu ñasupe sina amio kiena nalogena lala, amiyai ke ga e waa nañani, ana akusro si lapa keviu nañani, ana añasupe apimi e kiena pulkumali naña Kapeneam. ² Ana yaru lañasia akus namaiena tai pimi puna naña naga tasnena kompas mare, naga mloru ga mēke e mña tog. Ana pogos naña Yesu pisu kiela nalelagaena mārera asape Ntewa naga ñisi na iila namaiena

nene, naga pisa pania pisape “Naruu, ve sinemã kona re. Kiomã mlamulena piowa lala, nepiewo ãisi rui.”

³ Ana e pogos nene navianena navisaluaen laþasia asuã ga, ana amloge ke visena kiena ne Yesu nene. Ana verakorena la apismumunia, apisape “Yaru nene naga þarnena kare kia wa kiena ne Ntewa rui. Naga pisa ke sanene sa ga naga Ntewa rui.”

⁴ Ana Yesu kilia mã kiela sitomena lala, ana pisape “?Vanon ya ne kiamiu sitomena la pulen sitomena viowa sanene? ⁵ Visae nevisa sanini va yaru nene, nevisavenua ‘Inu nepiewo kioã mlamulena viowa,’ pona nevisa nevisavenua ‘Osumãlu oyali,’ e visena lua nene, tai m̃areran na visaena, a tai meme ga navisaena. Visena naþa pisapenua ‘Osumãlu oyali,’ naga m̃arera, vanon naþa yaru la apisu kilale asape yaru nene sumãlu pona ve sumãlu re. ⁶ Ana ãisi na nekila suri tai naþa amiu asitom sane Ntewa naga ga taaga kilia kila, komin naþa sineun nesape nekila merarava van amiu naþa sane Narina ne Yeririna naga torokin naþa viewo mlamulena viowa lala e yomarava nini.” Ana Yesu pisa pan namaiena nene, pisa pisape “Osumãlu osilowar moã tog, oyali, ova moã.” ⁷ Ana yaru naþani sumãlu, mial pa m̃ana.

⁸ Ana þina na yeririna la naþa apisu suri nene amarau, a amieluar m̃ena ga Ntewa vanon naþa naga tamãan nam̃areraena nene pisape yaru tai kilia kila ve sanene.

*Yesu pio Matiu pimi taveve naga
Mak 2:13-17; Luk 5:27-32*

⁹ Ana Yesu mligan yo nene, naga mial ga pa ña sane. Naga pa ñaga, ana ñal inu neteke tano e lelen kiau yuñena. Kiau yuñena e pogos nene, nawarpoloen kilavaru na takis. Ana Yesu pio inu, pisape “Matiu, oimi otaveve inu.” Ana nesuñalu veraga, netaveve Yesu.

¹⁰ Siraunia, Yesu pimi kinana e ñau yuñ, ana e pogos nene nepure li nawarpoloen takis la moki, amio yaru viowa tañena lala, apimi atotano, vena akilia akinana veraga amio Yesu a kiena nalogena lala. ¹¹ Ana le Varasi lañasa asike e pogos nene, ana apisu naña Yesu teke veraga amio yaru la ne sanene, ana apiun tan kiena nalogena lala, asape “?Komin ya ne kiamiu navianena kinana ke veraga amio yaru viowa la ne sanene?”

¹² Ana Yesu mloge kiela visena nene, ana naga pisatamñe la, pisape “Yaru la naña yepela poga ga, pe sinelan re yaru na kilaruruen maiena poli, ana la ga naña añar maiena, ana la sinelania.

¹³ Popon amiu asitomyuli kinas nen visena tai naña teke e Visena Wa, naña Ntewa pisa, pisape ‘In na pe sineun re kiamiu kuñañaena la poli, ana sineun ga nasineyeena se kiamiu malena lala.’

In na pe nepimin re naña nevio yaru la naña asitom asape la amesmesu ñisi rui, peraga, inu na nepimin ga nesape nevio yaru viowa lala vena ataveve inu.”

Naviunena tai e lepas na monsilena
Mak 2:18-22; Luk 5:33-39

¹⁴ Siraun suri nene, ana nalogena laḡasia kiena ne Yoane Nakeena apimi pu Yesu, apiun tania, asape “Sinemimin mesape ovisawal suri nene van imimi. ?Imimi na memonsilu ga silaga vena mekila leniena, a Varasi m̄ena ga lala akila ke sanene, ana vanon ya ne kiom̄a nalogena lala pe akila re poli?”

¹⁵ Ana Yesu pisataḡe la, pisayu naga amio kiena nalogena lala, sane la akekara paḡisi pogos naḡa naga sike amio la, ana ḡisi na sinela monar viowa siraun pogos naḡa naga ure matan la, ana pisape “?Pogos naḡa yaru naḡa talopa naga sike e ḡaḡagena amio kiena erau lala wa, amiu asitom asape akilia ataginia? Peraga. Ana e pogos tai, visae nasinekar kiena ne yaru nene laḡasia aimi aurelua naga vetan kiena erau lala, e pogos nene narui ḡisi na kiena erau lala la akilia amonsilu ga vanon nasineyeena.”

Sur viu amio sur marua

¹⁶ Pelaga na monsilena nene, naga ḡelaga marua na lotuena kiena ne le Yu lala, ana Yesu sinenan pisape kila meraravan van la sape ḡelaga marua la ne sanene, la taḡatete akilia asikolia amio suri viu la naḡa naga pian la ke ea, ana naga pisa ḡakaiwa tai e lepas nene pan la, pisape “Taḡatete ola kinakina kulmrae tai naḡa pe urviu ana osuluwo ruru pulus naḡa teke e kulsota marua. Vanon naḡa kinakina kulmrae viu nene kilia kilaroro kulsota marua

nene kompãasa, ana kana pulus kilia vim ve keviu la sane.

¹⁷ “Ana tañatete okonkonkia kuruta na munena naña sirpup pava ke ea wa, vito e kulus nen nani naña pe urmarua, naña akonkonkia kuruta na munena pito ea yam moki rui. Ana visae akila sanene, kuruta na munena nene lapa e kulus nen nani nene, ana yukuswinia na m̃apoa, ana kuruta namunena nañani lau, ana pias nene naga m̃ena viowa. Ana kuruta vii monar okonkonkia va e pias vii, naña m̃arera ruru po, ana okilia oligan ruru mom̃a kuruta na munena nene mom̃a ga.”

Yesu kila ruru sira kawa tai amio nin sira m̃ee tai

Mak 5:21-43; Luk 8:40-56

¹⁸ Ana pogos naña Yesu pisayu ke pa nalogena kiena ne Yoane la sanene, ana yaru keviu nalotena kiena ne le Yu lala pimi lavisi, kinai pito tanon Yesu, tagi pania, pisape “!Awee! Kiau lom̃earu mare ga na wa, ana sineun nesape oimi, oligan lumom̃a towar naga, vena naga kiena malena imi sina.” ¹⁹ Ana Yesu sum̃alu, taveve yaru nene, naga amio kiena nalogena lala apano.

²⁰⁻²¹ Ana pogos naña Yesu pa ke sanene, ana sira tai sum̃a ga naña maiena na kupario teke e naga legiena punu ga pano-o pimi tol kas lualima taaga pa lua rui. Ana naga pisu naña Yesu mial pimi, naga sitom sape “Visae netol ga m̃ana kulsaket, vena kiau maiena p̃isi.” Ana naga kom rana Yesu, pimi tol ga m̃ana isinen kulsaket.

²² Ana Yesu pilon veraga, pisu sira nañani, pisa pania, pisape “Auia, ve sinem̃a kona re. Kiom̃a

naviawaena e inu kila ko owo sina.” Ana e ke e pogos nene, maiena nañani ñisi e sira nene.

²³ Ana pogos naña Yesu pa tol yuñã ñãna yerkaawa nene, naga pisu yaru la sinela mie manene la sira ñee naña mare ñeke ne, ana asuñã atagi a amiyaun ke yauena na marena lala. ²⁴ Ana naga pisi pan la, pisape “Amiu amolue, ayal tetai sina. Sira ñee nene na pe mare re nene poli, naga momalio ga ne.” Ana la nañani apitalia kare ga naga.

²⁵ Ana amligan plan yaru la nene apa vanua, ana Yesu pa loyumuã. Naga pa tarar limana sira ñee nene, ana naga suñalu, mali sina. ²⁶ Ana amlologon suri nene pa e yo make ga, kalo make yo punu ga e lepas nene.

Yesu kila ruru kilamarañala lua

²⁷ Ana Yesu molue petan yuñã ñãna yerkaawa nene, a pogos naña naga mial ke pano, ana kilamara ñala la lua atavevea, la asuñã apio ke, asapenua “Ko lus kiena ne Tepet, ko Navisaarena, awis ko sinemã ye imimi lua nini ka.”

²⁸ Ana Yesu mial pano, pa pa loyumuã e yuñã tai, ana kilamara ñala la lua nañani apimi puna. Ana Yesu piun tan la luoka, pisape “?Amiu luoka ga amlelaga e inu, asape nekilia nekila ruru amiu sanene?”

Lalua apisatamea, apisape “Ee Suñe, imimi memlelaga.”

²⁹ Ana Yesu mligan limana te kilamarala, pisape “Pisi na ve sa naña nalelagaena kiamiu amlua.” ³⁰ Ana lalua kilamarala pimi po ke e pogos nene. Ana Yesu pisaluñar ñãrera pan la

luoka, pisape “Pisi na amiu lua ve avisawal re suri nene va yaru lala.” ³¹ Ana lalua amolue petania, ana lalua amlologon suri naña Yesu kila pan la ne, pano-o kalo make yo la punu ga e lepas nene.

Yesu pilelua yermare petan puru tai

³² Ana pogos naña lalua nene amligan Yesu apano, yaru tañena lala aņure yaru tai pimi puna. Yaru nene pe puru, vanon yermare sike e naga. ³³ Ana Yesu pilelua yermare nene, ana puru naña pisi ruru narui, ana yeririna lala sinela kurkur paņisi, apisape “Suwala, pe tepisuli re suri tai e Israel sanene poli wa, ãane ga.”

³⁴ Ana Varasi lala apisayu Yesu, apismumunia, apisape “Yeririna nene pile plan ke ga yermare lala e nañareraena naña suņe kiena ne yermare lala naga mla pania.”

Yesu sinen mie yeririna lala

³⁵ Ana Yesu suña mialili ke pulkumali lala, a pian ke yeririna lala e kiela yuña na lotuena lala. Naga pisawal ke nalologena wo nasuņenena kiena ne Ntewa, a naga suña kila ruru ke namaiena lala a la naña tasnela la piowa. ³⁶ Ana pogos naña suña mialili ke yaru la sanene, naga suña pisu ãina lala, naga pisu la sa naña kiela sitomena la pule paņisi, a suri la piowa pan la e kiela malena lala, ana naga sinena mie la paņisi, komin naña asuña ga sa ga nene sane sipsip la naña pe yaru navisuar laen re poli, la amninue

asape p̄isi na la ave sanape narui. ³⁷ Ana naga pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Lelaga, kinanena moki pāisi nāpa marua sike lokove, ana yaru la lua la ga nāpa asuñña āpar ke pitomi uñña. ³⁸ Ana amiu na, monar aviun manene tan sūpe na lokove nene, vena naga ligan plan re si yaru lāpasia la avano vena awar kana kinanena la nene vim.”

10

Li nalogena kiena ne Yesu lala

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

¹ Ana Yesu pio kiena nalogena la lualima taaga pa lua pisape aimi puna. Ana la apimi, ana naga pisi ruru pan la p̄isi, a naga mligan plan la apano vena akilia āñene plan ninuna viowa e yeririna lala, a vena akilia akila ruru namaiena lala a nainanena viowa tāpena lala.² Ana kia kiena ne li nalologena ne la nanini narui:

nasumo, Saemon, nāpa apio asape Pita, nāpa naga pe kiela yerkawa, amio wenla, nāpa Antru,

Semes, nāpa narina ne Sepeti, amio wenla nāpa Yoane,

³ Pilip,

Patalomiu,

Toñas,

inu Matiu, in na nepe yaru na waren takis,

Semes, nāpa naga narina ne Alpeas,

Tateas,

⁴ Saemon, nāpa naga kila manene politik sape kuan plan le Rom lala,

a Sutas nae Kariot, naña siraunia, naga pielua Yesu.

Yesu mligan plan kiena li nalologena lala

Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ Ana Yesu pisi ruru pa la lualima taaga pa lua nene, a siraunia naga mligan plan la apano. Visena wo la nene naña naga pisa pan la nanini, naña naga pisape “Amiu na ve ava re puna ne la naña pe ape le Yu re la poli, a amiu ve ava re e pulkumali nae Samaria lala wa. ⁶ Amiu na avanon ga sipsip nae Israel la naña akilalu mrapa. ⁷ Ana pogos naña avanon la nene, ana monar alogon, avisave ‘!Nasuñenena kiena ne Ntewa pimi ke pun ita narui!’ ⁸ Ana amiu monar akila ruru namaiena lala, a monar akila namarena lala aimi amal sina. A la naña leperosi sike e yepela, monar akila yepela la imi ikiki sina, a amiu monar añene plan yermare e yaru lala. Ana yumãena la nene, ãisi na ayumãen e namãreraena tai naña amla korenan ga, ana amiu monar ala korenan lein ga va yaru lala. ⁹ A amiu na ve awar re kiamiu kilavaru lañasia e kiamiu pultaga lala, ¹⁰ a ve awar re mña kiamiu karo tai, naña akon mñamiu kulsota tañena lala, a kiamiu kulus nen lamiu tañena lala se ea, a ve awar re mña kiamiu plasgai vano. Yaru la naña akila yumãena wo la ne sane amiu, ãisi yaru tañena la naña la amiyumãe pan la, monar avisuar ruru la vanonia.”

¹¹ Ana Yesu pisa mña ga, pisape “Pogos naña amiu avano-o atol pulkumali tai, ana monar

akale yaru tai naþa kekaran naþa were amiu ava m̃ana, ana asum̃a ga m̃ana, vano vano-o tol pogos naþa amiu avatani si pulkumali naþani. ¹² Ana pogos naþa avano asike mratava m̃ana yaru nene, ana monar atalopan ruru la, avisavenua ‘Sum̃are sike amio amiu.’ ¹³ A visae mratava nene kila wo van amiu, ana sum̃are naþa apisa ana þisi na sike amio la, a visae la akila viowa ga van amiu, þisi na sum̃are nene wasuþe ke sina ga, vim van amiu. ¹⁴ Ana visae yaru laþasia yepela mavin were amiuena ava m̃ala um̃a, pona yepela mavin loge amiuena, ana popon aligan ruru mratava nene pona pulkumali nene m̃eke na. Ana pogos naþa amolue e yo nene, amiu atanvan puluyavi nae e yo nene naþa sike e lamiu, sane kiamiu visena m̃arera tai ne pan la ne, pisape þisi na la akus nakoena naþa mesmesun ga kiela þelaga viowa la nene. ¹⁵ Lelaga naþa nevisa meraravan van amiu, e legiena na liþereena, ana la nene na m̃arera la van la, taulu naþa Ntewa mliþere le Sotom amio le Komora lala nanua sumo.”

Pisi na yaru la am̃ene nalogena kiena ne Yesu lala

Mak 13:9-13; Luk 21:12-17

¹⁶ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu asitom ruru wo. Inu neligan plan amiu avano, a amiu ala limamiu ga ava sanene, amiu na sa ga sipsip la naþa asike likan þegas nen lokul tetan lala. Visae sanene, ana monar ave manmarua ruru

10:14 Yum̃aena 13:51

10:15 Mat 11:24

10:15 Luk 10:4-12

10:16 Luk 10:3

wo, a amiu monar amom̃au ruruia. ¹⁷ Ana monar avisuar ruru amiu, vanon naṗa saṗisi yaru lala aure amiu ava kiela kumali, a e kiela yum̃a na leniena lala, vena avis van amiu, ana ṗisi na ala nakoena van amiu, a avisuaria saṗisi awe amiu. ¹⁸ Ana ṗisi na aligan amiu ava asum̃alu ase marana ne yerkawa na purvanua vanon ga naṗa amiu ape kiau nalogena lala, a e pogos nene amiu akilia avisawal kiamiu nalelagaena e inu e maran la nene a e marana ne la naṗa pe amlelaga re e Ntewa poli. ¹⁹ Ana pogos naṗa la nene aimi aure amiu, ana amiu na ve asitom manene re avisave ‘?ṗisi na nevisa sanape ne, a nevisa ya ne van la ne?’ vanon naṗa ṗisi na Ninuna Wa naga la visena na visawalena van amiu naṗa avisa, mesmesun e pogos na visena. ²⁰ A pogos naṗa amiu avis, ana pe kiamiu visena re nene poli, ana visena kiena ne Ninuna ne Arimamiu naṗa naga visi e amiu.

²¹ “E pogos m̃arera nene, ṗisi na yaru kilia taṃan yaru viowa taṗena la nene la aimi aurelua wenla ruru naapo pona narina ruru naapo, vena awe mom̃ar la amarmare, nanene komin naṗa la nene amlelaga e inu. A nisisi lala la m̃ena ga akilia asum̃alu avisawal anela lala a arimala lala naṗa la amlelaga e inu, vena la m̃ena ga amare sanene. ²² Ana ṗisi na yaru lala ve sinelan amiu re sina, akawe kiamiu visena silaga, vanon kiau kia teke e amiu, a yaru naṗa sum̃alar m̃arera sum̃a ga vano-o pog m̃arera nene ṗisi, ṗisi na

10:17 Mak 13:9-11; Luk 12:11,12, 21:12-15 **10:21** Mak 13:12; Luk 21:16 **10:22** Mat 24:9; Mak 13:13; Luk 21:17, Mat 24:13; Mak 13:13

Ntewa tamalia naga. ²³ Ana pogos naña la asuñña añene manene amiu la e pulkumali tai, amiu monar aure ava e pulkumali tañena, a visae añene amiu ke sina ga e yo nene, amiu monar aure sina. Ana nevisa ruru van amiu, nesape kiamiu yuññaena nene e pulkumali nae Israel lala, ñisi na ve ñisi ruru re wa ana Narina ne Yeririna vim warpoyo ke sina ga.”

²⁴ Ana Yesu pisa, pisape “Naloge-na, naga pe to re metavan kiena navianena poli, a yaru na yuññaena, naga pe to re ñena metavan kiena suñe poli. Ve sanene, amiu na ve asitom re avisave ñisi na tañatete ñarera van amiu pogos tai, ²⁵ komin ñelaga ñarera naña la akila va navianena, ñisi na la akila ke ñena ga va nalogena, a suri ñarera la naña suñe naga kusia, ñisi na kiena yeririna naga ñena ga monar tolia. Sa naña yaru la apio kare inu, naña in na nepe yerkawa e ñau mratava, apisape in na Pielsipel, naña naga pe suñe kiena ne yermare lala, ñisi na la akilia avio kare amiu la sane na wa, amiu la naña ape kiau e mratava taaga.”

Nalogenena kiena ne Yesu tañatete maraun yaru lala

Luk 12:2-7

²⁶ Ana Yesu pisape “Vanon naña ñisi na avis viowa van amiu ve sa ke ga naña apisi piowa pan inu, ana amiu ve amaraun la re. Suri viowa la punu ga naña yaru lala akila vinaunia, pona apisawaniga, ñisi na vim kakate e yometava na

wa, vena yaru la punu ga akilia. ²⁷ A amiu m̃ena ga, suri wo la naṗa nesuṃa nepisa ke pan amiu e yemalolo, amiu monar avisawal ke sina ga e yomerarava, a suri la naṗa nesuṃa nepraggon ke ga e kiligamiu, amiu na monar avion manene va metava e maran yeririna lala, vena yar punu ga akilia aloge.

²⁸ “Ana amiu na ve amaraun re yaru la naṗa akilia aweñar tasnemiū mare, komin naṗa la taṗatete aweñar ninumiū mare. Ana amiu na monar amaraun ga Ntewa, naṗa naga kilia kilalele kare tasnemiū amio ninumiū luwoka e lele naloge viowaena. ²⁹ Amiu asitoṃalia. Ninlaea la ne akaka ke la ne, la moki paṗisi, sa ga kororaki ga, a la asuṃa aṗiliwilin ke lua e narin kilavaru ga tai, ana visae tai loru vitove tano e porotano, ana Arimamiū naga kilia ṃa ga. ³⁰ A vilṗarimiū ṃena ga moki paṗisi, ana Ntewa naga poloar make ga peve taaga, naga kilia la ṃaga. ³¹ Sanene, ana amiu ve amarau re, vanon naṗa Ntewa pisu amiu na po manenea taulu ninlaea la nene, ana ṗisi na naga kilia visuar ruru amiu e suri punu ga e kiamiū malena.”

Yaru naṗa naga pisawal pisape naga pe kiena ne Yesu

Luk 12:8-9

³² Ana Yesu pisa pisape “Yaru naṗa naga visawal e marana ne yaru lala visave naga pe kiau yeririna tai, ṗisi na inu ṃena ga, nevisawal naga e marana ne Ata naṗa ma e peni, nevisave yaru nene pe kiau. ³³ Ana yaru naṗa visawal

e marana ne yaru lala visave naga pe pe kiau yeririna re poli, ana inu mēna ga nevisawal e marana ne Ata naŋa ma e peni, nevisave yaru nene naga pe pe kiau yeririna re poli.”

Yesu naga pe purŋes nen kaween visena

Luk 12:51-53

³⁴ Ana Yesu pisape “Amiu na ve asitom re avisave inu nepimin naŋa nekila sane pupia suŋare pimi sike e yomarava nini. Peraga, inu pe nepimin re ga neligan suŋare e poli, ana inu nepimi nemio playu na kilaen mara tai, naŋa ŋisi na yaru la aveveyu la, a akila mara van la vanon inu. ³⁵ In na nepimin nesape nekila sane ŋisi na yaru mēe lala akawe visena kiena ne arimala lala, a sira mēe lala akawe visena kiena ne anela lala, a sira la naŋa atalopa ga na wa, ŋisi na akawe visena kiena ne anela simem lala. ³⁶ Pisi na la naŋa sinela kari manene kiau nalogena lala, naga pe yaru taŋena re la poli, yaru na mratava ga m̄ala lala.”

Yesu naga sumo e malena kiena ne kiena nalogena lala

Luk 14:26-27

³⁷ Ana Yesu pisa, pisape “Yaru naŋa sitom manene la arimana, pona anena, pona narina, taulu naŋa naga sitom inu, yaru nene naga mesmesun re imi sane ve kiau nalogena poli. ³⁸ Ana visae yaru tai naŋa ve kus re kiena laktorovia taveve inu, sane naga pe taŋan re naga loge viowa vanon inu poli, yaru nene

taṭatete imi ve kiau nalogena. ³⁹ Visae yaru tai naṭa naga sitom manene la kiena malena, yaru nene naga ṭisi na kilalu kiena malena nene. A visae kiau nalogena tai naga kilalu kiena malena vanon inu, ṭisi na naga tol malena naṭa taṭatete ṭisi.”

La naṭa avisuar ruru nalogena lala, ṭisi na la atol kiela nalaena

Mak 9:41

⁴⁰ A Yesu pisa, pisape “Visae yaru tai naṭa were amiu ava m̃ana loyuma, nanene sa ga naṭa ṭere inu ke ga nepa m̃ana loyuma ne. A visae yaru tai were inu neva m̃ana loyuma, ana nanene sa ga naṭa pere ke ga naga naṭa naga mligan inu nepimi, pa ke m̃ana loyuma. ⁴¹ Visae yaru tai were navisawalena tai pona yaru mesmesu tai ne sanene va m̃ana loyuma, komin naga kilia ke sape yerkawa nene naga pe yaru wa nayumaena kiena ne Ntewa, yoko naga kus ke ga nalaena torokin naṭa yoko Ntewa la va kiena yerkawa la nene. ⁴² A inu nevisa ruru van amiu sanini, visae yaru tai naga la piala na wii manini ve taaga va kiau nalogena tai, naṭa naga pe sitom re pisape nalogena nene naga pe yerkawa tai poli, pona yaru tai naṭa naga to ga tano, ṭisi na yaru nene la kiena nalaena tai komin suri wo nene naṭa naga kila pa kiau yeririna tai.”

11

¹ Ana pogos naṭa Yesu pisa ruru pa kiena

nalogena la lualima taaga pa lua nene p̄isi, naga mligan yo nene, ana naga pa e pulkumali nae Kalele lala, vena vian la a lologon van la.

*Nalogena kiena ne Yoane Nakeena lala apimi
Luk 7:18-23*

² E pogos nene, Yoane Nakeena sike e yuñña nakoena, a naga mloge ke yuññaena la naña Kristo kila ke ne, ana naga mligan kiena nalogena lañasia, ³ apanon apiun tan Yesu, apisape “?Sanape? ?Ko na yaru nanua apisa ke sumo asape p̄isi na yaru keviu tai imin vena ve kieta nasumonena, pona pe naga re nane ko poli, ana imimi na monar mesum̄ate laa na wa, p̄isi na yaru nene imi?”

⁴ Ana Yesu pisatam̄e la, pisape “Awasuñe amiu sina, ava ke ga puna ne Yoane, a avisawal vania e suri la naña amiu apisuia naña nemiyuññaen ke e yo nini, a suri la naña apisayu inu ke pan amiu, sane suri la naña Navisawalena Aisea naga pisayu sumo rui, naña naga pisape:

⁵ ‘*Kilamarañala lala, nanagane akirava si rui,
a yaru la naña ape lapele a ape laulu, nanagane
akilia amial po si narui,
a yaru la naña leperosi sike e yepela, nanagane
yepela pimi mian ruru si narui,
a yaru la naña ape kiligapoñe, nanagane amloge
si suri narui,
a yaru la naña amare, nanagane amal si rui,
a yaru la naña limala korena ga, nanagane
nemlologon ke Nalologena Wo pan la rui.*
Ais 35:5,6

⁶ “A amiu avano avisa m̃ena va Yoane, avisave ‘Yaru naḗa pe kiena sitomena pe peve lua li re e inu pogos tai poli, ḗisi na navisa ruruena sike e naga.’ ”

Yesu pisayu Yoane Nakeena

Luk 7:24-30

⁷ Ana pogos naḗa nalogena kiena ne Yoane Nakeena lala amolue vena awasuḗe sina, Yesu pisayu Yoane nene pa yaru la naḗa asike ne, pisape “?Nanua sumo na, pogos naḗa amiu apa e yokorena nene, amiu na apanon apisu ya? ! In na pe nesitom re naḗa nesape amiu apanon apisu kiai na yokorena la naḗa lagi miyuia ana kulkulul luen ga poli! ⁸ A pe nesitom re m̃ena ga nesape amiu avanon vena avisu yerkaŵa tai naḗa naga miyowau ruru po poli, komin yaru la ne sanene ana taḗatete ase lele viowa tai sane yokorena nene, ana silaga asike ga e pupia yuḗa wo ḗana ne suḗe kerkeviu lala. ⁹ ?Peraga, ana in na nesitom ke nesape amiu apanon ke vena avisu navisawalena tai, ne? Ee, ana naga nene na poga ga ne, ana inu nevisa van amiu, yaru nene naḗa amiu amoluen apa apisu naga, naga to laa metava, taulu navisawalena nasumo lala, ¹⁰ komin Ntewa naga pisayu Yoane nene sumo rui e kiena Visena Wa, naḗa naga pisape ‘In na nemligan kiau navisi pimi sumon ko, vena kila ruru kioḗa mrapa.’ *Mal 3:1*

¹¹ “Lelaga nevisa van amiu sanini, e yomarava nini, Yoane Nakeena naga to la metavan yaru taḗena la punu ga. Ana yeririna la punu ga naḗa ḗisi na la ava loyuḗa e nasuḗenena

kiena ne Ntewa, vano-o tol kiela yaru naña su maro la garo tano, la punu ga nene la apa la metavan Yoane, naña la awar kiela navisa ruruena kiena ne Ntewa pa laa taulu naga. ¹² A siar e pogos naña Yoane Nakeena siar mlologo, pimi tol nanagane, yaru lala asuña akawe ke nasuņenena kiena ne Ntewa, a nasinekar mārera na kilaen mara lala la mēna ga akilali naña atauluia. ¹³ Nanua sumo manene la, pimi tol pogos kiena ne Yoane, navisawalena lala, a navisaluaena naña Mosis siria, ana la apisayu suri la moki naña kilia kakate sirau. ¹⁴ A visae amiu akekaran alelaga e suri la nene naña p̄isi na aṃalivi sirau, ana p̄isi na amiu akilia avisu kilale naña Yoane Nakeena naga pe Elaisa nene, naña la apisaaria sumo rui apisape p̄isi na naga monar wasuņe sina ga imi. ¹⁵ A visae kiligamiu toṃa ga, popon ayagogon ruru kiau visena la nene.”

Yesu pisi mārera pan kiena teras lala

Luk 7:31-35

¹⁶⁻¹⁹ A Yesu pisi pa laa sane, pisa pisape “?Ana p̄isi na nevisawal visena ya naña kilia tol p̄elaga kiena ne yeririna na nanagane lala? E lepas punu ga naña Ntewa naga kila vena kilali wo van amiu, ana amiu yepemiu mavin ga, amiu apisa kare ga naga vanonia. Komin pogos naña Yoane naga pimi sike ga wa, ana monsilu ga pe kinana re poli vena len, a naga palia mēna ga kuruta na munena, pe mun re poli, ana yaru la apisu naga sanene, la apismumun naga, apisape “Yaru nene

yermare pa e naga.’ A pogos naña Narina ne Yeririna naga pimi sike na, naga kinana ruru ga a mun ruru ga, sa ke ga yaru taņena lala, ana yaru la apismumun naga, apisa apisape ‘Opisu ke ne, yaru nene naga pe yaru na kinan merorolen paņisi, a pe yaru na munena mēna kuruta na munena paņisi, a naña naga kiena erau lala na, la ape yaru nawarpoloen ga takis, a ape yaru viowa ga lala.’

“Komin suri ne nanene narui, inu nepisu amiu yeririna na nanagane lala naña amiu na sa ga sisi lala naña visae asumā akirakirai e yometava na kumali, ŗisi na la asumā aviovion va kiela erau lala, avisave ‘!E, amiu na apiowa nene! Visae imimi mesumā mowe plaņe, ana amiu ve awol re amio imimi, a visae imimi meyaun yauena na marena, ana amiu ve atagi re amio imimi.’

“Ana suri punu ga naña la amolmolue e namanmaruaena kiena ne Ntewa, sumonia yaru la mokliu naña apisu sane piowa ga, ana siraunia ŗisi na Ntewa naga kila imi merarava sane kiena manmaruaena nene naga mesmesu a naga pe lelaga ruru nenaga.”

Yesu pisaar ruru pa la naña pe amlelaga re e naga poli

Luk 10:13-15

²⁰ Ana Yesu pisaar ruru pa yeririna lala na pulkumali la punu ga naña naga kila kile la moki pan la, komin naña apisu kiena suri la nene rui, ana pe apilon la re poli. ²¹ Naga pisa pisape “Yaru nae Korasin lala, amio yaru nae Petsaeta lala, amiu na akila kare amiu keviu paņisi wa!

Visae le Taea amio le Saeton la nanua sumo, ana la avisuli ga kile la naña amiu apisu p̄isi rui, pona avilopu la nanua sumo yo rui. La pe ape le Yu re poli, ana p̄isi na vera na ayen p̄ililis nen karo, a pona la akuwani posnoyavi e p̄arila yo rui, vena yaru la avisu kilale sane amloge kemua piowa lelaga vanon kiela mlamulena piowa lala. ²² Inu nevisa mesmesun van amiu, e legiena na liṽereena, p̄isi na kiamiu nakoena naña van amiu taulu naña van la nene. ²³ !Ana amiu le Kapeneam lala, naña amiu asumña aṽarwar amiu, a naña sinemiun asape amiu ato manene metava, ana amiu avisuar amiu! P̄isi na Ntewa koven plan amiu ato tano, ato tano vaṽisi e pulukapi. Visae le Sotom lala la avisuli ga kile la nene naña amiu apisuia, vera na la apilopu la rui, a vera na pupia kapi nae ma e peni nene taṽatete kekan kiela yo nene kovio. Ana amiu apisu pa kile la nene rui, amiu pe apilopu amiu re nena poli, ²⁴ nane nevisa van amiu, e legiena na liṽereena, p̄isi na Ntewa naga sinena ye la manenea taulu amiu.”

Yesu pisa potena pa Arimana

Luk 10:21-22

²⁵ Ana e pogos nene, Yesu mlen, pisa pisape “!Ata-o, ko ope Suṽe nae ma e peni a Suṽe nae yomarava nini! Nevisa potena van ko, Ata, vanon naña ko opian suri la naña e inu pan la naña kiela sitomena sa ga nisisi lala, ana yaru la naña asitom asape ape manmarua a la naña asitom asape akilia ruru suria, ko okilawan suri

la nene van la. ²⁶ Lelaga, Ata, nanene ve sa ga naña ko sinomñania.”

²⁷ Ana Yesu pisa mñena ga, pisape “Arimau naga mligan make suri la punu ga e lumñau pñisi rui. A Arimau naga taaga naga kilia ruru inu, a inu naña nepe narina, in ga taaga ga nekilia ruru naga. Inu nemio la naña nemligan la vena nekilologia Arimau van la vena awasinea, ana imimi ga nene mekilia ruru naga naña naga pe Arimamimi.”

“Amiu aimi pun inu vena ava ruru amiu”

²⁸ Ana Yesu pisa mñena ga, pisape “Amiu punu ga naña amiu sinemiu mare pañisi vanon naña amiu asumña añar ke suri urmi lala e kiamiu malena lala, amiu aimi, amiu aimi pun inu, vena nekilia nekila amiu ava ruru amiu. ²⁹ Amiu alarar kiau visena lala ve sa naña pñeligas tai e kiamiu malena, a amiu alarar kiau pñelaga lala, vanon naña inu na nepe yaru momñau tai, a kiau sitomena to ga tano. Sanene, pñisi na amiu alual naña kiamiu sitomena lala varuruia, ³⁰ vanon naña kiau vianena lala ameme ga a amelala ga, a suri la naña pñisi na inu nowar van amiu vena amiu awaria, pñisi na naga tañatete urmi manene van amiu.”

12

Yesu naga pe suñen Legiena Wa

Mak 2:23-28; Luk 6:1-5

¹ Ana e legiena tañena si tai, naña naga pe Legiena Wa, Yesu amio kiena nalogena lala amial

apano, ana kiela mrapa pa ga likan lokove na wit lala. Amial ke sanene, ana kiena nalogena lala viso kar la, ana apeve plan mras nen wit laṗasia vena akania. ² Asiar akila ke sanene, ana Varasi la ṗasia asike e yo nene, ana apisula m̃aga, ana la apisi pa Yesu, asape “!Ei, opisu ke ne! Kioṃa nalogena lala la asum̃a aṗar ke kinanena e lokove sanene, la asum̃a amiyum̃ae ke e Legiena Wa ne, a visae ve sanene, la asu m̃a akilaro ke kieta navisaluaena ne.”

³ Ana Yesu pisatam̃e la, pisape “?Ana, sanene yo, pona amiu pe apuloli re Tusi Wa pogos tai poli yo, e suri la naṗa Parin Suṗe Tepet naga kila sumo? Naga amio kiena yeririna lala viso kar la paṗisi, ⁴ ana naga pa loyum̃a e silparpara wa m̃ana Ntewa, ana naga mla kilaparavi wa nene naṗa Navisaluaena pisape yaru wa ga lala, la akilia akania, ana Tepet m̃ena ga la akania. ⁵ ? Pona amiu na pe apulo re m̃ena Navisaluaena kiena ne Mosis poli yo, naṗa e Legiena Wa punu ga, yaru wa lala, la monar ava loyum̃a e Yum̃a Wa m̃ana Ntewa vena akila kiela yum̃aena la ea? Sanene na, la akilaro ke Navisaluaena naṗa pisaluṗar ke sape yaru ve yum̃ae re e Legiena Wa ne, ana Ntewa naga pisu suri nene ana pe sitom re pisape suri viowa tai nene poli. ⁶ Inu nevisa van amiu, nesape nasuṗenena viu tai sike nanagane, naṗa naga to laa metava taulu navisaluaena na Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, ⁷ ana naga sa naṗa e Tusi Wa, Ntewa pisa pisape *‘Inu na pe sineun re kiamiu kuṗaṗaena la poli, ana in na sineun ga ṗelaga na sineyeena.’* *Ose*

6:6

?Pona amiu na amninue ke kinaŝ nen visena nene wa? Visae amiu akilia, a p̃isi na amiu taŭtatete asuṃa aliŭere kare kiau nalogena la nene naŭa pe akila re p̃elaga viowa tai poli.
⁸ Narina ne Yeririna, naga ke naŭa pe suŭen Legiena Wa narui.”

*Yesu miyuṃaen ruru limana yaru tai
 Mak 3:1-6; Luk 6:6-11*

⁹ Ana Yesu molue e yo nene, mial pano, ana pa loyuṃa e kiela yuṃa na lotuena tai. ¹⁰ E yo nene, yaru tai sike ea ana naga limana ve tokak, a pe lima mare, ana yaru ṃena ga laŭasia naŭa asuṃa ga sinelan asape alual li suri laŭasia naŭa Yesu naga kila na pe mesmesu re poli yo. Ana yaru la nene apiun tan Yesu, asape “? Sanape, kieta navisaluaena pialuŭar yuṃaena na kilaruruen tas nen yaru e Legiena Wa, pona pe pialuŭar re poli? !Ovisali suri nene!”

¹¹ Ana Yesu pisataṃea, pisape “Visae yaru tai kiena sipsip ve taaga ga, ana e Legiena Wa tai, kiena sipsip nene va loru vitove e p̃iliŭili tai, amiu asitom asape p̃isi na yaru nene taŭtatete va werelua sina? !Ee, p̃isi na ita punu ga monar tekila sanene va kieta suri mali lala! ¹² Ana visae mesmesu ga ve sanene e kieta navisaluaena vena teiila kieta sipsip tai sanene e Legiena Wa, ana sanene ita tekilia tekila ṃena ga yuṃaena naiilaen yaru taŭena e Legiena Wa, komin yaru naga po taulu sipsip.”

13 Ana Yesu pisa pa yaru naþa limana mare, pisape “Okian mesmesun lumoña.” Ana yaru naþa kila sane Yesu pisa, kian mesmesun limana, ana limana pimi po sina, sa ke ga limana komþas.
 14 Ana Varasi la naþa asike e pogos nene apielue, ana amolue apa vanua, vena avisayu sanape naþa akilia awemãr Yesu mare.

Yesu naga pe yaru nayuñãena kiena ne Ntewa

15 Ana Yesu kilia ña naþa Varasi lala asape awe naga, ana naga molue e yo nene, amio yeririna la moki naþa atavevea. Ana naga sumã kila ruru ke namaiena lala, 16 ana naga pisi mñarera pan la, naga pialuþar la pisape la ve avisayu re naga va yaru taþena lala. 17 Naga kila sanene vena visena kiena ne Ntewa tai vim ve lelaga, naþa Navisawalena Aisea pisawal sumo rui, a visena nene pisa sanini, pisape

18 *“Nanene yaru naþa naga miyuñãe kiau, naþa in na nemligan lua naga.*

In na nesitom naga paþisi, a kiau sitomena kekaran naga paþisi.

Pisi na inu neligan Ninuu van naga, vena naga visawal þelaga mesmesu lala va yolai lala na yomarava nini.

19 *Pisi na naga taþatete visin sinekar van yaru, pona visi molmolue va þisi, a naga taþatete koven visena ve moki e yo metava.*

20 *Ana naga taþatete telua kiai naþa poroli þisi rui, a naga taþatete vilonmãr kapi vivaga naþa lavis mare rui.*

Naga ĩisi na yuñae ña sanene vano vano-o, tol naña ĩelaga mesmesu suñalu ñarera taulu nena ĩelaga viowa.

²¹ Ana ĩisi na yolai lala na yomarava nini, la alelaga ñarera e naga, avisave ĩisi na naga tamalia la.” *Ais 42:1-4*

Apisa apisape Yesu myuñae e nañareraena kiena ne Yermare

Mak 3:20-30; Luk 11:14-23, 12:10

²² Ana yaru lala asumon yaru tai naña yermare pa e naga pimi puna Yesu. Yermare nene kila naga pe kilamara ĩala, a pe puru ñena ga, ana Yesu kila ruru si kilamarana amio pulgona apimi apo sina. ²³ Ana yeririna la naña apisu suri nene amilania, a sinela kurkuru pañisi, ana apiun ke sina ga tan la, apisape “!E! ?Yaru nene naga narina ne Tepet naña tesuñate ke yo, pona peraga?”

²⁴ Ana pogos naña Varasi lala amloge visena kiena ne yeririna la nene, ana apielue pañisi, naña apisape “Yaru nene ñene plan yermare lala e ga e nañareraena kiena ne suñe kiena yermare lala, naña Pielsipel, naga tamñan pania.”

²⁵ Ana Yesu mlogekilale ña kiela sitomena nene, ana naga pisa pan la, pisape “Visae suñe tai, kiena yeririna lala aliñerela, naña lañasia akawe si visena kiena ne lala komñasia, ĩisi na suñe nene kiena yuñae lala monar loloru ga vito sike na; a visae pulkumali tai pona mratava tai, kiela yeririna lala aliñerela, naña sane lañasia sinelan asape añene plan si lañasia,

ĩisi na yeririna la nene tařatete asu ruru pogos tai. ²⁶ ?A sa mēna ga nini, visae yermare lala kiena ne Yermare Lego, lařasia aēne plan ke sina ga lala řasia, nanene na kana kinasia sane amlĩpere la řisi narui, ana nasuřenena kiena ne Yermare Lego naga yoko sumālu ve sanape ne? ²⁷ !Ana amiu na apisa ke asape sanene narui, asape in na nesuā nemēne plan ke yermare tařena lala e nařareraena kiena ne pupia yermare nařa Pelsepel, ana pe sa re nena nene poli! Ana visae ve sa nařa amiu apisa, sanape na amiu mēna lařasia nařa aēne plan ke yermare lala? ?Ane mla nařareraena nene pan la, pona Yermare Lego mēna yo? A popon visae kiamiu nalogena la nařa aēne plan ke yermare lala, la alogeveveruruli kiamiu visena la nene. ²⁸ Ana peraga, amiu apisa suri nene na pe mesmesu re poli. Inu na nemēne plan ke ga yermare lala e nařareraena kiena ne Ninuna Ntewa, ana suri nene na sane nasuřenena kiena ne Ntewa sike likan amiu řisi rui.

²⁹ “!Amiu na apisu ke ne! Visae yaru tai sinenan ke pisape va loyuā māna ne yaru mārera tai, vena vinaun kiena suria, naga monar war kilika viar ke ne yaru nene sumo wa, řisi na naga kilia va loyuā ana war plan make kiena suria. Ana in na nekila ke sanene pa yaru mārera nene nařa Yermare Lego.

³⁰ “Yaru nařa pe taveve inu re poli, naga suwo inu ke ne, a yaru nařa pe miyuāe re amio inu poli vena moure kiau yeririna lala aimi lele

taaga, naga sane suũa m̃enetetain la ke ne. ³¹⁻³² Ana sanene narui, in na nevisa van amiu, mlamulena viowa lala, a visena viowa lala, a visena naũa kila kare Narina ne Yeririna, Ntewa naga kilia viewo yaru vanonia, ana yaru naũa pisayu kare Ninuna Wa, naũa pisa pisape kiena yum̃aena naga Yermare Lego ga miyum̃aenia, yaru na sanene, Ntewa taũtatete viewo naga pogos tai, e pogos na tesike e ne, a e pogos naũa pimi ke sirau.”

Purlaki amio kana mrasnena

Luk 6:43-45

³³ A Yesu pisa m̃ena ga, pisape “Ita tekilia tevisu kilale purlaki lala e mrasnela naũa aũaria. Purlaki naũa kapuru po, naga mrasa m̃ena ga po, ana purlaki naũa piowa ga, ũar m̃ena ga mrasa naũa piowa ga. ³⁴ A malena kiena ne yeririna naga sa ke m̃ena ga nene, naũa e losinena naga sane pe purũes tai, a visena la naũa amolmolue e kiena malena, la sane mras la naũa amolmolue ke e purũes nene. ?A inu nepisu kiamiu purũesia menunũ ũisi rui, ana sanape naũa yoko mras wo laũsasia kilia molue kome kiamiu visena lala? ! Amiu na ape lus kiena ne loũara kemua lelaga narui! ³⁵ Yaru naũa po, ũarpolo suri wo lala sike e losinena, ana silaga naga kiena sitomena wo toũa ga naũa kilia lalua va yaru. Ana yaru viowa, naga suũa ũarpolo suri viowa lala sike e losinena, ana naga taũtatete kilia lalua kiena sitomena wo tai pogos tai.

36 “Inu sineun nesape amiu akilia naþa e legiena na liþereena, ana yaru la punu ga monar akila navisawalena tai vanon kiela visena viowa la veve taaga naþa apisa e kiela malena lala, 37 vanon naþa þisi na Ntewa naga liþere kioþa malena e ga e kioþa visena lala. Nanene, vanon naþa kioþa visena lala akilia akila ko vena omal, pona akila ko vena owar nakoena.”

Yerkawa laþasia la sinelan asape avisu kile

Mak 8:11-12; Luk 11:29-32

38 Ana navianena na navisaluaena laþasia, amio Varasi laþasia, apisa pa Yesu, apisape “! Ei, ko naþa apio ko ke asape Navianena, imimi sinemimin mesape okila kile tai van imimi vena imimi mevisu kioþa naþareraena.”

39 Ana Yesu pisataþe la, pisape “Yaru la naþa sinelan ga asape avisu kile la sanene, la ape yaru viowa la paþisi, akila ke wowe pa Ntewa sane la naþa akila ke kolau. Peraga, þisi na taþatete amiu avisu kile tai, ana kile naþa kiena ne Navisawalena Sona sumo, naga ga nene na akilia avisuia. 40 Sona nene þeke e loþeþen pupia ika lesumsum nene pano-o tol legiena telu a lemalo telu, ana þisi na ve sa ke þena ga nene e Narina ne Yeririna, naþa þisi na naga þeke e los nen porotano vano-o tol legiena ve telu a lemalo ve telu. 41 Ana la nae Ninive nanua sumo amloge visena kiena ne Sona narui, ana apilopu la, a e legiena na liþereena, þisi na la nene asuþalu avisa lologia kiamiu naviowaena lala, komin naþa yaru tai naþa naga to laa metavan

Sona naga sike amio amiu nanagane, ana amiu na pe apilopu amiu re nenaga.

⁴² “Nanua m̃ena ga sumo, ana sira kawa tai naga pe p̃arin suṕe tai, naṕa naga mligan kiena purvanua naṕa sike koperina paṕisi, ana pitomi tano vena loge visena namanmaruaena kiena ne Parin Suṕe Solomon. Ana sira kawa m̃ena ga nene p̃isi na suṕmalu e legiena naliṕereena, naga visa lologia kiamiu naviowaena lala, komin naṕa yaru tai naga pe manmarua to laa metavan Solomon sane, naga sike amio amiu nanagane, ana amiu na pe sinemiun re nenaga.”

Ninuna viowa naga kilia wasuṕe sina

Luk 11:24-26

⁴³ Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisapenua “Pogos tai, pogos naṕa visae aṕnelua yermare e yaru tai, yermare nene kilia va yom̃arua vena kaleli yo tai naṕa va se ea vena ve m̃ana uṕa. Ana visae ve lual re, ⁴⁴ p̃isi na naga visavenua, ‘A, p̃isi na nevito li si e m̃au uṕa marua na sumo wa.’ Ana pogos naṕa naga wasuṕe vitomi, p̃isi na naga vitomi wal yuṕa naṕa mon korena ga, ana merarava po paṕisi, a akila ruru make suri la e yuṕa naṕa p̃isi rui. ⁴⁵ Ana naga kilia wasuṕe sina va were si yermare taṕena lala ve olua, naṕa la apiowa manene la taulu naga sane, atomi amio naga, ana akilia ava si asike e los nen yaru nene. Ana yaru nene, nanua sumo kiena malena piowa, ana siraunia kiena malena viowa la sane. A p̃isi na ve sa ke m̃ena ga nene e malena kiena ne yaru viowa nanagane lala.”

*Yesu, anena amio wenla lala
Mak 3:31-35; Luk 8:19-21*

⁴⁶ Pogos naña Yesu pisi ke amio yaru la nene wa, ana anena amio wenla lala apimi aporu e yo nene, asuñalu asuña ga vanua, la sinelan asape avis amio Yesu. ⁴⁷ Ana yaru la tai nene pisa pa Yesu, pisape “Ei, anoña amio womla lala asuñalu asike vanua, la sinelan asape avis re amio ko wa.”

⁴⁸ Ana Yesu pisatañea, pisape “?Ana ane pe aneu, a ane pe wolai lala?” ⁴⁹ Ana naga kiar kiena nalogena lala, pisapenua “?Apisu ke yaru la ne asike ne? Aneu a wolai lala, yaru ne la nane asike ne. ⁵⁰ Komin visae yaru naña kila ke ya naña Ata nae ma e peni naga sinenania, yaru na sanene naga pe wolai, a pe vineu, a pe aneu.”

13

*Pakaiwa na kurus nen wit la naña akekapil apa
e porotano la naña ape tañena la vari*

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ E ke e legiena nene, Yesu molue uña, pito totano e yepas nen pupia lapa nene vena vian yeririna lala. ² Ana yeririna la moki pañisi apitomi puna e pogos nene narui, ana kila naga ñiyu pa to meta e waa tai, ana yeririna la punu ga yo pule ga asike ura, ³ ana naga pian suri moki pan la e ga e ñakaiwa lala.

Ana naga pisa pan la, pisape “Yaru tai pa peven kurusa e kana lokove. ⁴ Pogos naña naga suña sisilin ke kurus la nene, ana kurus lañasia

kekapil pa e mrapa, ana siraunia manu lala apimi ate plan make ga. ⁵ Ana kurus laḡasia akekapili pa e naḡa kilavaru mēke tano, ana pe porotano po re teke meta poli. Ana akakapur vilaga, vanon porotano meninivi ga. ⁶ Ana pogos naḡa mrae pa mārera, kekan kurus nen suri la naḡa pitotovi memeu veraga, vanon ḡeligas lala pe pito ruru re tano poli wa. ⁷ Ana kurus laḡasia akekapili apa e naḡa sumo pe ate plan ruru re kilika viowa la e poli, ana ḡisi na kilika viowa naḡa pitovi pimi keviu sina, ana piwo kare kurus nen suri la naḡa pitotovi ne ana amarmare. ⁸ A kurus taḡena si laḡasia akekapil apa e porotano tai naḡa po, ana akapuru po, ana aḡar mrasnela, naḡa laḡas aḡar mras tol ponotia taaga, laḡasia aḡar mras tol lualima orai, a laḡasia lualima telu.”

⁹ Ana Yesu pisa, pisape “Yaru naḡa kiligana teke ea naga monar yagogon ruru visena nene.”

?Vanon ya ne Yesu pis e ḡakaiwa lala?

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Ana siraunia, nalogena lala apimi puna ne Yesu apiunia, asape “?Vanon ya ne ko osuḡa opian ke yeririna lala e ḡakaiwa la sanene?”

¹¹ Ana Yesu pisataḡea, pisape “Ntewa naga kila ke sape ḡisi na amiu akilia alual nakilia wanena kiena ne kiena nasuḡenena, ana naga taḡatete la kiliaena ne va yeririna taḡena la nene. ¹² Nevisa sanini van amiu, visae yaru naḡa kiena suri moki rui, ḡisi na war va la sane vena ve moki va ḡisi, a yaru naḡa pe kiena suri

re poli, p̃isi na naga kilalu narin suri ya naṗa naga kiena. ¹³ Sanene, nepian la e p̃akaiwa lala, vanon naṗa la asum̃a apisuia, ana apisu kilale p̃ele ga, ana asum̃a amloge, ana amloge kilale p̃ele ga. ¹⁴ Yaru suri la ne sanene, akila narui ana Ntewa pisayu la nanua sumo rui e visena lelaga naṗa Navisawalena Aisea pisawal sumo, naṗa pisa pisape

‘Ana p̃isi na amiu aloge vano-o, ana taṗatete alogekilale pogos tai.

A p̃isi na amiu avisu vano-o, ana taṗatete avisu kilale pogos tai,

¹⁵ *vanon naṗa amiu na sane yaru la naṗa kiela sitomena la amarmare p̃isi rui, sa naṗa aṗiwo pulkiligala, a sane aṗelawa rui.*

Visae ve akila re sanene, pona vera na akilia avisu kilale suria, a vera na akilia alogekilale suria, a vera na kiela sitomena akilia asito-mkilale suria, ana sanene, akilia avilopu la aimi pun inu vena nekila ruru la.’ **Ais 6:9,10**

¹⁶ “Ana nevisa van amiu, kiau nalogena lala, navisa ruruena sike e amiu komin naṗa kilamaramiu la asum̃a apisu ke suri la naṗa amiu apisuia, a kiligamiu la amloge m̃a suri la naṗa nesum̃a nepian amiu ke ea. ¹⁷ Inu nevisa van amiu, navisawalena la moki amio yeririna kiena ne Ntewa lala la moki liu nanua sumo, naṗa sinelan manene paṗisi naṗa asape avisu suri la naṗa amiu apisu ke nanagane, ana pe apisu re poli, a la akilayon manene naṗa aloge suri la

naŭa amiu amloge ke nanagane, ana pe amloge re nenaga.”

Yesu pisawal kinas nen ŝakaiwa na kurus nen wit

Mak 4:13-20; Luk 8:11-15

¹⁸ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu, ayagogo ruruia, ŝisi na nevisayu kinas nen ŝakaiwa nene, naŭa naga pisayu yaru nene naŭa pa peven kurusa e kana lokove.

¹⁹ “Suri nasumo, naga kurus la naŭa kekapili e mrapa, naga sa naŭa yaru la ne amloge nalologena wo nasuŝenena nene ana pe amloge kilale re poli. Kurus wo lala kekapil e kiela sitomena lala, ana yaru viowa nene naŭa Yermare, naga pimi ŝar plan ke sina ga nalologena wo nene e losinela.

²⁰ “Taŝena, naga nene na kurus la naŭa kekapili e yo naŭa kilavaru meke tano, a naga sa naŭa yaru la ne amloge lologena wo nene, ana akekaran veraga, ²¹ ana sa naŭa ŝeligasa pe po re poli. Akilia asu ve plas ga, a visae pogos marera tai, pona yaru la aŝene la vanon naŭa la amlelaga e visena kiena ne Ntewa, ŝisi na la aloru ke veraga.

²² “Taŝena meŝena ga, naga na kurus la naŭa kekapil e yo naŭa kilika viowa sike ea, ana naga na sa naŭa yaru la ne amloge lologena wo nene, ana la asitom manene la kiela malena lala, a sinelan manene la suri na yomarava nini. Pelaga la nene apimi sane kilika viowa, ana la apiwo kare nalologena wo nene vena ve war re si mrasa e kiela malena.

23 “Ana na maro, naga na kurus la naþa kekapili e porotano naþa po, naga na sa naþa yaru la amiyagogo ruru e lologena wo nene, ana amloge kilale ruru po, ana aþar mras nen nalologena nene e kiela malena lala, naþa sane laþasia aþar lualima telu, laþasia aþar sane lualima orai, a laþasia aþar moki sane mrasa tol ponotia taaga.”

Pakaiwa na vilumĩini viowa amio kurus nen wit lalua akapuru lele taaga

24 Ana Yesu pisa sina ga þakaiwa taþena tai pan la, pisape “Pelaga naþa Ntewa þere yaru lala apimi loyuma e nasuþenena kiena naga sanini. Yerkawa tai naþa naga pa peven kurus nen wit la naþa po e kana lokove, 25 ana pogos naþa yaru lala amomalio ke kolemalu, kiena nasinekar tai naga pimi, mapila kurus nen vilumĩini viowa tai e lokove nene þisi, ana pure pano. 26 Ana suri la lua nene apitotovi, ana lalua maran taaga ga, ana pogos naþa wit lala asiar naþa awar mrasa, ana yerkawa nene, kiena yaru na yumaena lala apisu kilalea sane vilumĩini viowa mēna ga kapuru ke amio wit nene. 27 Ana la apimi puna, apiun tania, asape ‘?Yerkawa, sanape? Kurus la naþa tepeven e koña lokove, ana kurus wo ga lala. ? Ana vilumĩini viowa nene pimi sanape?’

28 “Ana naga pisa pan la, pisape ‘Peraga, nene na kiau nasinekar tai ne kila suri sanene.’

“Ana kiena yaru na yumaena lala apiun ke sina ga tania, asape ‘?Poga ga, ana sanape, sinoman osape imimi meva moure plan vilumĩini viowa la nene?’ 29 Ana naga pisaluþaria, pisape

‘Toko, aligan suwa wa. Visae amiu ava aure plan vilumĩini viowa la nene, pona visae akila palia sa aure plan lae mēna ga amio wit la nene veraga. ³⁰ Lalua akilia akakapuru m̃a veraga vano-o tol pogos na waren kinas nen wit imi. E ke e pogos nene, p̃isi na nekilia nevisa va yaru la naṗa ava awar wit, vena ava ate ke ne vilumĩini viowa nene sumo wa, aviaria e p̃egasia akoven va e kapi. Siraunia, la akilia ava ate wit lala vena awar vitomi um̃a.’ ”

Pakaiwa na kurus nen mras nen purpa

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹ Ana Yesu pisawal p̃akaiwa taṗena tai pan la, pisape “Nasuṗenena nae ma e peni naga sane kurus nen mras nen purpa tai naṗa pito pelan te laki tai. ³² Kurus nene na ve tokak na ve tokak paṗisi, ana pogos naṗa kapuru pano-o, ana pimi pe purlaki tai naṗa keviu taulu make purlaki taṗena lala, ana manu lala akila m̃ala ponovi lala e kana korowas lala.”

Pakaiwa na is

Luk 13:20-21

³³ A Yesu pisawal sina p̃akaiwa taṗena tai pan la, pisape “Nasuṗenena kiena ne Ntewa, naga sa naṗa sira tai p̃alelar narin is amio puluyavi na kilaparavi e pupia pialora tai, ana narin is nene kilia kila kilaparavi la nene punu ga mlapa.”

Yesu pisi pan la e ga e p̃akaiwa lala

Mak 4:33-34

³⁴ E visena kiena ne Yesu la nene, naga pisawal suri la ne sanene pa yaru lala, a silaga naga pisi pan la e ga e p̃akaiwa lala. ³⁵ Sanene, naga kila

visena kiena ne navisawalena nanua sumo imi
ve lelaga, naþa Ntewa pisa, pisape

*“Pisi na inu nevisawal kiau visena lala e ga e
þakaiwa,*

*þisi na nevisawal suri la naþa tapolou su nakonua
rui, asike ga perina wa, siar e pogos na
sien yomerava nini, pimi tol nanagane.”*
Yauena 78:2

*Yesu pisawal kinas nen þakaiwa na vilumñini
viowa*

³⁶ Ana Yesu mligan þina lala, pa loyuma, ana
kiena nalogena lala apimi puna, apiunia apisape
“?Yesu, imimi sinemimi mesape ovisawal van
imimi ya ne kinas nen þakaiwa na vilumñini
viowa naþa kapuru ke e lokove na wit nene?”

³⁷ Ana Yesu pisatame la, pisape “Yerkawa naþa
peven ke kurus wo lala, nane Narina ne Yeririna
nene. ³⁸ A kana lokove nene, nane yomarava
nini. A kurus wo la nene, nane yeririna la
naþa asike loyuma e nasuþenena kiena ne Ntewa
nene. A vilumñini viowa la nene, nane yeririna
kiena ne Yermare la nene. ³⁹ A nasinekar nene
naþa pa peven kurus nen vilumñini viowa nene,
nane Yermare na ga. A pogos nawarpoloen kinas
nen wit la nene imi, nane luas nen pog nini.
A yaru na yumaena la nene naþa avanon ate
wit awarpuloia, nane navisi lala. ⁴⁰ A yumaena
nene na warpiloena vilumñini viowa la nene vena
asikapila, nane þelaga ke sina ga nene naþa
þisi na imi e pogos maro, ⁴¹ naþa Narina ne
Yeririna, naga ligana kiena navisi lala vena avano
awar plan suri la naþa kila yaru lala amloru
e mlamulena viowa, amio yaru la nataþaen

mlamulena viowa, vena ve asu re si veraga amio yaru la nasuñenena kiena. ⁴² Pisi na navisi lala akoven la ava e pupia kapi, e yo naña yaru lala asuñã ga atagi, a asuñã ga akar ke malueta ea. ⁴³ Ana siraunia, yaru mesmesu lala ãisi na atego ve sa mrae, loyuñã e nasuñenena kiena ne Arimala. A yaru naña kiligana teke e naga monar yagogo ruru e visena nene.”

Pakaiwa na pupia kilavaru wo tai natauluen kilavaru

⁴⁴ A Yesu pisape “Pelaga kiena ne yaru naña sinenan sape va loyuñã e nasuñenena kiena ne Ntewa, sane ãakaiwa nini: yaru tai pa pisu kinakinas nen porotano tai, ana naga milan pupia kilavaru wo tai naña monyoyou ga ãeke ea. Ana naga sinwan rurulein kilavaru nañani, ana naga pitove ãiliwilin plan make kiena suri lala punu ga, vena kilia vam ul lua kinakinas nen porotano nene, vanon naña mloge po manene la pañisi e suri wo naña ãalia.”

Pakaiwa na kilavaru yuwowo naña teke e mratamelilivi

⁴⁵ A Yesu pisa ãena ga, pisape “A sa ke sina ga nini, ãelaga kiena ne yaru naña sinenan pisape va loyuñã e nasuñenena kiena ne Ntewa, sa ke ãena ga nini: yaru tai naña naga pul ke kilavaru yuwowo la naña po tan yaru lala, naña sike loyuñã e mratamelilivi. ⁴⁶ Ana pogos tai naga ãal tai naña po na po, pisa pisape ‘!Lelaga ãa, in na sineun suri nene pañisi wa! Visae in na nokus ga ve kiau ga rui vera wo wa. Yoko in na

neto nowilwilin plan make kiau suri tañena lala, vena nevam nowul lua suri wo nini.’ ”

Pakaiwa na lilivi

⁴⁷ Ana Yesu pisa ke sina ga, pisape “A naga ke sina ga, ñelaga kiena ne Ntewa nawereen yaru lala ava loyuma e kiena nasuñenena, naga sa mña ga nini, naña pogos na yaru la añure lilivi e lapa, la akilia asuwoia ana aure ika la naña veve tañena ve moki vañisi ea. ⁴⁸ Ana pogos naña lilivi pule ruru po, ana yaru lala añurelua pa ura e yomema, ana atapurpurga atotano, amliñere ika lala. Ana ika la naña po, akon apito e kiela karo lala, a ika la ne piowa, ana akuwani pano. ⁴⁹ Pisi na ve sa nene e luas nen pogos nini, naña ñisi na navisi lala ava aliñere yaru lala, awere plan yeririna viowa lala, ⁵⁰ vena akoven la ava e pupia kapi nene, naña yaru lala asuma ga atagi, a asuma ga akar ke maluela ea.”

Pakaiwa na suri marua amio suri vii

⁵¹ Ana Yesu piun tan kiena nalogena lala, pisape “?Amiu amloge kilale ke visena la nene?”

Ana lala apisatamea, asape “Ee, pona mekilia ma yo.”

⁵² Ana naga pisa pan la, pisape “Suri la nene naga sane yaru tai naña sumo, naga pe navianena tai e navisaluaena lala na Visena Wa kiena ne Ntewa, ana siraunia, naga pimi sane kiau nalogena tai e nasuñenena kiena ne Ntewa. Yaru na sanene naga sane yerkawa tai naña kiena suri wo na yumaena lala moki e mña yuma. Ana silaga naga kilia lalua kiena suri marua naña po ke ga wa, akilia mña ga lalua

kiena suri viu, vena kila kiena yuũaena amio la.”

Le Nasaret lala pe sinelan re Yesu poli

Mak 6:1-6; Luk 4:16-30

⁵³ Ana pogos naņa Yesu pisawal ƣakaiwa la nene ƣisi, naga molue e yo nene, ⁵⁴ ƣasuƣe sina ga pimi kiena. Ana naga suũa pian ke yaru lala nae yo nene, loyuũa e kiela yuũa na leniena, a la sinela kurkurun kiena visena la pano paƣisi. Ana la asuũa apisavisa ke pan la, apisape “!Aulai! ?Yaru nene tol nakiliaena na sanene sanape, a naga kila ke kile la nene sanape? ⁵⁵ Ita tekilia ke yaru nene rui. Naga arimana, yaru na yuũaenen ga yuũa, naņa Yosop, a anena naga naņa Maria. A wenla lala yaru la nene, Semes, a Yosop, a Saemon, a Sutas, naga pe wenla la nene. ⁵⁶ A vinena lala, la ga nene naņa asike ga amio ita ne. ?Ana yaru nene naga molue pun ita pa ƣar suri la nene pe?” ⁵⁷ Ana sinela karia, pe sinelan re nena naga.

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yaru naņa pe navisawalena, yaru taņena lala akilia avatanon naga, ana yaru na mũa mratava lala, amio yaru na kiena yo lala, la ga nene na taņatete avatanon naga.” ⁵⁸ Ana e yo nene, naga pe kila re kile la moki e poli, vanon naņa pe amlelaga re e naga poli.

14

Parin Suņe Erot Antiņas pisayu Yesu

Mak 6:14-16; Luk 9:7-9

¹ E pogos nene, apisayu Yesu pa tol Suře Erot, nađa naga pe řarin suře e lepas nae garu Kalele.
² Ana Suře Erot mloge visena la nene, ana naga pisa pan kiena yerkawa lala, pisape “?Yaru nene nađa apisayu ke ne, pona naga Yoane Nakeena nene, nađa nanagane naga mali sina e marena yo? Vanon suri ne nanene, naga kila naga tol namareraena nakilaena kile la nene.”

?Yoane Nakeena mare sanape?

Mak 6:17-29

³⁻⁴ Ana Suře Erot pisa sanene, vanon nađa naga mēmār Yoane Nakeena mare rui, ana naga marau pařisi. Ana marena kiena ne Yoane Nakeena kana suniena nena sanini: wenla Suře Erot nene, naga kiena kia Pilip, nađa lalua arimala taaga, ana anela lua. Ana sumo, Pilip nene talopa amio sira tai, kiena kia Lerotias. Ana siraunia, Suře Erot pa řerelua sira nene. Ana e pogos nene, Yoane pisi pa Suře Erot, pisape “Suri nene pe mesmesu re nene poli, nađa ko oure sira nene, komin naga pe wona ne womla.” Ana Erotias naga pe kekaran re nena visena kiena ne Yoane poli, ana naga pisi pa Suře Erot, ana Suře Erot mligan kiena yeririna la řasia apa atarar Yoane, ana apiari naga, amligan naga pa e yuņa nakoarena. ⁵ Ana Suře Erot sape weřar Yoane, ana naga maraun li mņa le Israel lala, vanon nađa amlelaga e Yoane asape naga pe kiela navisawalena tai.

⁶ Ana Lerotias nene, naga narina na lomęaru mņa tai, ana pogos nađa la akila řařagena nasitomęalena legiena nađa Suře Erot paeme ea,

lom̃earu nene naga polu e marana ne la naṽa asike lele taaga e ṽaṽagena nene. Ana Suṽe Erot kekaran kiena wolena paṽisi, ⁷ ana naga pisaar m̃arera pan lom̃earu nene, pisape suri ya naṽa naga visa, ṽisi na naga la vania.

⁸ Ana Lerotias pisi amio narina naṽa sira m̃ee nene, ana sira m̃ee pa pisalein pa Suṽe Erot, pisape “In na sineun nesape okus ṽarina ne Yoane Nakeena, m̃ene pialo tai, imi van inu nagane ga ne e nini.”

⁹ Ana visena nene kila Suṽe Erot mloge piowa vanon kiena navisalaweena nene, ana naga pisape akila ga ve sa naṽa sira m̃ee nene pisa, vanon naṽa naga pisaar m̃arera sanene e marana ne kiena erau la ṽisi rui. ¹⁰ Ana apa e loyuma nakoena nene, atelua kolmekina ne Yoane, ¹¹ ana la amligan ṽarina m̃ene pialo tai, akus pimi pa sira m̃ee naṽani, ana sira m̃ee nene kus pa anena. ¹² Ana siraunia nalogena kiena ne Yoane lala apimi akus tasnena, apa asinia, ana apano apa apisawal pa Yesu.

Suniena kiena ne Yoane Nakeena nane maro e nene.

Yesu pagan yermene lala tol manu lima

Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Yoane 6:1-14

¹³ Ana pogos naṽa Yesu mloge sanene, naṽa Suṽe Erot naga pisayu ke m̃ena naga, sape naga Yoane Nakeena naṽa mali sina petan marena, ana Yesu molue e yo nene, ana ṽiyu e waa tai, vena va e yo m̃ano tai naṽa pe yaru re e poli. Ana pogos naṽa yeririna lala akilia asape naga pa ke e sanene, la m̃ena ga amolmolue e kiela pulkumali

lala, la amial akom ura. ¹⁴ Ana pogos naña Yesu pa ura, naga pisu naña ãina na yeririna ãeke pa ura rui, ana naga sinena mie la pañisi, ana naga kila ruru si kiela yaru namaiena lala apimi apo sina.

¹⁵ Ana pogos naña mrae pito tano, nalogena lala apimi puna Yesu, apisa apisape “Ei, Supe, yo nini pe po re nenaga, a lavisi ãena ga yemalo narui. Popon ko oligan ãina na yeririna la nene awasupe ava e pulkumali lala vena auli kala kinanena la ãasia.”

¹⁶ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Toko, akilia asumã ga ve sanene woga ga ne. Popon amiu awar kinanena lañasia van la.”

¹⁷ Ana la apisa, apisape “!Ke peraga yo, imimi memlarar narin kilaparavi lima ga teke na, amio narin ika naña satin lua ga!”

¹⁸ Ana Yesu pisape “Ala imi van inu,” ¹⁹ ana naga pisi pan yeririna la nene, pisape “Amiu atotano e vilumñini sumo wa.” Ana naga mla narin kilaparavi lima amio narin satin lua nañani, kirava pa metava ma e sinapane, pisa potena pa Ntewa vanon kinanena nene, ana kauroro narin kilaparavi lima nañani, kian pa kiena nalogena lala vena avion plan va yeririna la nene. ²⁰ Ana la akan pano-o, ãeþela kawa pañisi, ana kinakinas nen kinanena la naña pe akan re poli, torokin akon va e karo mavava la naña kerkeviu ve lualima taaga pa lua. ²¹ Ana yaru la naña akan kinanena nene, la pa sane manu lima, ana pe apulo re sira la poli amio ninis lala.

*Yesu mial yau metava e wos nen sive
Mak 6:45-52; Yoane 6:15-21*

²² Ana Yesu pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Inu sineun nesape amiu akus kieta waa, ana asumo akusro pupia lapa nene ava lepas ãasia navano, ana in na nesuwa nesuãa neligan plan kone yeririna la awasuãela avano wa.”

²³ Ana pogos naãa naga mligan plan yeririna lala apavano ãisi, ana naga pa metava e kunus tai, naga taaga, vena len. Pogos naãa yemalolo, Yesu naga ga taaga sike na, ²⁴ ana e pogos nene, waa nene ãe ke perina paãisi, ãe ke likan lapa naãani, ãe ke va yotena narui. Ana sive keviu, a la asuãa akawe lagi paãisi, a kila sane akus ãena ga sive naãa akus sive. ²⁵ Pogos naãa lavisi yelagi merarava, Yesu pimi pula, naga mial yau ga metava e wos nen sive.

²⁶ Pogos naãa kiena nalogena lala apisu naga mial yau ke e wos nen sive pimi pula sanene, amarau paãisi, apisa apisape “!Aulai! ?Suri ya na pimi ke sanene? ?Yermare yo, pona ya ne sanene?”

A la asuãa ga amllokai keviu, vanon naãa la amarau paãisi, ²⁷ ana Yesu pis pan la vilaga, pisa pisape “!Ei, ve amarau re, in ga nini!”

²⁸ Ana Pita pisataãea, pisape “Suãe, visae ko kemua nene, otaãan naãa inu ãena ga neyal yau metava e wos nen sive, neiãasu puãa.”

²⁹ Ana Yesu pisa, pisape “Ko, poga, otomi.”

Ana Pita mligan waa, pito tano, siar mial yau e sive, pa lavisin Yesu, ³⁰ ana pogos naãa naga sitomãl si lagi ãarera nene, naga marau. Naga

marau sanene, siar mian pito tano narui, ana naga pio Yesu, pisape “Suþe, ko otamalia inu.”

³¹ Ana Yesu kian limana pa veraga, tarar Pita, ana pisa pania, pisape “?Vanon ya ne sinemña miyuwawa sanene? !Ko pe opiawa re nena kawa e inu poli wa!”

³² Ana pogos naþa lalua aþiyu si apa meta e waa, lagi nene mare, ³³ a la naþa e waa amieluar Yesu, apisa, apisape “Lelaga kemua, ko ope narina ne Ntewa lelaga.”

*Namaiena lala atol ga isinen kulkota mña
Yesu*

Mak 6:53-56

³⁴ Ana Yesu lala akusro pupia lapa nene e kiela waa, apa e laþas þasia, ana apa ura e yo tai, kiena kia Kenasaret. ³⁵ Ana pogos naþa yaru lala nae e yo nene apisu kilale Yesu, amligan visena telivi piora pa e yo punu ga. Ana yaru lala aþure namaiena lala apimi puna, ³⁶ apiun tan naga vena naga tamñan namaiena lala atol ga mña isinen kulkota. Ana la naþa atol ga sanene, kiela maiena la kokovio nenaga, apimi apowo sina.

15

*Nalogenena lala kiena ne Yesu pe ataveve re
þelaga marua kiena ne le Yu la poli*

Mak 7:1-13

¹ Ana e pogos nene, Varasi la þasia amio navianena navisaluaena laþasia amolue garu Yerusalem, apimi apisu Yesu. ² Apiun tan naga, apisa apisape “?Vanon ya ne kiomña nalogenena lala

pe ataveve ruru re kieta ðelaga marua na lotuen nanua sumo poli, naða kieta nasumonena lala apian ita, sa naða la asumã apisa, apisape visae yaru tai sinenan sape kinana, naga monar taveve ruru ðelaga mesmesu lala na kevanen limana sumo wa, ana þisi na naga kilia kinana?”

³ Ana Yesu pisatañe la, pisape “?Ana amiu mēna ga, vanon ya ne amiu añareran naða ataveve kiamiu ðelaga marua lala, ana e kiamiu ðelaga marua la nene, amiu asumã akilaro ke navisaluaena kiena ne Ntewa? ⁴ Ana Ntewa pisa rui, pisape ‘Ovatano e arimoña amio anoña,’ a naga pisa mēna ga, pisape ‘Yaru naða pisi piowa pan arimana pona anena, aweñar naga mare.’ ⁵ Ana nanagane, pogos naða yaru tai visaar visave kiena suri lala ve suri wa, þisi na la va Ntewa pogos tai, ana naga pisa sanene ana siraunia naga pe pisuar ruru re kiena yermarua la luwoka poli, pona ve iila re si la luoka e suri la nene, ⁶ ana amiu asumã ga apisa ke asape sanene na poga ga ne, pe pe sur re tai nene poli. A e ðelaga nene, amiu asumã ga akila ke navisaluaena kiena ne Ntewa pimi pe suri korena ga tai ne, vanon naða amiu sinemiun asape auarar ga kiamiu ðelaga marua lala. ⁷ !Ana amiu na apisokani ke nene, amiu apisi korena ga ne! Navisawalena Aisea naga pisayu amiu sumo rui, naða naga pisawal visena nene naða Ntewa pisa, naða pisa pisape

⁸ *‘Yaru la nene apatanon inu e ga e kiela visena lala,
ana kiela sitomena lala asike perinan inu wa.*

⁹ *Akila ke lotuena pan inu, ana pe suri korena ga, vanon pogos naña akilapian yeririna lala, apisa ke asape visena nene naga pe visena kiena ne Ntewa nene, ana visena la nene pe kiela ga la ga yeririna lala.’ ” Ais 29:13*

Suri la naña kila yaru namname e marana Ntewa

Mak 7:14-23

¹⁰ Ana Yesu pio viraviran yeririna lala vena aimi puna, ana naga pisa pan la, pisa pisape “Amiu ayagogo ruruia, amiu monar alogakilale kiau visena nene. ¹¹ Pe kinanena re naña pa e logon yaru poli naña kilia kila naga namname e marana ne Ntewa, ana visena lala naña molue e logona yaru, suri ne nanene naga kilia kila naga namname.”

¹² Ana siraunia, kiena nalogena lala apimi, apisa pania, apisape “?Ei, ko okilia ña naña Varasi lala sinela mimi pañisi vanon kioña visena la naña osuña opisa ke ne?”

¹³⁻¹⁴ Ana Yesu pisatame la, pisape “Amiu na ve asitom re yaru la nene. Ya naña la asuña akila ke ne, naga pe yuñaena kiena ne re Ntewa nene poli, a yoko kau Ata nae ma e peni, ñisi na naga wereplan make suri la naña naga pe mapila re poli. ?Yeririna la nene na ape kilamara ñala ga, ana sinelan asape asumoni yeririna lala, ana sanape narui, yaru tai naña pe kilamara ñala kilia sumon yaru tañena naña pe kilamara ñala lalua ayal? !Ñisi na lalua akilia aloru veraga atotano e ñiliñili tai ne!”

¹⁵ Ana Pita piun tan Yesu, pisape “Suṣe, sineun nesape ovisawal ke ne kinas nen ṣakaiwa nene sumo wa, naṣa opisa ṣesan ga na wa.”

¹⁶ Ana Yesu pisa pisape, “?Sanape ne, pona ṣarimiu mēna ga merorol ke yo wa? ¹⁷ Pona amiu akilia mā ve tokak ga yo, naṣa suri ya naṣa vito kome logona yaru, pito tano vitove kome mēṣena narui, ana kilia pa vanua si kome tasnena, ¹⁸ ana suri ya naṣa molue e logona yaru, naga molue e losinena sumo, a suri ne nanene, naga kilia kila yaru namname. ¹⁹ Naga nene na vanon naṣa nasitomiēna viowa lala amomolue e los nen yaru, sa naṣa nawemoṣaren yaru, nataṣaen kolau, nakilaena lau, navinauena, navisokanena, a nasisiēna visena. ²⁰ Nanene ṣelaga la naṣa akilia akila yaru namname e marana ne Ntewa. A ṣelaga nene naṣa yaru kinana ana pe ke re limana sumo poli, suri nene naga taṣatete kila yaru namname sanene.”

Yesu pilelua yermare e sira mēe tai

Mak 7:24-30

²¹ Ana Yesu molue e yo nene, naga pito e lepas naṣa pulkumali lua asike ea, naṣa Taea amio Saeton. ²² Ana sira tai nae lepas naṣa Kenan, naga pe wolawa ga, sike e lepas nene, ana naga pimi puna ne Yesu, pio naga, pisape “Suṣe, ko ope Navisaarena naṣa ko omolue e lus kiena ne Tepet, neviun tan kō vena sinemā ye inu. Kiau lomēaru, yermare tai sike e naga, naṣa sumā kila kare naga silaga.” ²³ Ana Yesu mloge visena

nene, ana pe pisa re nena suri tai pa sira nene poli.

Siraunia, nalogena lala apimi, apisa pa Yesu, apisape “Sira nene sumã taveve ita ke sanene na, naga sumã pio manene liu wa. Popon oligan lua naga vano.”

²⁴ Ana pe Yesu pisatamẽ la re poli, ana naga pisi pa sira nene narui, pisa pania, pisape “Ntewa mligan inu nepimi vena neva ga puna ne le Israel lala, la naña sane sipsip la naña akila pal mrapa.”

²⁵ Ana sira nañani pimi, kinai tano e lana ne Yesu, pisape “Awis, Suñe, nepiun tan ko, nesape oiila inu.”

²⁶ Ana Yesu pisatamẽea, pisa pisape “Ana pe mesmesu re naña nelalua kinanena kana ne nisisi lala, vena nela va lokul poli.” Naga pisi sanene vanon naña naga kilia mña sape e pogos nene, le Yu tañena lala, naña la asitom asape la ga ape narina ne Ntewa, asumã apisayu kare yaru la naña pe ape le Yu re poli, apisape la ape lokul ga la ne.

²⁷ Ana sira nene pisi, pisa pisape “Ko opisa pe lelaga, Suñe, ana lokul lala akilia akan mña kororos nen kinanena naña amloloru vatano e lelen kinanena kana ne taena ne lokul lala.”

²⁸ Ana Yesu pisatamẽ ruru naga narui, pisa pisape “Sira, kō opiawa ruru ke mñarera e inu pañisi. Pisi na ko ovisu ga nanagane imi van ko ve sa naña ko omlelaga ea.” Ana e ke e pogos nene narui, sira mñee kiena ne sira nene pimi po sina.

*Yesu kila ruru namaien la moki
Mak 7:31-37*

29 Siraunia, Yesu molue ke sina ga e yo nene, p̄asuṗe si pa lepas naṗa Kalele. Naga sum̄a mial pano, ana pa kom ga lavisin pupia lapa na lepas nene, ana pa totano metava e kunus tai. 30 Tom̄a sane, ana p̄egas nen yeririna lala apimi puna, amio laulu lala, amio latakin lala, amio kilamara p̄ala lala, amio kiligapoṗe lala, amio m̄ena namaiena taṗena m̄ena ga laṗasia. Ana aṗar la nene apimi, amligan la asike ga lavisin Yesu, ana Yesu kila ruru la apo ke sina ga. 31 Ana yeririna lala sinela kurkuru paṗisi, pogos naṗa apisu puru lala apisi, latakin lala apimi apo, laulu lala amial po, a kilamara kata lala akirava, ana la amieluar Ntewa kiena ne le Israel lala paṗisi vanonia.

*Yesu pagan yerm̄ene lala tol manu vari [4000],
amio m̄ena ga sira lala a nin sisi lala*

Mak 8:1-10

32 Ana Yesu pio kiena nalogena lala apimi puna, ana naga pisa pisape “Inu sineu mie p̄ina na yeririna la nene paṗisi wa, komin naṗa asike amio ita legiena telu narui, ana pe kala kinanena re si poli. A inu taṗatete neligan la ava si um̄a naṗa pe kala kinanena re sanene poli, vanon naṗa visae nekila sanene, pona e mrapa komsusa ana yaru laṗasia viso kar la vano-o marala malko yo.”

33 Ana nalogena kiena ne Yesu lala apisa pania, apisape “?Ana p̄isi na ita towar kala kinanena pe ne? Ana komin yo nini na yo korena ga nini, a la moki manene la wa.”

³⁴ Ana Yesu piun tan la, pisape “?Ana amiu kamiu kilaparavi via na sike na?”

Ana la apisa, pisape “Olua ga, amio narin ika naña satin lañasia.”

³⁵ Ana Yesu pisa pa ãina na yeririna la nañani, pisape “Atotano e nene sumo wa.” ³⁶ Ana naga ãar kilaparavi la olua nañani, amio narin ika naña satin la nene, ana naga pisa potena pan Ntewa vanonia, ana siraunia ana kawewowala, ana kian pa kiena nalogena lala, ana la lein añar apiovion pa yeririna lala. ³⁷ Ana la punu ga akan pano-o mẽpela kawa ruru po pañisi. Ana siraunia, akon kinakinas nen kinanena la nene naña sike na, pa e karo popos olua, ana puleule pañisi. ³⁸ Ana yermene la naña akania, tol manu vari, ana pe apulo re sira lala amio ninis la poli.

³⁹ Ana Yesu mligan ãina na yeririna la nene añasuñe apa si umã, ana naga pa si e kiela waa, ana mligan yo nene, pimi suli ga plas ga e lepas naña kumali keviu naña Makatan mẽke ea.

16

Yer kawa la ãasia asape avisu kile tai

Mak 8:11-13; Luk 12:54-56

¹ Ana pogos tai Varasi la ãasia amio Satusi la ãasia apimi puna Yesu, naña sinelan asape akilali naga, ana apisa, apisape “Imimi sinemiminia mesape ko okilali pupia kile tai van imimi, naña ko okila e puriukawa nae ma e peni.”

² Ana Yesu pisatamẽ la, pisape “Pogos naña mrae pito ke tano, ana visae amiu avisu naña

yo vivaga e lepas naña mrae pito ke tano ea, amiu akilia avisa avisave ‘Pisi na yepisun peni,’³ a pogos naña mrae pa p̄arpo yo, a visae amiu avisu sinapane tano vivaga a lul la malolo m̄ena ga metavana, amiu akilia avisave ‘Pisi na yua kove p̄ane.’ ?Nane amiu asum̄a apisu kilale ke kile la nene e sinapane p̄isi narui, naña p̄isi na pog ve sanape pona ve sanape, ana sanape naña amiu pe apisu kilale re kiau kile lala na pog keviu nini naña nesike nemio amiu poli?”

⁴ Ana Yesu pisa m̄ena pan la, pisape “Yaru la naña sinelan ga avisu kile lala, la ape li viowa la pāpisi, la akila wowe pa Ntewa, la apilon m̄asila pania, sane la naña akila lau, āpure matan wola lala. Peraga, p̄isi na tāpatete amiu avisu kile tai narui, ana yoko amiu avisu ga naña m̄alivi e inu ve sa ke ga kile naña pa Navisawalena Sona nanua sumo, naña Ntewa kila naga mali sina.” Ana Yesu purmatan la, naga mligan la asikena.

“Amiu avisuar e is kiena ne Varasi lala amio Satusi lala”

Mak 8:14-21

⁵ Ana pogos naña Yesu amio kiena nalogena lala amligan e nene, ana āparo e pupia lapa naña apa e lepas p̄asa, ana nalogena lala sinela p̄esania naña pe āpar re si kala kilaparavi lāpas poli. Ana pogos naña atol lepas p̄asa,⁶ ana Yesu mla visena tai pan la, pisape “Amiu na monar avisuar ruru amiu, e is kiena ne Varasi lala amio Satusi lala.”

⁷ Ana la amloge visena nene, ana la apisayulein pan la, apisape “?Pona naga pisi sanene vanon naþa pe toþar re kilaparavi laþas pimi poli yo?”

⁸⁻⁹ Ana Yesu kilia ña kiela sitomena nene narui, pisape “?Pe na ya naþa amiu asitom manene ke meþemiu la sanene, naþa apisape yoko takan ya ne? ?Sanape naþa amiu pe amloge kilale re suri la nene poli wa? !Kiamiu lelagaena ve tokaki paþisi wa! ?Pona amiu sinemiu þesan ñena ga kilaparavi la lima nene yo, naþa inu nemla pa yeririna lala tol manu lima nene, amio ñena karo la naþa amiu akon puleule? ¹⁰ ?Pona amiu sinemiu þesan ñena ga kilaparavi la olua nene, naþa inu nemla pa yeririna lala tol manu vari nene yo, a karo via naþa amiu akon sirau? ¹¹ ?Sanape naþa amiu pe amloge kilale re naþa pe nepisi re pan amiu vanon kilaparavi poli? Inu nevisa ke sina ga van amiu, nesape amiu na monar avisuar ruru amiu e is kiena ne Varasi lala amio Satusi lala.”

¹² Ana e pogos nene, la akilia ña naþa naga pe pisayu re is nakilaen kilaparavi pan la poli, ana naga pisa ke visena navisokanena la naþa Varasi lala amio Satusi lala akilia avian la ea, naþa kilia kila þarin yaru lapa imi ve keviu, ana kilia kila kare make kiena malena, sa naþa is na miyuñaen ke e kilaparavi.

Pita pisawal sape Yesu naga pe Navisaarena kemua lelaga

Mak 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³ Ana Yesu lala apito garo e lepas naþa pulkumali keviu nene Sisaria Piliþae ñeke ea,

ana e pogos nene naga piun tan kiena nalogena lala, pisape “?Amiu asumã amloge mña naña yeririna lala asumã ga apisavisa ke Narina ne Yeririna, apisape naga ai?”

¹⁴ Ana lala apisa, apisape “La p̃asia apisa apisape ko Yoane Nakeena ke sina ga, a la p̃asia apisape ko Elaisa, a la p̃asia apisape ko Sereñaea, pona navisawalena tañena tai na nanua sumo.”

¹⁵ Ana naga piun tan la, pisape “?Ana amiu, amiu na asape inu na ai?”

¹⁶ Ana Saemon Pita pisatam̃ea, pisape “Ko, ko na Navisaarena, ko ope Narina ne Ntewa Mali.”

¹⁷ Ana Yesu pisatam̃e pania, pisape “Saemon, narina ne Yoane, navisa ruruena imi van ko. Suri naña ko opisa ne, pe yaru re na pian ko e poli, ana Ata ga nae ma e peni naga pian ko ea. ¹⁸ A ko nene ko kiomã kia tañena naña Pita, naga kana kinasia sanini, sane ‘kilavaru,’ ana lelaga pañisi, sa naña nanagane, in na nepisu ko na sane ko ope varsu tai, ana p̃isi na in na nevisirlua p̃egas nen kiau li nalotena lala e kilatapili na sanene narui, a puriukawa na marena tañatete kilia taulu p̃egas nene. ¹⁹ Pisi na in na nela kii lala navietavanena amio nakotaween nasuñenena kiena ne Ntewa van ko, a suri ya naña ko ovisaluñar e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga m̃ena ga visaluñaria amio ko, a suri ya naña ko otam̃ania e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga m̃ena ga tam̃ania amio ko.”

16:14 Mat 14:1,2; Mak 6:14,15; Luk 9:7,8 **16:16** Yoan 6:68,69

16:19 Mat 18:18; Yoan 20:23

²⁰ Ana Yesu pisa m̃arera pa kiena nalogena lala, pisape “Amiu na ve ava avisawal re van yeririna la avisave in na nepe Navisaarena.”

Yesu pisawal kiena marena

Mak 8:31-33; Luk 9:22

²¹ Ana siar e pogos nene, Yesu kilali naṗa kila merarava va nalogena lala, sape naga monar va ma Yerusalem, ana e yo nene, ṗisi na suṗe kiena ne le Israel lala, akila kare manene naga vaṗisi, amio ṗarin yaru wa lala, amio m̃ena ga navianena navisaluaena lala, la make narui ṗisi na akila kare naga vaṗisi. Yesu pisa m̃ena ga pisape ṗisi na la nene awem̃ar naga mare, ana kana legiena na telu ṗisi, Ata Ntewa kila naga suñalu mali sina.

²² Ana pogos naṗa Pita mloge visena nene, piolua Yesu pano, pisi m̃arera pania, pisape visaluṗaria, pisape “Yesu, Ntewa monar visaluṗar suri nene. Suri la nene taṗatete kilia imi ve lelaga e ko ve sa nene.”

²³ Ana Yesu pilopuia, pisi m̃arera pa Pita, pisape “!Yermare Lego, oure vetan inu! Ko osuña okilali inu ke sina ga e kioña sitomena nene naṗa pe sitomena kiena yaru ga, pe sitomena kiena ne Ntewa re nena ga.”

Nalogena kiena ne Yesu monar sitom korenan ga kiena nasinenanena lala

Mak 8:34-9:1; Luk 9:22-27

²⁴ Ana Yesu pisa pa kiena nalogena lala, pisape “Yaru naṗa sinenan sape siraun inu, monar sitom korenan ga kiena nasinenanena lala, ana

monar kus kiena laki torovia, ana taveve inu. ²⁵ Yaru naþa sinenan sape visuar ruru kiena malena, naga þisi na kilalua, ana yaru naþa naga kilalu kiena malena vanon inu, naga þisi na kilia tol malena lelaga. ²⁶ Ana visae yaru tai naga tol make suri na yomarava la punu ga, ana kilalu mrapa na malena, naga pe taulu re nena suri wo napo lelaga tai poli, ana siraunia, taþatete kiena suri wo la nene aulimaran si kiena malena. ²⁷ Ana lavisi ke Narina ne Yeririna wasuþe ke sina ga imi narui amio navisi lala, naga imi amio naurarena kiena ne Arimana, ana naga ul yaru lala mesmesun kiela nayuþaen lala. ²⁸ Inu nevisa suri na lelaga nene van amiu, nesape yaru la þasia asuþalu asike e nini, naþa þisi na taþatete amare asuþa ga vano-o avisu Narina ne Yeririna warpoyo amio kiena nasuþenena, vena vim ve suþen yeririna la punu ga.”

17

Yepena ne Yesu pilonia pimi pe taþena
Mak 9:2-10; Luk 9:28-36

¹ Siraun e pogos nene, legiena orai þarovia, ana Yesu þere Pita, a Semes, a wenla naþa Yoane, ana la ga vari nene apa metava e ravie tai. ² Asuþa sanene, ana nalogena la telu nene apisu naþa yepena ne Yesu pimi ke pe taþena, a marana pilavila manene sa naþa mrae, a mþana kulkota lala apimi amiyuwowo pano-o amiyuwowo po paþisi. ³ Ana la telu nene apisu mþena ga Mosis amio Elaisa, lalua aþnaliv, ana lalua asuþa ga

16:25 Mat 10:39; Luk 17:33; Yoan 12:25 **16:27** Mat 25:31, Rom 2:6

asun ke amio Yesu. ⁴ Ana Pita pisa pa Yesu, pisape “Suḡe, popon tanea ita tesuḡa ga e yo nini. Visae ko sinoḡania, ana neyuḡaen silparpara ve telu e nini, moḡa tai, ḡana ne Mosis tai, a ḡana ne Elaisa tai.”

⁵ Ana pogos naḡa Pita suḡa pisi ke ga wa, ana lul tai naḡa pilavila paḡisi pitomi kalo la, ana amloge visena tai molue e lul nene, pisa pisape “Nene na naruu nene, naḡa in na nesitom naga paḡisi. Kiau sitomena sike ga e naga, a nekekan naga paḡisi. Amiu na monar alogear ruru naga.”

⁶ Nalogeno lala amloge visena nene, ana amarau na amarau, ana amloru e porotano, aḡariwani marala lala.

⁷ Ana Yesu pimi pulu, mlipalipa la telu nene, ana pisa pan la, pisape “Amiu asuḡalu, ve amarau re.” ⁸ Ana pogos naḡa la aḡar plan si ḡarila pa metava, apisu re si lalua nene poli, ana la apisu ga Yesu naga taaga sike na.

⁹ Ana lala amolue e ravie nene, aḡasuḡe la ke sina apitomi tano, ana Yesu pisaar ḡarera pan la, pialuḡar la, pisape “Suri naḡa Ntewa kila amiu apisu ne, ḡisi na amiu ve avisawal re va yaru la nanagane, vano-o tol naḡa Narina ne Yeririna mali sina ga e marena, e pogos nene narui amiu akilia avisawal va yeririna lala.”

La apisayu Elaisa
Mak 9:11-13

¹⁰ Ana nalogena la telu nene apiun tan Yesu, apisape “?Sanapen naþa navianena na navisaluaena lala asumã ga apisa ke, apisape ‘Monar Elaisa naga wasuþe ke sina ga imi sumo wa, siraunia na Navisaarena nene kilia imi m̃alivi?’”

¹¹ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Naþa la apisa sanene, naga lelaga kemua, komin Navisawalena Malakaea naga pisa sanene rui e kiena tusi. Elaisa naga monar imi sumo vena kila ruru make suri punu ga, þisi na Navisaarena naga kilia imi sirau, ¹² ana in na nevisa van amiu sanini, Elaisa nene pimi þisi rui, ana pe yaru lala apisu kilale re asape naga poli, ana pe asitom re naga poli. Ana e ke e þelaga nene, þisi na akila ke m̃ena ga viowa va Narina ne Yeririna.”

¹³ Ana e pogos ke nanene, nalogena la telu nene akilia ga na wa, naþa Elaisa naþa Yesu pisaytu ke ne, nane Yoane Nakeena nene.

*Yesu pilelua yermare e yaru m̃ee tai
Mak 9:14-29; Luk 9:37-42*

¹⁴ Ana Yesu amio la telu nene aþasuþela, ana apito asikolila amio þina la naþa asike e pogos nene, ana yaru tai pimi kinai tano e lana ne Yesu, ana pisa pisape ¹⁵ “Suþe, inu sineun nesape ko sinemã ye kiau yaru m̃ee nini, oiila naga, komin naþa maiena tai teke e naga. Maiena nene kila naga marmarlusia yam moki paþisi, ana kila kare manene la naga wa, sumã kila ke naga mlorvavae m̃a pano, mloru pa e kapi pona e m̃ena ga e wii lala. ¹⁶ Inu nepureli naga pimi

puna ne kioñã nalogena lala, ana amiyuñãen pano-o, peraga, ana akila ruru ãele naga.”

¹⁷ Ana Yesu pisi pa kiena nalogena lala, pisape “?Amiu la nene, sanape na sanene? Amiu na pe apiawa re nenaga e Ntewa poli, silaga amiu asuñã ga apa ape wowe yo. ?Monar nesuñã si nemio amiu vano tol pogwai? Inu sineu maren amiu pañisi rui. Ana poga ga, aure yaru ñee nene imi pun inu.” ¹⁸ Ana la aãure yaru ñee nene pimi, ana Yesu pisaar pan yermare naña sike e naga, pisape “!Omolue e naga nanagane ga ne!,” ana verakorena yaru ñee nene pimi po sina.

¹⁹ Ana siraun e pogos nene, pog naña Yesu suñã naga taaga, nalogena lala apimi puna, apiun tania apisape “?Sanape na imimi mepilelua ãele yermare naña sike e yaru ñee nene?”

²⁰ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Nanene na vanon naña amiu pe apiawa ruru re ñãrera e inu poli wa. Lelaga nevisa van amiu, visae aviawa e inu ve tokak ga ve sa ga narin kurus nen mras nen purpa, ana visae kiamiu naviawaena ne ve lelaga kemua napo, ana ãisi na amiu akilia avisa va tavie na ñeke ne, avisave ‘Ko oure,’ ana ãisi na naga monar ure. Pisi na pe suri re tai naña amiu akilia akila ãele poli. ²¹ Ana naña nameneplanen yermare la ne sanene, ana kana mrapa ne sanini: yaru na monar len, ana monar monsilu ga ve kinan re. E ga e ãelaga nene, ãisi na naga kilia ñene plan yermare kar la ne sanene.”

*Yesu pisawal ke sina ga kiena marena
Mak 9:30-32; Luk 9:43-45*

²² Ana pogos tai naña Yesu amio kiena nalogena lala apimi lele taaga garu Kalele, Yesu pisa pan la, pisape “Lavisi ke naña aligan Narina ne Yeririna va e limana yaru la narui, ²³ naña p̄isi na aweñar naga mare, ana siraunia, e kana legiena na telu, p̄isi na Ntewa kila naga mali ke sina ga.” Ana pogos naña Yesu pisa visena nene, kiena nalogena lala amloge piowa vanon pañisi.

Kilavaru na takis na Yumña Wa Mana Ntewa garu Yerusalem

²⁴ Pogos naña Yesu amio kiena nalogena lala apimi atol Kapeneam, yaru lala na warpoloen takis na Yumña Wa Mana Ntewa, apimi puna ne Pita, apiunia apisape “?Sanape, kioñã navia-nena m̄ena ga pul m̄a takis ne, pona peraga?”

²⁵ Ana Pita pisatamea, pisape “Naga pul m̄aga.”

Ana Pita p̄asuñe si pa e yumña naña Yesu sike ea, a naga pe pis re poli wa, ana Yesu naga pis̄pesia, piunia pisape “Saemon, ko ositomveveli p̄arin suñe na yomarava la nene. ?Li pe la ne apul ke takis nene pan la? ?Yaru na m̄ala mratava ga lala, pona yaru tañena lala?”

²⁶ Ana Pita pisa, pisape “Yaru tañena ga lala, la monar aulia.”

Ana Yesu pisa, pisape “Ee, sanene narui, ana kana kinasia sanini, mratava kiena ne p̄arin suñe lala, la tañatete aulia. Ana in ke nena naña nepe mratava kiena ne Suñe Keviu na Yumña Wa naña narui, ana vanon suri ne nanene, in na pe pon re neul takis naña la apiun ke tan ko poli. ²⁷ Ana

popon italua na ve tekila kare re yaru lala na wapoloen takis, italua m̃ena ga monar toul ga. Ko, oto garo e lapa, oto om̃ate ika, a ika naṓa om̃ate ṓesania, ṓisi na ko olual kilavaru tai e logona, naṓa torokin italua toul kieta takis ea, ana olavia ola ova oulia.”

18

“?Yaru ai naṓa naga to laa metavan yaru taṓena lala?”

Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

¹ Ana e pogos ke nene, nalogena taṓena lala apimi aṓalivi, apimi nena puna Yesu, apiun tania, asape “Imimi sinemimin meviun mesape: ?Yaru ai naṓa naga to laa metavan yaru taṓena lala e loyuṓa na nasuṓenena kiena ne Ntewa?”

² Ana Yesu pio sisi tai naṓa suṓa ga pimi puna, ana mligan sisi naṓani suṓalu su likan la, ³ ana naga pisa pan la, pisape “In na nevisa van amiu, visae amiu ve avilopu amiu re naṓa kiamiu ṓelaga la aimi ve sa ṓelaga kiena ne nisisi nene, ṓisi na amiu taṓatete kemua aimi loyuṓa e nasuṓenena kiena ne Ntewa pogos tai. ⁴ Ana yaru naṓa kila kiena sitomena su ga tano ve sa nisisi nini, yaru nene naga yoko kilia imi to laa metava, taulu yaru taṓena lala e nasuṓenena kiena ne Ntewa. ⁵ Yaru naṓa kiena sitomena pito tano e inu, ana naga kekaran naṓa naga kila wo va nisisi kokan tai ne sanene, yaru nene naga sa ga naṓa naga kekaran inu ke ga narui.”

Nataþaliena lala
Mak 9:42-48; Luk 17:1-2

⁶ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Ana visae yaru tai kila nisisi tai ne sanene ligan inu, ve viawa re si mārera e inu, ana þisi na yaru nene kus nakoena tai naþa mārera manene la. Visae amātear pupia kilavaru tai mēne kolmekina, ana akuwani naga talilu vitove e lowe memaena, nanene naga nakoena tai ne meme ga ne, ana yaru nene naga yoko war va re la na wa taulu nanene. ⁷ !Aulai! Yomarava nini piowa manene la narui, naþa pulen manene la suri la naþa silaga asumā akilali ke yaru lala vena kila la akilalu kiela naviawaena e inu. Nataþaliena la nene þisi na asumā likan amiu silaga, ana þisi na viowa manene la va yaru la naþa aþar nataþaliena viowa la nene pimi e yaru taþena lala.

⁸⁻⁹ “Visae lumomā tai, pona lamā tai, pona kilamaramā tai, pona suri ya sina naþa e kiomā malena, visae suri la nene tai kila ko ve oviawa re si mārera e inu, popon otelua suri nene vetan ko, okuwan vano. Visae otelua þelaga na mlamulena viowa vetan kiomā malena ve sanene, þisi na ko okilia ova loyomā e malena, a visae ko ova loyomā e malena naþa lumomā, pona lamā, pona kilamaramā, pona suri ya sina e kiomā malena, visae suri la nene tai kovio þisi rui, ana nanene na poga ga nene. Ana piowa manene la naþa visae tasnemā la punu ga amio kiomā þelaga viowa lala asumā woga ga e ko, ana

siraunia akoven ko e kapi naña tařatete mēwo pogos tai e yo naloge viowaena.”

Pakaiwa na sipsip naña kilalu mrapa

Luk 15:3-7

¹⁰ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Amiu na monar avisuar ruruia vena amiu ve asitom korenan re naruu la tai nene pogos tai. Visae peraga, amarañe amiu, vanon naña naruu la nene, la kiela navisi lala nae ma e peni naña la asuñā apisuar la mñaga, a navisi la nene silaga asike e marana ne Ata nae ma e peni.

¹¹ Ana yuñāena kiena ne Narina ne Yeririna naga sanini: naña naga pimin pisape tamalia la naña akilalu mrapa.

¹² “Amiu ayagogon ruru li suniena nini: Yaru tai naña naga kiena sipsip lala tol ponotia taaga, ana lala tai kila řarina, pa la perina, ana kila pal mrapa, pa kovio. ?Pisi na yaru nene kila sanape narui? Naga monar ligā kiena sipsip la lualima ovari pa ovari nene, asuñā ga akinana ke e yo na vilumñini, ana naga monar vano vena kaleli sipsip nene naña kilalu mrapa. ¹³ Lelaga nevisa van amiu, pogos naña naga mñal si sipsip nene, ana naga kilia kekarān va řisi, taulu naña naga kekarān kiena sipsip tařena la moki naña asu ruru asuñā ga, pe amial re naña apa akovio poli.

¹⁴ “Ana Arimamiu nae ma e peni, naga mēna ga sa ke ga, naña naga yepen mavin narina tai nene yepe vetān mrapa vena vano va kovio.”

Visae womla tai naña kila viowa van ko

Luk 17:3

¹⁵ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Visae womla tai naga kila viowa van ko pogos tai, monar ko ova ovisu naga naþa amiu ga lua nene asikena, ana ko monar ovisawal kiena naviowaena vania. Visae naga kekaran logeen kioṃa visena, nanene naga sa naþa kioṃa visena kila amiu luwoka ape mara wo si þisi narui. ¹⁶ Ana visae naga yepen mavin yagogonen kioṃa visena, ana monar ko ovano oure si yaru taþena la ve lua pona ve telu aimi amio ko, vena aiila ko e kioṃa visena, sa naþa Tusi Wa pisa pisape ‘Visena la punu ga, monar yaru naiilaena visena, yaru ve lua pona ve telu, vena kila visena nene kilia sumʼalu.’ ¹⁷ Ana visae womla nene yepen mavin ke yagogon rurukoena wa, ana ko monar ovisawal kiena þarkawa nene va þegas nen li nalelagaena lala, vena la þasia akilia aimi avisuli re mēna ga naga. A visae naga m̄arera ke ga wa, ve yagogon re mēna ga nalelagaena lala, amiu monar avisu naga sa naþa naga pe wolawa ga tai, pona naga sa ga yaru na warpoloen takis, naþa yaru lala pe ape erau ruru re nenaga amio la poli.”

Leniena naþa yaru la mras ve lua la ga avirantar la ea

¹⁸ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Lelaga, inu nevisa van amiu, ana suri ya naþa amiu avisaluþaria e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga mēna ga visaluþaria amio amiu, a suri ya naþa amiu ataṃania e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga mēna ga taṃania amio amiu.

19 “A naga sina, nevisa mēna ga van amiu, visae amiu yaru la ve lua naña la lua aviranarlan suri tai e yomarava nini, ana visae lalua alenwoia, ana kau Ata nae ma e peni p̄isi na naga kila suri nene van lalua. 20 Vanon naña visae yaru ve lua pona ve telu aimi lele taaga e kiau kia, ana inu mēna nesike likan la.”

Pakaiwa na p̄elaga na viewoena

Luk 17:3-4

21 Ana Pita pimi puna Yesu, piun tania, pisape “?Suṽe, visae kiau wolai kila ke pe mesmesu re pan inu silaga poli, inu monar neviewo naga yam ve via? ?Monar va tol yam ve olua pona sanape?”

22 Ana Yesu pisatamēa, pisape “Peraga, p̄isi na ko ve oviewo re ga naga yam ve olua ga, ko monar oviewo naga yam ve lualima yam ve olua, ko oviewo m̄a naga sanene vano tol sina ga kana yam ve olua [70 x 7]. 23 Pelaga naviewoena loyum̄a e nasuṽenen kiena ne Ntewa, monar ve sanene narui. Amiu ayagogo e suniena tai naña pisayu p̄elaga naviewoena, naña pisa sanini, pisape: Parin suṽe tai, naña naga sinenan sape visuveveli lapui la naña kiena yaru na yum̄aena lala akila pania. 24 Ana naga kila m̄a sanene pano-o, ana aṽure kiena yaru nayum̄aena tai pimi puna, naña yaru nene naga kila lapui na kilavaru na tenario via puna ne kiena yerkawa nene. 25 Pogos naña apiun kilavaru tan yaru nene, naga pisape naga taṽatete si ulmaran lapui nene. Ana yerkawa nene pisa pa kiena yeririna lala, pisape ‘Poga, akilalua naga a auliulinlua

naga ve kiena ne yerkawa tařena, vena yuńae korena ga vania. Ana auliulĩn mńena ga wona, amio narina lala, a amio make kiela suri lala, a awar kana kilavaru imi vena auli kiena lapui nene komřasia ea.'

²⁶ "Ana yaru nene mloru e lana ne řarin suře nene, tagi mńarera pania, pisape 'Ko ope yerkawa, awis, inu sineun nesape neviun tan ko vena ko ola re narin pogos tai van inu sumo wa, vena inu nekilali neul maranli lapui nene van ko.'

²⁷ Ana yerkawa nene sinena miye yaru nene, naga piwo make lapui nene pania, vena ve ul marana re sina, ana tamńan yaru nařani molue ga sa ga ne.

²⁸ "Ana pogos nařa yaru nene pano, naga pisu kiena erau tai, nařa kiena erau nene kiena lapui tai teke e yaru nene. Ana kiena lapui ne ve tokaki ga, ana yaru nene pano řuarar kolmekina, pisa pania, pisape 'Ko monar oul lua kiońa lapui nene vetan inu nanagane ga ne.'

²⁹ "Ana kiena erau nene pimi mloru e lana, tagi manene pania, pisape 'Mara, ko ope kiau erau, awis, sineun nesape neviun tan ko vena ko ola re narin pogos tai van inu sumo wa, vena inu nekilali neul maranli lapui nene van ko.' ³⁰ Ana yaru nene yepena mavin viewoen kiena erau nene, řisi na naga pa kila la amligan naga pa e yuńa nakoarena, vena suńa vano-o ul plan kiena lapui nene, řisi na naga kilia molue sina.

³¹ "Ana pogos nařa yaru tařena la nařa kiena ne řarin suře nene apisu řelaga nene, amloge piowa pařisi, ana apa puna ne kiela řarin suře, apisawal suri la nene pania. ³² Ana řarin suře

nene pio kiena yaru nene vena vim si puna, ana sinena karia, pis m̃arera pania, pisape '!Aa, ko na ope yaru p̃ilp̃il ya na sanene! Inu nepiewo ko e kioña pupia lapui nene rui, vanon naṽa otagin manene pan inu, ana okila sineu miye ko. ³³ ?Vanon ya ne ko taṽatete m̃ena ga sinem̃a ye kioña erau sa naṽa inu sineu miye ko sumo rui?' ³⁴ Ana p̃arin suṽe nene sinena mimi pa la narui, ana naga pisape monar aligan yaru nene va e yuña nakoarena, ana la monar ala m̃a nakoarena vania vano-o naga ul plan make kiena lapui nene."

³⁵ Ana Yesu pisa, pisape "Visae amiu ve aviewo re womlamiu lala silaga, ve lelaga e sinemiu la wetelu, p̃isi na kau Ata nae ma e peni, naga sinena kar amiu ve sanene, p̃isi na naga la nakoarena ve sa ke ga nene van amiu."

19

*Yesu pisayu sanape naṽa yaru mligan lua wona
Mak 10:1-12*

¹ Ana Yesu pisa visena la nene p̃isi, ana naga mligan Kalele naga kome wii nae Yortan lepas na vano, ana pa metava e lepas nae Yutea. ² Ana p̃ina lala ataveve ke naga e pogos nene, ana e yo nene naga kila ruru namaiena la moki.

³ Ana Varasi m̃ena ga laṽasia asike e pogos nene, ana apimi puna ne Yesu, apisape akilali ke sina ga naga, la apiun naviunena tai pania, la apiunia, apisape "'?Kieta navisaluaena pisa ya ne e lepas nen p̃elaga kiena ne yaru naṽa ligan lua wona? ?Mesmesu ga naṽa yaru kilia kila sanene

vanon suri kar punu ga naña pe miasia, pona kilia kila vanon ga suri kerkeviu ga lañasia?”

⁴ Ana Yesu pisatañe la, pisape “?Pona amiu na pe akilia re Visena Wa kiena ne Ntewa naña naga pisa, pisape

‘E purñesia, Ntewa naga sii suri punu ga, ana sii mēna ga yeririna lua, yermēne tai, a sira tai?’

⁵ Suri nene amiu akilia ñisi rui, amio mēna ga visena tañena nene naña pisa, pisape

‘Sanene, ñisi na yaru ligan arimana amio anena, ana naga vano vilolar wona na sira, ana lalua aimi ave taaga ga narui.’ *Nas 2:24*

⁶ Nanene kila sane lalua ve ave lua re sina, ana lalua apimi ape taaga ga narui. Ana ya naña Ntewa naga vilolaria aimi ave taaga, pe pon re si yaru kilapure la poli.”

⁷ Ana Varasi la nene amloge visena la nene, ana apiun ke sina ga tan Yesu, asape “?Poga ga, ana vanon ya ne Mosis naga pisawal navisaluaena nene naña tañan sape yaru naga kilia la mñaki nalikanluaena tai vena la va wona, vena ligan lua naga vano?”

⁸ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Ee, ana sumon naña nasien yomarava nini, naga pe sa re nene poli, ana vanon naña amiu ñarimiu lala apimi mñarera pañisi, nane kila Mosis tañania sanene sape siar e repimiu la pimi, amiu akilia aligan plan womiu lala. ⁹ Ana nanagane, inu nevisa van amiu, visae yaru tai, wona kila kolau, yaru nene kilia ligan lua wona nene. Ana visae sira nene

ve kila re kolau ve sanene sumo, ana yaru nene ligan lua naga, ana ñisi na va were sira tañena, visae ve sanene, ana Ntewa pisu sane yaru nene naga kila kolau narui amio sira tañena nene, naga kila kare sira nene naña wona na sumo.”

¹⁰ Ana nalogena kiena Yesu lala apisa pania, apisape “Visae ve sanene, ñelaga na talopaena pe suri m̃arera tai ne pañisi ne. Pe pon re si tekila ita tetalopa poli.”

¹¹⁻¹² Ana Yesu pisa pan la, pisape “Ee, lelaga naña yaru lañasia naña ñisi na la ve atalopa re pogos tai, sa naña sane lañasia apaeme ana tasnela la piowa pa rui, pona lañasia akila kare tasnela, sa naña asila, ana la tañatete atalopa. A lañasia, pe atalopa re poli vanon naña la amligan talopaena vena la ayum̃ae e nasuñenena kiena ne Ntewa. Ana Visena Wa, naga pisa pisape popon yerm̃ene amio sira, lalua atalopa, a popon lalua asu ruru m̃aga sanene tol luas nen kiela malena la luoka. A ko naña ko okekaran visena nene, ana opisu naña Ntewa naga kila sanene pan ko rui, popon olarar ruru visena nene m̃arera e kioña malena.”

Yesu pisa ruru sisi lala

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Ana lañasia akus narila lala apimi puna Yesu, vena naga ligan limana te la, len wo la. Ana nalogena lala apisuia, ana apisi m̃arera pan yaru la nene, apisalup̃ar la, ¹⁴ ana Yesu pisa, pisape “Amiu ve avisaluñar re sisi la nene, amiu atam̃an la aimi pun inu, vanon naña sisi la nene na asa

ga la naña asike loyuma e nasuñenena kiena ne Ntewa.”

¹⁵ Ana naga mligan limana te sisi la nene, ana suraunia, naga mial pano.

Yaru m̃ee tai naña kiena suri moki

Mak 10:17-22; Luk 18:18-23

¹⁶ Ana e pogos tañena tai, yaru m̃ee tai pimi pisu Yesu, piun tania, pisape “?Navianena, ana in na monar nekila yumaena wo ya, naña vena kila inu ñisi na netol malena naña ve uro re?”

¹⁷ Ana Yesu pisa pania, pisape “?Vanon ya ne ko opiun tan inu sanene, osape nevisa yumaena wo tai van ko? Ntewa ga naga po, a visae ko ologear kiena navisaluaena lala, ñisi na ko okilia otol malena wo nene.”

¹⁸ Ana yaru nañani piun ke sina ga tan Yesu, pisape “?Ana ko opisa ke navisaluaena ya la nene?”

Ana Yesu pisa pania, pisape “Navisaluaena ne la nanini narui, naña pisa pisape: ve oweñar re yaru mare, ve okila re kolau, ve ovinau re, ¹⁹ ve ovisokan re, ko ova tanon arimoma amio anoma, a ko ositom nalavis puma lala, ovisuar ruru la, ve sa ke naña ko opisuar ruru ko ke ga.”

²⁰ Ana yaru m̃ee nene pisa pania, pisape “Navisaluaena la naña ko opisa ke nene, inu nesuma nemlarar make punu ga rui. ?Suri ya si naña teke ga wa, naña inu pe nekila re poli wa?”

²¹ Ana Yesu pisa pania, pisape “Visae ko sinoman osape oimi omesmesu ruru wo va ñisi, torokin naña ko otol malena naña ve uro re, ñisi na ko na monar okila ve sanini: ko ovano,

oululin plan make kioṃṃa suri la punu ga, ana owar kana kilavaru nena, ova oviovionia van yaru la naṓa pe kiela suri re poli. Visae ko okila sanene, ṓisi na ko kioṃṃa suri wo lala ve moki vaṓisi ma e peni. Ko, ova okila, siraunia oimi otaveve inu.”

²² Ana pogos naṓa yaru ṃee nene mloge visena nene, kiena sitomena urmi a sinena piowa paṓisi, vanon naṓa naga kiena suri la moki manene la. Ana naga pure matan Yesu.

*Yaru naṓa kiena suri moki, naga ṃarera la naṓa va loyṃṃa e nasuṓenena kiena ne Ntewa
Mak 10:23-31; Luk 18:24-30*

²³ Ana Yesu pisa pa kiena nalogena lala, pisape “Lelaga nevisa van amiu, visae yaru tai naṓa kiena suri moki, naga sinenan pisape va loyṃṃa e nasuṓenena kiena ne Ntewa, suri nene na ṃarera towe ṃa naṓa. ²⁴ Ee, inu nevisa van amiu, visae kamel tai naga va warpoyo e pulus nen nitil nene, nane naga ṃarera vaṓisi ne, ana visae yaru tai naṓa naga kiena suri la moki ana sinenan sape va loyṃṃa e nasuṓenena kiena ne Ntewa, naga ṃarera la na wa.”

²⁵ Pogos naṓa nalogena lala amloge visena nene, amilania paṓisi, ana la apisape “?Suwala, ana visae ve sanene, ṓisi na ane kilia tol namalena nene?”

²⁶ Ana Yesu kirava pisu la, naga pisa pisape “Ee, lelaga naṓa yaru taṓatete kilia kila yaru tol malena nene, ana Ntewa ga kilia kila make suri punu ga.”

²⁷ Ana Pita pisatañea, pisa pisape “?Ana sanapen imimi? Imimi meligan make kiamimi suri la rui, ana imimi metaveve ko. ?Pisi na imimi metol m̃a suri wo laḡas ne, pona peraga?”

²⁸ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Lelaga nevisa van amiu sanini, pogos naḡa Narina ne Yeririna totano e kiena lelena wa natotanoena e yomarava viu nene naḡa ḡisi na imi, amiu naḡa ataveve inu ke nanagane, ana amiu m̃ena ga atotano e pupia lelemiu wa natotanoena ve lualima taaga va lua, vena avisuar lus nae Israel lala lualima taaga pa lua nene, sa naḡa amiu ape kiela ḡarin suḡe lala. ²⁹ Ana yaru naḡa visae ligan m̃ana yum̃a, pona wenla pona vinena, pona arimana pona anena, pona narina, pona kiena porotano, ana visae naga ligan suri la nene vanon ga inu, ḡisi na naga warmarana sina ga e yomarava nini kiena suri la naḡa naga mligania, kilia tol sina ve ponotia tai, ana metavania, ḡisi na naga kilia tol m̃ena ga malena naḡa ve uro re.

³⁰ “Ana yaru la moki liu naḡa asu metava, ḡisi na ato tano, a yaru la naḡa ato tano, ḡisi na la asu metava.”

20

Pakaiwa kiena ne yaru na yum̃aena lala

¹ Ana Yesu sum̃a pisa m̃aga pano-o, pisape “Suri naḡa nepisa ga na wa, sa ke ḡelaga naḡa Ntewa kila ke pa yaru lala loyum̃a e nasuḡenena kiena. A ḡisi na nevisayu suri nene van amiu e ḡakaiwa tai, naḡa pisa sanene, pisape: Yerkawa

tai, naþa kana pupia lokilmãsmãas tai. E kolulagi tai, naþa pe yemlagi ruru re poli wa, naga pa e pulkumali tai vena were yaru laþasia ava ayumãe e kiena lokilmãsmãas nene e legiena nene. ² Naga mãal la þasia, ana pisaar pan la e kilavaru tai naþa torokin yumãena na legiena wetelu tai, ana mligan plan la apano vena ava ayumãe e kiena lokilmãsmãas nene. ³ Ana e mrae ovari, naga pa sina ga e pulkumali nene, pisu yaru taþena lala asu korena ga, asumã sane pe kiela yumãena re poli, ⁴ ana naga pisa pan la, pisape 'Popon amiu mēna ga aimi ayumãe re e kiau lokilmãsmãas, ana þisi na nowul amiu ke ga.'

⁵ "Ana la nene apa amiyumãe, a siraunia, kolpae mēna ga, a mrae telu mēna ga naþa yepekilavi, ana yerkawa nene þasuþe si pano, þere ke sina ga yaru laþas apimi amiyumãe kiena sanene. ⁶ A yam si tai, e yepekilavi mrae lima, naga þasuþe sina ga pa e pulkumali nene, pisu yaru laþasia naþa asumãalu asike e yo nene na wa, ana naga pisa pan la, pisape '?Komin ya ne asu koren ke sanene na wa e yo nini, naþa pe akila re nena yumãena tai poli?'

⁷ "Ana la apisatamēa, apisape 'Peraga, pe yaru tai pimin re sape meva meyumãe kiena poli.'

"Ana yerkawa nene pisa pan la, pisape 'Poga, visae sanene, in na neure amiu narui. Amiu, aimi ayumãe kiau.'

⁸ "Ana e ko yepekilavi la rui, amiyumãe þisi, ana yerkawa nene pisa pa kiena navisuaren yumãena nene, pisape 'Poga, ovio yaru na yumãena la nene aimi, oul la. Þisi na ko okila

sanini: oul p̃esan la naṓa apimi mare ga na wa, vano-o oṓisi e la naṓa apimp̃esani kolulagi.’

⁹ Ana pogos naṓa yaru la naṓa asiar ga yuṓaena e mrae lima apimi, yaru nene mla kilavaru pan la torokin ke legiena wetelu na yuṓaena taaga.

¹⁰ A pogos naṓa la naṓa apami amiyuṓae sumo apimin vena awar kiela kilavaru, la amape pona la ala va la metava, taulu la naṓa amiyuṓae plas ga, ana yaru nene mla kilavaru pan la, la punu ga torok ga.

¹¹ “Ana pogos naṓa la apisu kiela kilavaru sa ke ga nene, la amloge piowa, asuṓa apisimumun yerkawa nene. ¹² Ana amligan lala tai pa piun tania, pisa pisape ‘La naṓa apimi mare ga na wa, la amiyuṓae aora taaga ga, ana imimi memiyuṓaen legiena wetelu e pupia yepisusun nene. Imimi mepisu naṓa ko omla kilavaru maran taaga pan la, sa ke naṓa omla pan imimi. ?Suri nene na sanape na sanene?’

¹³ “Ana yerkawa nene pisataṓe naga, pisape ‘Mara, in na pe nekila kare ko re nene poli. Italua tepranar p̃isi rui, tesape ko oyuṓae e legiena wetelu ve taaga nene, ana tesape p̃isi na nowul ko torokin ga kioṓa yuṓaena nene. ¹⁴ Ve sanene, popon ko ola kioṓa kilavaru ova ga uṓa. Naga kiau sitomena ga tai nene, naṓa kilavaru naṓa nemla pan ko, sineun nesape nela ṓena ga marana ve taaga va la naṓa apimi mare ga. ¹⁵ ? Ko ositom osape in na taṓatete nekila sa naṓa inu sineunia, e kiau kilavaru? ?Sanape na ko opielue e yaru la naṓa nekila ke po pan la? Ana p̃akaiwa nini p̃isi e nene.’ ”

¹⁶ Ana Yesu pisa make kiena visena e pogos nene, pisa pisape “Ana yaru la naña asirau, ãisi na la asumo, a la naña asumo, ãisi na la asirau.”

Yesu pisawal kiena marena yam telu narui

Mak 10:32-34; Luk 18:31-34

¹⁷ Ana Yesu pa ke metava ma Yerusalem narui, ana pogos naña amial ke e mraplepa apavini, naga pio kiena nalogena la lualima taaga pa lua apimi puna, ana pisi pan la, pisape ¹⁸ “Amiu ayagogo ruruia. Nanagane ita tepa ke ma Yerusalem narui, naña ãisi na ve ve piavi re, ãisi na aligan Narina ne Yeririna e limana ne yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, a amio navianena kiena ne navisaluaena mēna lala, ana ãisi na la nene la aliãere naga avisave ãisi na naga monar mare. ¹⁹ Ana siraunia aligan naga e limana ne le Rom lala, naña ãisi na la nene akirakirai viowa vania, a ãisi na la akoa naga, ana ãisi na asuaria naga e laki torovia vena mare. Ana pogos naña naga mare pae, ana e kana legiena na telu, ãisi na Ntewa kilamalia sina naga.”

Anenane Semes amio Yoane, naga piun suri tai tan Yesu

Mak 10:35-40

²⁰ Ana wona ne Sepeti, naga ãere narila luwoka nene naña Semes amio Yoane, apimi puna ne Yesu. Sira nene kinai e lana Yesu, piunia pisape “Inu sineunia nesape otamān suri tai van inu.”

21 Ana Yesu pisatañe naga, pisape “?Ana ko sinomñan osape oviun ya?”

Sira nene pisatañea, pisape “Inu sineunia nesape otamñan sanini: pogos naña ko ovisirlua kioña nasuñenena, ñisi na naruu la luwoka nene akilia atotano amio ko e kioña yo wa naña metava lavisin ko, tai e lepas nen lumoña na ñamarua, a tai e lepas nen lumoña na ñameli.”

22 Ana Yesu pisatañe la, pisape “Amiu pe akilia re suri naña apiun ke ne poli. ?Sanape, amiu lua nene asitom asape amiu lua atorokin naña ita tomunpae e piala naloge viowaena nene naña inu monar nomun ea?”

Lalua apisa pania, apisape “Ee, imimi lua metoroki.”

23 Ana Yesu pisa pan la luoka, pisape “Ee, lelaga naña ñisi na amiu luwoka amun mñena ga e mñau piala naloge viowaena nene, ana suri nene naña amiu lua apiunia, apisape amiu lua atotano amio inu e lepasneu luwoka, suri nene naga pe kiau re naña nela van amiu poli. Yo la ne sanene, kiena ne la ga naña kau Ata naga kila ruru pe kiela, a naña naga pisaar ñisi rui pisape ñisi na la atotano ea.”

Narina ne yeririna pimin vena yuñae kiena yaru lala

Mak 10:41-45

24 Pogos naña nalogena tañena la lualima nene la amloge suri nene, naña wolai lalua nene Semes amio Yoane apiunia, ana la sinela kari lalua. 25 Ana Yesu pio la, vena aimi puna, vena naga visi van la, ana naga pisa pisape “Ita tekilia

rui ðelaga kiena ne yaru la naþa pe amlelaga re e Ntewa poli. Ita tepisu mña naþa suþe lala amio yerkawa lala na yomarava nini, la sinelan asape añareran yaru taþena lala vena asu vatanon la silaga. ²⁶⁻²⁷ Ana amiu kiau nalogena lala, kiamiu ðelaga monar ve ve sa re nene. Visae amiu yaru tai sinenan sape imi ve kiamiu yerkawa tai pona kiamiu nasumonena tai, kana mrapa nena sanini: yaru nene monar imi ve sa ga yaru na yumñae kiamiuena tai. ²⁸ Narina ne Yeririna naga kila sanene þisi rui, naþa naga pe pimin re naþa vena yaru la akila yumñae na iilaen naga poli, ana naga pimin vena naga yumñae vena iilaen lala, a vena tañan kiena malena vena ul plan yaru la ve moki.”

*Yesu kila ruru kilamarakata lua
Mak 10:46-52; Luk 18:35-43*

²⁹ E pogos nene, Yesu amio kiena nalogena lala asike garu Seriko, ana pogos naþa amligan e pulkumali nene apano, ana yeririna la moki paþisi naþa ataveve la. ³⁰ Ana kilamara kata la lua, naþa lalua atomña tano e isinen mrapplepa. Ana pogos naþa lalua amloge naþa apisape Yesu mial ke e mrapplepa pimi, lalua apio ke asape “! Suþe-o, ko lus kiena ne Tepet, imimi lua mesape ko sinemña ye imimi!”

³¹ Ana yaru taþena lala apisin sinemimien pan lalua nene, apisa apisape “Ee, amiu lua nene añaaaga.”

Ana lalua apio manene la, asape “!Suře-o, ko lus kiena ne Tepet, imimi lua mesape ko sinemña ye imimi.”

³² Ana Yesu suñalu su mrapa e yo nene, pio lalua, pisa pisape “?Amiu lua sinemiun asape nekila ya ne van amiu?”

³³ Ana lalua apisatañea, asape “Suře, awis, imimi lua sinemimin mesape kilamaramimi la imi wo, vena mekilia mekirava.”

³⁴ Ana Yesu sinen mie la, ana tol kilamarala, ana lalua apisu ruru ke ga suri e pogos nene, a lalua asumñalu ataveve Yesu apano.

21

Yesu pimi tol yo Yerusalem

Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Yoane 12:12-19

¹ Nanagane, Yesu lala apami lavisin Yerusalem narui, ana la amñalivi e narin pulkumali tai sumo, kiena kia Petpas, naña teke e kunus nene naña la apio asape Kunus Na Purolip. Ana Yesu miila kiena nalogena la lua, pisape ² “Amiu lua ava e pulkumali na gare, a mesmesu e pogos naña ava loyumña ea, pñisi na amiu lua avisu togki tai, naña amñatear sike na, naga amio narina. Ana amiu lua aluñar plan la, a amiu aure ga la luoka aimi pun inu e nini. ³ Ana visae amiu lua aloge yaru tai visi van amiu, pñisi na amiu lua avisa ga vania, avisave ‘Suře na sinenan suri mali lalua nini vena ava akila kiena yumñaena tai wa,’ ana pogos naña amiu lua avisa sanene, naga kilia tañan lalua aimi veraga.”

4 Suri nene pimi ĩarpoyo vena kila visena nene kiena ne navisawalena nanua sumo vim ve lelaga, naĵa naga pisa pisape

5 *“Amiu avion va le Saeon lala, avisave*

‘Amiu apisu ke ne, nanagane kiamiu ĩarin suĵe pam ke pun amiu narui.

Naga pe yaru tai naĵa kiena sitomena to ga tano, kila naga kus ga togki, togki tai naĵa ve tokaki ga, naĵa pe ninus ke ga wa.’ ”

Sek 9:9

6 Ana nalogena lalua nene apano, ana lalua akila sa naĵa Yesu pisa. 7 Ana pogos naĵa lalua aĵere togki nene amio narina apimi, ana lala aĵatetae mĵala kulkota lala e wos nen togki lalua nene, ana Yesu naga pa totano meta e navetokak.

8 Ana yaru la mokliu naĵa aĵatetae mĵala kulkota lala suvileviles nen mrapplepa, ana yaru laĵasia apa ate mĵamela lala pitomi aĵatetae mĵena ga, vena togki kiena ne Yesu yali ea. Ve sanene, akila sa naĵa la apatanon Yesu sa naĵa naga pe pupia ĩarin suĵe tai. 9 Ana la amial ke apano vena ava loyumuĵa Yerusalem, ana ĩina na yeririna la naĵa asumon Yesu, amio la naĵa asiraunia, asumĵa apiovionia sanini, apisa apisape

“!A ke suwala, po na po! !Teyeluar naga naĵa pe lus kiena ne Tepet tai nene!

!Ntewa na mava, ko ovisa ruru naga nene naĵa pimi e kioĵa kia!

!Amiu nae ma e peni metava amiu mĵena ga ayeluar naga!”

Yauena 118:26

10 Ana pogos naĵa Yesu pa loyumuĵa e Yerusalem, yaru lala sinela pulaula, ana

la asuũa akila ke visena la moki, asuũa apiuviunia, asape “?Yaru nene naga ai?”

¹¹ Ana yeririna la naña apimi amio Yesu, la apisatañela sanini, apisa apisape “Nanene na navisawalena nene naña naga molue e pulkumali nae Nasaret garu Kalele, naña kiena kia Yesu.”

Yesu ñene plan la naña asuũa apuliwilin ke suri e Yumã Wa Mãana ne Ntewa

Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Yoane 2:13-22

¹² Ana Yesu pa e Yumã Wa ñana ne Ntewa, a e pogos nene naga pisu sane yaru la moki liu naña la asuũa e kopkop na yumã nene. La nene la asuũa akila ke ga yumãena lala natauluen kilavaru, naga nene e lepas nalaena lala a e kuþaþaena na Yumã Wa nene, ana la asuũa akila kewia ke ga yaru lala. Ana pogos naña Yesu pisu suri nene, naga pe kekaran re poli. Ana naga pa ñene plan la, naga kawepu narin varvara kiena ne yaru na keueen kururu varu lala, a naga koantetaïn lele na totanoena kiena la naña apuliwilin ke kupa lala. ¹³ Ana naga pisa pan la, pisape “Ntewa pisa e kiena Visena Wa, pisape ‘Pisi na la avisa ñau Yumã Wa avisave naga yumã na leniena,’ ana amiu apilon þisi pimi sa ga puluve ñana yaru na vinauena la narui.”

¹⁴ Ana pogos naña Yesu sike e Yumã Wa nene na wa, kilamara kata lala amio laulu lala apimi puna, ana naga kila ruru la sina. ¹⁵ Ana yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio navianena na navisaluaena lala, apisu yumãena wo kiena ne Yesu la nene, a amloge ñena ga naña sisi

lala asumã ga apiovion ke ga wa, asape “!A ke suwala, pona po! Teieluar naga naã naga pe lus kiena ne Tepet nene!” ana yerkawa la nene sinela mimi manene la. ¹⁶ La sinela mimi sanene, ana la apisa pa Yesu, apisape “?E sanape, ko omloge mã visena naã la asumã apisa ke ne?”

Ana Yesu pisatamẽ la, pisape “Ee, nemloge mã ne. ?Ana sanape, amiu asitom ke asape visena nene piowa ga? Pona pe apuloli re Visena Wa kiena ne Suãe naã pisa, pisape

‘Ntewa o, ko okilia okila nin sisi kokan lala, amio m̃ena sisi tomtom lala, amieluar ruru ko paãisi.’ ” *Yauena 8:2*

¹⁷ Ana Yesu mligan la nene, molue ke sina ga petan Yerusalem, pa e narin pulkumali naã Petani, pa mono ea.

Purlaki tai naã pe ãar re mras poli

Mak 11:12-14,20-24

¹⁸ Ana Yesu mon mã e nene, ana yemlagi kolulagi naga pisape wasuãe sina va Yerusalem, a naga sumã mial mã pavini, ana naga mloge sane viso karia. ¹⁹ Naga kira pa e isinen mrapplepa, naga mãl purpiliva tai, naã naga mãs ga moki, ana pe mras su re e poli. Ana Yesu pisa pa purlaki nene, pisape “Ko ove owar re si mrasnoã pogos tai.” Naga pisi sanene, ana veraga ga purpiliva nene mano taã nenaga.

²⁰ Nalogenã lala apisu naã purlaki nene pimi mano sanene, ana sinela kurkur paãisi. La apiun tai Yesu, apisape “?Ya ne kila purpiliva nene mano ke veraga sanene?”

²¹ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Lelaga nevisa van amiu, visae amiu aviawa m̄arera e inu, naña amiu kiamiu sitomena ve veve lua re, p̄isi na amiu m̄ena ga akilia akila sanene, a p̄isi na amiu akilia akila m̄ena ga va re laa na wa taulu nene. Sane visae amiu avisa va pupia kunus nene, avisave ‘Osum̄alu otove oula ova e sive,’ p̄isi na ve sanene narui. ²² A visae amiu aviawa kaw̄a e Ntewa, naña amiu alelaga kemua lelaga, p̄isi na amiu akilia atol suri ya naña amiu amlen vanonia, amiu aviun tan naga.”

Nasumonen le israel lala sinelan asape avisaluṗar Yesu

Mak 11:27-33; Luk 20:1-8

²³ Ana Yesu p̄asuṗe si pa loyũna e Yum̄na Wa Mana ne Ntewa, ana naga pa sum̄na pian ke sina ga yaru lala. Ana yerkawa kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena lala kiena ne le Yu lala, apimi puna, apiun tania, apisape “?Ko osum̄na okila ke suri la ne sanene e yo nini e kia kiena ai, a a m̄ena ga naña tam̄an ko sape okila ve sanene?”

²⁴ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Poga ga, ana inu m̄ena ga nesape neviun naviunena tai van amiu wa. Visae amiu avisatañe ruru kiau naviunena nene, p̄isi na nekilia nevisawal van amiu sanape naña nekilia nekila ve sanene.

²⁵ Poga ga, kiau naviunena sanini narui, sape: ?Nakeena naña Yoane naga kila mare ga nanua e yaru lala, naga suri tai naña Ntewa naga pisa pania pisape naga monar kila, pona yaru ga la apisa pania?”

Ana naviunena nene kiena ne Yesu kila na la apisi ga pan la narui, naþa la asumã apisa apisape “?Pisi na ita tevisa sanape na vania? ! Tevisuaruruia! Visae ita tevisa tevisave nakeena nene Ntewa naga pisa pa Yoane, þisi na yaru nene viun si tan ita, visave vanon ya ne ita pe temlelaga re e Yoane poli. ²⁶ Ana siraunia ita taþatete si tevisa tevisave nakeena nene, yaru ga la apisa pa Yoane, vanon naþa yeririna la nene la amlelaga ke m̃arera þisi rui, asape Yoane nene naga pe navisawalena na lelaga tai kiena ne Ntewa, ana pe pon re yeririna la nene sinela kar ita poli.” ²⁷ Ana kiela sitomena la ne sanene narui kila la apisatañe Yesu sanini, apisa ga apisape “Imimi memninue ga.”

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Visae sanene, þisi na inu m̃ena ga, taþatete nevisa van amiu nevisave ane pisa pan inu pisape nekila yuñmaena la ne sanene.”

Pakaiwa kiena ne yaru tai amio narina lalua

²⁸ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu asitomli suniena nini. Yaru tai, narina na yerm̃ene lua, ana yaru nene pa pisu narina naþa m̃earu, pisa pania, pisape ‘Naruu, sineun nesape þane na ko ova oyum̃ae e kata lokilm̃asm̃as.’

²⁹ “Ana narina nene pisatañea, pisape ‘Peraga, yepemavi.’ Ana pe piavi re poli, yaru viu nene sitom si arimana, ana naga pilon kiena sitomena, ana pa miyuñae sa naþa arimana pisa pania. ³⁰ Ana arimana ne lalua nene naga sitom ke sape þisi na narina nene taþatete va yo, ana pisa si visena nene pan narina nasirau, ana narina nene

pisatam̃e ruruia, pisape ‘Poga ga ata, p̃isi na neva ke nanagane ga ne,’ ana siraunia, ana naga pe pa re si poli.”

³¹ Ana Yesu piun tan la, pisape “?Lalua nene, ane kila sa naṗa arimala sinenania?”

Ana lala apisatam̃ea, apisape “Mearu.”

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Ee, ana lelaga nevisa van amiu, nanagane na sanene narui. Inu nesum̃a nepisu naṗa yaru viowa la moki sane yaru na warpoloen takis lala, amio sira na mrapplepa lala, la ke naṗa ape yeririna viowa la nene, ana nanagane la asum̃a akekaran ke naṗa vena aimi loyum̃a e nasuṗenena kiena ne Ntewa, la asum̃a apilon la ke rui. Ana nepisu sane amiu asike la varaun la, asike la perina paṗisi wa. ³² Ana pogos naṗa Yoane Nakeena naga pimi, naga pian amiu e p̃elaga na mrapa naṗa mesmesu, ana yeririna viowa la nene amlelaga e naga. A amiu m̃ena ga, amiu apisu suri la nene, ana amiu na pe apilon amiu re lelaga poli, a pe amlelaga re nenaga.”

Pakaiwa na yeririna viowa la naṗa apisuar lokilm̃asm̃as tai

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ Ana Yesu pisi ke pan la na wa, pisa pisape “Amiu ayagogon ruru si p̃akaiwa taṗena nini, naṗa pisayu yerikawa tai, amio kiena lokilm̃asm̃as tai. Yaru nene kila ruru kiena yo nene naṗa kila kove m̃arera tai telivi piora ea, a kila kana lelenavieplanen was nen m̃asm̃as, a kila m̃ena kana lele tai naṗa pa metava naṗa yaru

kilia wiyu va se ea, vena visuar lokilmãsmãs nene.

“Ana e pogos tai, yerkawa nene sinenan sape yalor re va e purvanua taþena tai, ana naga mligan kana lokilmãsmãs nene e limana ne yaru la þasia ayumãenia, ana aul vania. ³⁴ Ana yerkawa nene pa sumã perina pano-o, ana naga pisu kilale pisape nanagane pogos na mramãsmãs marua narui. Ana naga mligan kiena yaru la ava si puna ne la naþa asike e kana lokilmãsmãs nene vena awar kiena kilavaru na mras nen mãmãs komþasia, naþa la nene monar aul vania. ³⁵ Ana poglis naþa kiena yaru la nene apimi, ana yaru taþena la nene aþe la, naþa tai la aþe ga naga, a tai asuþnar naga mare, a taþena sina akoveþnar naga mare.

³⁶ “Ana yerkawa nene mligan si kiena yaru taþena laþasia, ana la moki la sane, ana la naþani akila si þelaga maran taaga sa ke ga pan la. ³⁷ Ana yerkawa nene sitomyu þelaga kiena la nene, ana naga pisape ‘Inu monar neligan ga naruu vano, þisi na monar avatanon naga,’ ana naga mligan narina wawa napo nene pano. ³⁸ Ana pogos naþa apisu naga, asuþna apisavisa pan la, apisape ‘Naga nene na narina ne yerkawa ke narui. Yaru ke nanene narui, naþa visae yerkawa nene kovio, þisi na naga ke narui naga kus porotano nene sane lalimana ne arimana. Popon ita towemþar mþena ga naga mare, ana þisi na ita ga tekilia tokus porotano nene ve kieta.’ ³⁹ Ana sanene narui atarar naga, aþure lua naga petan lokilmãsmãs pa vanua, ana aþemþar naga mare.”

40 Ana Yesu piunia, pisape “? Pogos naña yerka nene imi sina, ãisi na naga kila sanapen la naña asuãa apisuar ke kiena lokilmãasmãas nene?”

41 Lala apisataãea, apisape “Yaru viowa la nene, ãisi na yerka nene weãar la, monar amare e ãelaga tai naña mãrera viowa vaãisi. Siraunia, naga ligana kiena lokilmãasmãas e limana ne yaru wo taãena lala, naña ãisi na akilia auli mesmesun vania e kana pog nena.”

42 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Visena tai teke e Visena Wa kiena ne Ntewa, pisape *‘Kilavaru nene, yaru na yuãaenen yuãa lala, apisa apisape piowa ga, akoven rui. Ana nanagane, kilavaru nene pimi pe kilavaru wo na mrapun yuãa, naña uarar yuãa mãrera.*

Suri nene, naga Ntewa ga kila, a imimi mepisuia na po paãisi.’ *Yauena 118:22*

“?Visena nene na amiu apuloli mã pogos tai rui, pona peraga yo? 43 Inu nevisa van amiu, ãisi na Ntewa lalua kiena nasuãenena vetan amiu, ana ãisi na la va yaru taãena lala naña kiela malena lala kilia war mras wo lala, torokin naña asike loyuãa ea.

44 “Ana visae yaru tai loru e kilavaru nene, ãisi na si kare naga vaãisi, tasnena wororowa make ga, pona visae kilavaru nene loru e yaru tai, ãisi na kilamumu yaru nene kila kare naga vaãisi.”

45 Ana pogos naña yerka kiena ne yaru wa lala amio Varasi lala amloge ãakaiwa kiena ne Yesu la nene, akilia naña naga suãa pisayu la ke sanene. 46 Kila narui lala sinela kar naga,

sinelan asape auarar naga, ana akila ãele ga komin amaraun manene laa ãina na yeririna la, naãa amlalaga asape Yesu naga navisawalena kiena ne Ntewa tai.

22

Pakaiwa na ãaãagena na talopaena

Luk 14:15-24

¹ Ana Yesu pis sina ga pan la e ãakaiwa, pisa pisape ² “Pelaga kiena ne Ntewa naãa pio yaru lala apimi loyuma e kiena nasuãenena sanini: Ñarin suãe tai kila ruru pupia kinanena tai e ãaãagena na talopaena kiena ne narina. ³ Naga piun tan yaru la moki rui naãa yoko aimi e ãaãagena na talopaena nene, ana pogos naãa mligan kiena yaru na yumaena lala vena ava aure la nene aimi, ana la nene yepel mavin si imiena. ⁴ Ana ãarin suãe nene pisa pan kiena yaru na yumaena taãena lala, pisape ‘Amiu towe awasuãe amiu ke sina ga avano, vena avisa kiau visena nene van la, avisavenua ita tome puluk la rui, amio maena ga suri mali taãena lala naãa amlapa ruru po, ana suri punu ga lala e kinanena nene tekila ruru la pa rui. Avisava van la avisave monar aimi lele taaga amio ita e ãaãagena nini.’

⁵ “Ana la apa apisa pan la sanene, ana la nene asitom korenan ga visena kiena ne ãarin suãe nene, lala sinelan asape asma akila ga suri naãa la sinelania. Tai pa kana lokove, a tai suma ga pisuar ma kiena yuma na wilwilinen suria, ⁶ a laãasia apuarar yaru na yumaena kiena ne ãarin suãe la nene, akila piowa pan la, ana amemoãar

la. ⁷ Ana ãarin suãe nene sinena mimi, ana mligan kiena li na mara lala apano, ana aãe yeririna viowa la nene amarmare, a asikapi kiela pulkumali.

⁸ “Ana ãarin suãe nene pisa pan kiena yeririna lala, pisape ‘Kinanena nene tekila ruru ãisi rui, ana la naãa nepio la ãisi vena aimi ea, la pe pon re si aimi poli narui, teligan la. ⁹ Ana inu sineun nesape amiu ataveve narin mrapa taãena lala, ana yaru ai la naãa amiu alualia, avio la vena aimi e ãaãagena nini.’ ¹⁰ Ana kiena yeririna lala apano akila sanene, aãure yaru la apimi, pe suri korena ga naãa visae yaru wo lala pona yaru viowa lala, aimi ga sanene vena akokonia ruru yo na ãaãagena nene.

¹¹ “Pogos naãa la asike loyuma e yo nene, ana ãarin suãe nene pimi vena talopan la naãa apimi, ana e pogos nene naga pisa lala yaru tai, naãa pe miyen re moãa kulsota wo naãa torokin ãaãagena poli, mien ga kulsota tai naãa pe taãena ga. ¹² Ana ãarin suãe nene piun tan yaru nene, pisape ‘?Mara, ko opimi loyuma e yo nini sanape, naãa ko pe omiyen re moãa kulsota wo na ãaãagena poli?’ Ana yaru nene pe pisa re si suri tai pan poli. ¹³ Ana ãarin suãe nene pisa pan kiena yaru na yumaena lala, pisape ‘Amiu aviar ruru limana luwoka amio lana luwoka, ana amiu akoven naga va vanua, e yo malolo, e yo naãa ãisi na naga suma taglue, a suma kar luen ga maluena ea.’ ” ¹⁴ Ana Yesu pisa, pisape “Ntewa

naga pio yeririna la punu ga, ana ve ve moki re naña naga wereplan la ave kiena.”

*Suri kiena ne Ntewa a suri kiena ne Sisa
Mak 12:13-17; Luk 20:20-26*

¹⁵ Ana Varasi lala apanon atañali naña alual naviunena m̃arera lañasia vena atañali Yesu ea, naña naga visatañe ðele ga. ¹⁶ Lala apisayu m̃aga pano-o ðisi narui, ana lala mligan kiela nalogena lañasia amio m̃ena ga lañas e ðegas kiena ne Erot, apimi puna ne Yesu. Ana la nene akila kotalia naga e visena wo lala, la apisa apisape “Navianiena, imimi mekilia naña ko ope yaru mesmesu tai. Kiom̃a visena lala punu ga pe lelaga, a ko opian ke yeririna lala e ðelaga naña Ntewa naga sinenania. Ana ko pe opisu re ga yaru lañas po poli, ana ko opisu yeririna punu ga marana taaga ga. ¹⁷ ?Suri ne nanene narui, imimi mesitom mesape ko ovisali van imimi, naña kieta navisaluaena pisa sanape? ? Pisa pisape, mesmesun ga naña ita le Yu lala toul takis va Sisa, naña pe ðarin suñe kiena ne le Rom lala, pona pe mesmesu re na sanene poli?”

¹⁸ Ana Yesu kilia m̃aga naña la sinelan asape akila kare naga, ana naga pisa pisape “Kiamiu visena lala po naña po, ana losinemi lala piowa a kona rui. ?Amiu asum̃a atañali inu ke sanene vanon ya? ¹⁹ Poga ga, amiu ala kilavaru na ulen takis tai imi.”

Ana amla tai pimi, akian pania, ²⁰ ana Yesu piun tan la, pisape “?Ane marana na teke e narin kilavaru nene? ?A ane kiena kia nene?”

La apisa apisape “Marana ne Sisa nene, a kiena kia m̃ena ga.”

²¹ Ana naga pisa pan la, pisape “Poga ga, suri naṣa kiena ne Sisa, amiu ala va Sisa, a suri naṣa kiena ne Ntewa, amiu ala va Ntewa.”

²² Ana pogos naṣa la amloge visena nene, amilan paṣisi, ana amligan Yesu aṣure apano.

La naṣa amare, ṣisi na amal sina

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

²³ Ana e ke e legiena nene narui, le Satusi laṣas apimi puna ne Yesu, la sinelan asape aviun suri tai tan naga e lepas naṣa lala amlelaga m̃arera ea, naṣa la amlelaga asape yaru la naṣa amare, taṣatete amal sina e legiena maro. Vanon suri ne nanene apiun tan Yesu sanini, apisa apisape ²⁴ “Yesu, ko naṣa ope navianena, imimi sinemimi mesape meviun tan ko, mesape sanape e visena tai naṣa yermarua Mosis pisa nanua sumo. Naga pisa pisape visae yaru tai mare tan wona, naṣa pe narila re poli wa, naga wenla monar talopa sina amio letano nene vena ve wona. E ṣelaga nene, ṣisi na sira nene kilia war narila tai, vena uarar kia kiena ne wona na yerm̃ene naṣa mare ne, vena kia nene mali m̃aga. ²⁵ Poga ga, ana e uña tai pun imimi, welelai la olua. Kiela m̃earu talopa, ana naga pe narina re tai poli wa ana naga mare tan wona, ana wenla nasiraunia ṣere leinia pe wona. ²⁶ Ana wenla nene naga mare tan m̃ena ga, a welelai na telu kila m̃ena ga sanene, pano-o tol welelai na olua, la punu ga amare tan sira nene. ²⁷ A siraun e wona la punu ga, sira

m̃ena ga nene mare. ²⁸ ?Ana ko ovisali suri nene: e legiena maro, pogos naṓa apisa ke apisape ṓisi na yaru la amal sina, ṓisi na sira nene na ve wona ai, vanon naṓa naga talopa amio punu welelai la olua nene ṓisi rui?”

²⁹ Ana Yesu pisa pisape “Peraga, kiamiu sitom-ena pa pe wowe la, vanon naṓa amiu pe akilia re ya naṓa Visena Wa kiena ne Ntewa pisa poli, a amiu pe akilia re m̃ena ga ya naṓa naga kiena nam̃areraena keviu kilia kila poli. ³⁰ Pogos naṓa yaru lala amal sina, ṓisi na lala ave saga navisi kiena ne Ntewa lala ma e peni narui, ana ṓisi na ve akila re si suri nene natalopaena. ³¹⁻³² ? A e lepas na malena si nene, ana Visena Wa tai kiena ne Ntewa suṓa ga naga kilia iila ita e nene, pona amiu na pe apuloli re poli yo wa? Visena nene pisa sanini, pisape ‘In na nepe Ntewa kiena ne Epraam, Aisak, a Sekop.’ ?Ana visena nene pisa ya? La telu nene la amare e yomarava nini nakonua rui, ana kas moki na moki ṓaro rui, ana Ntewa pisa ga visena nene na wa, naṓa pisape naga pe kiela Ntewa. Sanene na kiena visena naga kana kinasia sape la telu nene la amare e yomarava, ana la amal kemua puna na wa. Ntewa pe sinenan re sape kiena yeririna lala la ave yaru naṓa mare la poli, ana naga sinenan sape naga ve Ntewa kiena ne yeririna la naṓa la amali.”

³³ Ana pogos naṓa ṓina na yeririna lala amloge visena kiena ne Yesu nene, la amilan suri lala naṓa naga suṓa pian la ke ea.

Navisaluaena na keviu lua
Mak 12:28-34; Luk 10:25-28

³⁴ Ana pogos naña Varasi lala amloge naña Yesu kila Satusi lala pe akilia re si suri tai naña avisa poli, ana la akila narin viorena tai p̄isi, ana apimi puna Yesu, la m̄ena ga asape akilalia.

³⁵ Ana la yaru tai, naña la apisu sane naga pe manmarua ruru e Navisaluaena, naga piun naviunena tai pan Yesu, pisape ³⁶ “?Navianena, inu sineun nesape ko ovisawal li, ovisave e visena la punu ga naña sike e kieta Navisaluaena, nape naña keviu, a to metavan la tañena la sane?”

³⁷ Ana Yesu pisa pania, pisape “Visena Wa pisa sanini, pisape ‘Ntewa na mava naña naga pe kioña Ntewa, ko monar ositom naga e losinem̄a wetelu, a e kioña malena wetelu, a e kioña sitomena wetelu.’ ³⁸ Nanene naga pe navisaluaena p̄esia, a naña naga keviu pañisi.

³⁹ A navisaluaena na lua nene naña naga keviu m̄ena ga sa ke ga nasumo nene, naga pisa sanini, pisape ‘Ko monar ositom nalavis puña lala, okila wo van la, ve sa ke naña ko ositom ko m̄aga.’

⁴⁰ Navisaluaena la lua nene, ape purp̄es nen navisaluaena tañena lala kiena ne Mosis, amio m̄ena ga visena kiena ne navisawalena lala, naña asike e kieta Tusi Wa.”

Navisaarena naga pe Ntewa kiena ne yer-marua Tepet

Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Ana e pogos naña Varasi lala asike veraga amio Yesu sanene, naga m̄ena ga piun naviunena

tai pan la, pisape ⁴² “?E kiamiu sitomena lala, asape p̄isi na Navisaarena m̄alivi e lus kiena ai?”

Ana la apisatam̄ea, apisape “Pisi na naga ve lus kiena ne yermarua Tepet nene naṗa naga pe p̄arin suṗe sumo.”

⁴³⁻⁴⁴ Ana Yesu piun sina ga tan la, pisape “? Ee, naṗa amiu apisa na pe lelaga, ana sanape naṗa Ninuna Wa sike e Tepet, ana Tepet pisi, pisa pisape

‘Ntewa na mava pisa pa kiau Suṗe, pisape

“Ko ototano pun inu e lepas na p̄amarua, otom̄ate m̄a vano-o, p̄isi na inu neligan kiom̄a nasinekar lala aimi ve sa narin takue na vilanvanen lam̄a ea.” ’ *Yauena 110:1*

“E yo nene tepisu naṗa Tepet naga sum̄a pio Navisaarena nene pisape Navisaarena naga pe kiena Suṗe. ⁴⁵ ?Ana vanon naṗa Tepet pisa sanene, a sanapen naṗa amiu apisa apisape Navisaarena nene naga molue ga e Tepet, ana naga pe kiena lus ga tai?”

⁴⁶ Ana pe yaru re si tai naṗa kilia visa si navisatam̄eena tai va Yesu, a siar m̄ena ga e legiena nene, pe yaru re si tai naṗa kilali si Yesu e naviunena la poli.

23

Yesu pisi m̄arera paṗisi pa nasumonena lala nalotena

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46, 20:45-46

¹ Ana e pogos nene, Yesu pisi pa p̄ina lala, amio m̄ena kiena nalogena lala, pisape ² “Lelaga kemua naṗa nanagane, navianena na navisaluaena amio Varasi lala, naṗa la ke narui la akus lelana

ne Mosis vena avisawal kinas nen navisaluaena lala kiena ne Ntewa. ³ Ana visae ve sanene, ana amiu na monar alogear la, akila ve sa naŕa la apisa. Ana amiu na ve ataveve re kiela ŕelaga lala, komin naŕa pe akila re suri la naŕa la asumã apisa ke pa yaru taŕena la poli. ⁴ Ana la asumã asikol ke si narin navisaluaena la moki naŕa la ga akila, naŕa m̃arera paŕisi, naŕa am̃areran ke pa yeririna lala vena alogear la. Asumã akila ke yumãena la nene sa naŕa akon ke suri la naŕa urmi paŕisi e yeririna lala, ana lala na pe akekaran re nenaga naŕa vena aiila la na akuspae ga suri la nene.

⁵ “Lala na aŕarwar la manene la e kiela yumãena lala wa, naŕa lala akila ga vena awere kilamarana yaru taŕena lala. Amiu apisu ke kiela narin pultaga la nene, naŕa akon Visena Wa kiena ne Ntewa sike e la, naŕa apiari e piamenala a e pilepile na limala. La asumã sinelan ke asape kiela lala na monar ve kerkeviu vaŕisi, taulu yaru taŕena lala. Amiu apisu m̃ena ga naŕa lala apil m̃ala in kulsota na leniena lala piayavi paŕisi. Ana la apilave manene la e suri la nene, a la sinelan ga asape yaru la ayeluar la ea. ⁶ A e pogos na ŕaŕagena lala a e loyumã na lotena m̃ena ga lala, la sinelan naŕa silaga asape atoga tano e lelen yerkawa lala, ⁷ a pogos naŕa visae la ayaloro e lelen na wilwilena, sinelan asape monar yaru lala avatanon la, a avio ruru la avisa avisave ‘!Oo navianena wo, pokolulagi!’

⁸ “Ana amiu na, amiu kiamiu navianena taaga ga rui, a amiu na sa naŕa na mratava taaga

ga, ana visae ve sanene na amiu ve atañan re si yaru lala avio amiu lañas avisa avisave 'Navianena.' ⁹ Ana ñisi na amiu ve avio re yaru e yomarava nini avisave arimamiu, vanon naña amiu na Arimamiu na taaga ga, naña naga sike ma e peni. ¹⁰ A ñisi na amiu ve atañan re yaru la avio amiu lañasia avisave amiu ave kiela nasumonena, komin naña amiu na, kiamiu nasumonena na taaga ga, naña Navisaarena nene. ¹¹ Kiamiu yerkaawa ai naña naga to laa metava, naga monar imi ve sa ga yaru na yuñae kiamiuena. ¹² Ana yaru ai naña naga ga pisirlua naga vena vim ve yerkaawa, ñisi na Ntewa kila naga suña tano. Ana yaru naña naga ga kila naga suña tano, ñisi na Ntewa visirlua naga va metava."

Yesu pisawal napiowaena kiena ne nasumonena nalotena lala

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52, 20:47

¹³ Ana Yesu pisa pan la, pisape "¡Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu akila kare amiu pañisi wa, ñisi na viowa van amiu vañisi, komin naña kiamiu visena lala pona po, ana losinemi lala piowa a kona rui. Yaru la sinelan asape aimi loyuña e nasuñenena kiena ne Ntewa, ana amiu asuña akotawela ke ga e marala, vena ve aimi re si loyuña narui, a metavanja, amiu mēna ga pe apimi re loyuña poli.

¹⁴ "¡Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu na apiowa ga. Amiu

na asuṃña aṓpure piavin ke kiamiu leniena la paṓisi, ana apisokani ke ga ne, vanon naṓa e ke e pogos nene, amiu asuṃña akila kotalia ke letano la nene, vena avinaun kiela suri lala. Vanon suri ne nanene, ṓisi na kiamiu nakoena ṃarera re la sane.

¹⁵ “!Amiu navianena na navisaaluaena lala amio Varasi lala, amiu na amiyuṃae piowa ga! Amiu akekaran naṓa ayaloro e waa lala, vena ava e purvanua taṓena lala, vena akilali naṓa aure yaru lala ataveve amiu. Ana pogos naṓa amiu ataulu tai imi narui, ana ve ve piavi re naga la make kiamiu ṓelaga naṓa piowa, va viowa la sane, taulu amiu sina.

¹⁶ “!Ake, amiu na sumonena lala, na ape kilamara ṓala ga lala! Akila kare amiu paṓisi wa, ṓisi na viowa vaṓisi van amiu. E pogos naṓa yaru lala apisa kia kien suri tai vena kila kiela navisaarena suṃalu ṃarera, visae avisa avisave ‘Nepisa lelaga nene, Yuṃña Wa ṃana ne Ntewa na ṃeke ne,’ ana siraun, visae akilaro sina navisaarena nene, amiu apisape ‘Nanene na naga poga ga nene, ve ve suri re tai.’ Ana visae avisa avisave ‘Nepisa lelaga, suri la naṓa pe kol, la ne asike e Yuṃña Wa ṃana ne Ntewa ne,’ amiu apisa apisape visena nene na ṃarera paṓisi, taṓatete si akilarovia. ¹⁷ Aa, amiu na kilamaramiu ṓala ga, a ṓarimiu pe wowe. ?Ya ne pe suri wa manene la sane: suri la naṓa pe kol nene, pona Yuṃña Wa ṃana Ntewa naṓa kila kol nene pe suri wa tai?

¹⁸ “A visae yaru tai visa visave ‘Nepisa lelaga nene, wonta na ṃeke ne,’ amiu apisa apisape

visena nene pe suri korena ga. A visae naga visa visae 'Nepisa lelaga nene, kuṗaṗaena nane ṁeke e wonta,' nanagane amiu apisa apisape visena nene naga ṁarera paṗisi, yaru taṗatete kilarovia. ¹⁹ !Sa naṗa nepisa rui, amiu ape kilamara ṗala ga! ?Ya naṗa pe suri wo manenea: kuṗaṗaena naṗa ṁeke e wonta, pona wonta naṗa kila kuṗaṗaena nene pe suri wa tai? ²⁰ Amiu na monar avisu kilale suri la nene, vanon naṗa naga naṗa ki wonta vena kila kiena visena va ṁarera, naga suṁa ki ke ṁena ga amio kuṗaṗaena naṗa suṁa e wonta. ²¹ A yaru naṗa ki ke Yumṁa Wa Ṃana Ntewa, naga ki ke ṁena ga yerkaṗa naṗa ṁana yumṁa, ²² a yaru naṗa ki ke pa ma e peni, naga suṁa kipran ke ṁena ga lele natotanoena wa kiena ne pupia Ṕarin Suṗe keviu nene, ana visae ve sanene, naga suṁa ki mesmesun ke nena Ntewa narui.

²³ " !Amiu navianena na navisaluaena lala, amio Varasi lala, ake! Amiu akila kare amiu paṗisi wa, ṗisi na viowa manene van amiu vaṗisi. In na nekilia ṁaga naṗa amiu asuṁa apisu ruru ke silaga, naṗa visae amiu awar kamiu kinanena ve lualima, ṗisi na monar ala tai va e Yumṁa Wa ṁana ne Ntewa, sa naṗa navisaluaena naga suṁa pisa, a amiu asuṁa akila ke sanene e kiamiu suri punu ga, pano tol ṁena ga narin ṁak lala a suri ṁena ga la ne sane mrasil. Ana pupia suri la naṗa navisaluaena naga pisa, ana amiu na pe asitom re nena ga, sa naṗa naga pisa pisape amiu na monar amesmesu ruru wo, a amiu monar asitom yaru taṗena lala,

a amiu monar auarar kiamiu navisaarena lala. Visae amiu sinemiun awarar narin suri la ne sanene m̄arera, nanene na poga ga, ana pupia suri la nene naga popon visae amiu akila rui, ana peraga.

²⁴ “!Amiu nasumonena lala, ake, amiu na ape kilamara p̄ala ga! Amiu asuñã akila ke sa na p̄a pogos na p̄a amiu amun suria, ana amiu asitom manene la na p̄a ve akilalu re na p̄a akilalua narin neneno tai na p̄a na p̄a talilu pito teke e m̄amiu piala, ana amiu pe apisu kilale re na p̄a amiu asuñã asinomlaunlae ke puluk la na p̄a asike e poli.

²⁵ “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu akila kare amiu pa p̄isi wa, p̄isi na viowa van amiu va p̄isi. Amiu asuñã ataveve ruru ke narin navisaluaena lala e lepas na kevanen m̄amiu piala amio kami pialo lala, ana amiu asitom ke asape kiamiu suri punu ga mekiki ruru narui. Ana kiamiu pialo la nene punu ga pulen ga kinanena na vinauena na p̄a amiu a p̄ar e p̄elaga na sinesunena ga lala. ²⁶ Amiu Varasi lala, amiu ape kilamara p̄ala kemua lelaga. Visae amiu sinemiun asape kami pialo amio m̄amiu piala lala imi ikiki ruru wo silaga, p̄isi na amiu ve akokonia la re si e kinanena la na p̄a kiamiu mlamulena viowa sike ea.

²⁷ “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu na akila kare amiu pa p̄isi wa, p̄isi na viowa van amiu va p̄isi. Amiu na sa ga tampona na yaru na p̄a mare, na p̄a amioa wosia miyuwowo na miyuwowo ruru po

pañisi, ana e losa na pulen ga puriu na yaru mare nene, amio tasnena naña menun ke na wa. ²⁸ A sanene, na visae pogos naña yaru la apisu ke yepas nemiu vanua, ñisi na lala asitom ke asape amiu na amesmesu ruru ke ne, ana peraga, e losinemiu lala na apuleni ga visokanena a mlamulena viowa lala.

²⁹ “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Sila ga na amiu asuñña apisi ke ga e kulugomiu. Amiu na asuñña ga apisuar ruru ke tampona kiena ne navisawalena na sumo lala, ana amiu asuñña ga apaia ke mñena ga kilavaru na nasitomñalena kiena ne yaru mesmesu lala, ana sanape: ?Amiu na asitom ke asape amiu amesmesu ruru mñena ga amio la nene? ³⁰ A amiu asuñña apisa ke apisape visae amiu amal ke rui e pogos kiena ne repimiu la na nanua sumo nene, vera na amiu ve amio re la nene e pogos naña la añe moñar navisawalena lala kiena ne Ntewa. ³¹ Ana e kiamiu visena na visokanena nene, amiu asuñña apisa kare amiu ke sina ga, vanon naña visena nene, kana kinasia sane pisape amiu ape lus ruru nenaga kiena ne repimiu lala li nawemoñaren navisawalena lala. ³² Poga ga, amiu ayuññaen va mñaga, amiu akilali naña akila make yuññaena nene naña repimiu lala la asiar ñesan nanua sumo rui.”

Nakoarena kiena ne li nasumonena nalotena lala

Luk 11:47-51

³³ Ana Yesu pisi mñarera ke pan la na wa, pisa pisape “Amiu na sa nena ga lomñara lala.

?Amiu asitom asape amiu akilia aure matan kiamiu nakoena e lele naloge viowaena? ! Peraga! ³⁴ Pisi na visae neiila navisawalena lala aiñasu, amio yaru lala naña ape manmarua ruru e visena kiena ne Ntewa, amio navianena na navisaluaena lala, visae aiñasu pun amiu, ana pisi na amiu awe moñar lañasia amare e laki torovia, a lañasia amiu awela e kiamiu yuñna na leniena lala, a pisi na añene plan la mña ga e kiamiu pulkumali lala. ³⁵ Ana pisi na amiu akilalue ga ve sanene van la vano-o, ana pisi na amiu ke ga narui naña akus nakoena vanon marena kiena ne yaru mesmesu la punu ga nene naña repimiu nasumo lala añe moñar la amarmare rui. Nanene siar e Epela, naña naga pe kila re suri tai piowa poli, pimi pimi tol Sakaraea naña narina ne Parakaea, naña repimiu la nene añemñar naga mare lavisin wonta, loyuñna e Yuñna Wa mña ne Ntewa. ³⁶ Lelaga nevisa van amiu, nakoena nene vanon nawemñarena kiena ne la nene, pisi na imi tol amiu la nene, naña amiu amal ke nanagane.”

Yesu Sinena Mie Yerusalem

Luk 13:34-35

³⁷ Ana Yesu tagin Yerusalem, naga pisa pisape “!Yerusalem oo, Yerusalem oo! ?Vanon ya ne ko osumña omñe moñar ke navisawalena lala amare sanene, a okove moñar ke yaru lala naña Ntewa mligan la apimñasu puñna? Yam moki liu naña inu sineun nesape neligan luñau yervivi kioñna yeririna lala, sa naña lakaporo pñere narina lala apimi atapolou vatano e kupena, ana kioñna yeririna lala pe akekan in re poli. ³⁸ Ana ko

opisu ke ne, Ntewa mligan ko ke narui, ana
 39 Ʃisi na ko oimi ove yo yau korena ga narui.
 39 Ana nevisa van ko, Ʃisi na kioṁṁa yeririna lala
 taƩatete avisu inu sina, vano vano tol pogos naƩa
 kioṁṁa yeririna lala avisa sina ga sanene, avisave
 ‘Ntewa Namava, ovisa ruru naga nene naƩa pimi
 ke e kioṁṁa kia.’ ”

24

*Yesu pisawal naƩa Ʃisi na awe plan Yumṁa Wa
 Mana Ntewa*

Mak 13:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ana Yesu molue e Yumṁa Wa ṁana ne Ntewa,
 ana pogos naƩa naga sumṁa mial pano, kiena
 nalogena lala apimi akilologia pupia yumṁa la
 naƩa asike loyumṁa e kove na Yumṁa Wa nene,
 naƩa la apowo paƩisi, ana la apisape Yesu
 kiraƩatau si visu la. ² Ana Yesu pisa pan la,
 pisape “?Amiu apisu ke yumṁa la nene? Lelaga
 inu nevisa van amiu, yumṁa la nene, Ʃisi na
 taƩatete si kana kilavaru ne tai naƩa toṁṁa ga
 towawa ruru teke e lelana, komin Ʃisi na yar
 laƩasia aimi, awe plan make nena yumṁa la nene
 vano.”

Pog naloge viowaena monar imi

Mak 13:3-13; Luk 21:7-19

³ La amial sanene, apimi e Kunus Na Purolip,
 ana Yesu totano e yo nene. A pogos naƩa pe
 yaru taƩena lala asu re poli, kiena nalogena lala
 apimi puna, ana apiun tania, apisape “?Pisi na
 awe plan Yumṁa Wa nene pogwai, a kile ya na

kioṃṃa nawasuṓṓeena, naṓṓa ṓṓisi na ko owasuṓṓe ko sina e luas nen pogos nini?”

⁴ Ana Yesu pisataṃe la, pisape “Popon amiu avisuar ruru e amiu, vena ve yaru imi ve visa kotalia amiu re, ⁵ vanon naṓṓa ṓṓisi na yaru la ve moki naṓṓa ala kiau kia, ana ṓṓisi na aimi avisa avisave ‘In na nepe Navisaarena nene,’ ana visae ve sanene, ṓṓisi na aure yaru la ve moki naṓṓa ava avewowe. ⁶ Ana e ṃena ga e pogos nene, ṓṓisi na amiu aloge ṃaagena na mara naṓṓa suṃṃa lavisi, a lologena na mara la naṓṓa sike perina, ana amiu ve sinemiu yuyuwawa manene re. Suri la nene monar imi kakate sumo, ana nanene na pe legien maro re poli la wa. ⁷ A ṓṓarin suṓṓe lala, ṓṓisi na akila mara amio ṓṓarin suṓṓe taṓṓena lala, a purvanua lala ṓṓisi na asuṃṃalu akawela amio purvanua taṓṓena lala. A yo kari ga e yomarava nini, ṓṓisi na pupia viso, a yokorena yemninu vaṓṓisi e yo punu ga. ⁸ Ana suri la nene, pe legiena maro re nene po la wa, ana sa ga sira naṓṓa ṃeṓṓena, naṓṓa sane mloge ṓṓesan ṃasina mlaea vena war sisi, ana pupia naloge viowaena naga pere na wa.

⁹ “A e pogos nene narui, amiu nene naṓṓa kiau kia sike e amiu, yokorena auarar amiu ṃarera, a akoa kare amiu ṃena ga, vano vano-o awe moṃar amiu amarmare. Ana yaru na purvanua taṓṓena lala ve sinelan amiu re nenaga, la akawe kiamiu visena lala. ¹⁰ Suri la nene, ṓṓisi na kila yaru la ve moki naṓṓa ve aviawa re si ṃarera e inu, a ṓṓisi na la nene naṓṓa amlelaga ṓṓesan e inu, ṓṓisi na ve sinelan re si la naṓṓa amlelaga ke

m̃arera e inu na wa e pogos nini, a p̃isi na la avie plan la ava e limana ne kiela nasinekar la nene. ¹¹ Ana yokorena navisawalena navisokanena la ve moki asuñalu, a p̃isi na la aure yaru la ve moki ava ayal wowe. ¹² Yokorena naviowaena imi ve keviu manene va laa sane, kila yaru la ve moki vaṗisi naṗa sinela la imi marmare, la pe asitom re si Ntewa poli. ¹³ Ana yaru naṗa naga suñalar m̃arera suñã ga e inu vano vano-o pogos m̃arera nene p̃isi, p̃isi na Ntewa tamalia naga. ¹⁴ A lologena wo na nasuṗenena nene, yokorena alologon va yolai la punu ga e yomarava nini, p̃isi na kile tai naṗa pisawal ke pisape legiena maro pimi ke narui.”

Pupia pog m̃arera tai garu Yerusalem

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

¹⁵ Ana Yesu pisa m̃ena ga visena taṗena tai, naṗa popon visae yaru naṗa wolovia, kilali naṗa kilia ruru kana kinasia. Visena nene pisa sanini, pisape “Yokorena amiu akilia avisu avisirlua nono tai naṗa viowa na viowa manene laa, naṗa yoko suñalu ana warnena kare manene laa yo wa na Yuñã Wa Mana ne Ntewa. Suri nene Navisawalena Taniel naga pisawal nanua sumo rui, ¹⁶ a pogos naṗa amiu avisu suri nene, amiu naṗa asike Yutea, amiu popon aure, ava atapolou e kunus lala. ¹⁷ E pogos nene, visae yaru tai va ruru teke vanua lavisin m̃ana yuñã, naga monar ve va re si loyumuñã vena war kiena suri laṗasia, ¹⁸ pona visae yaru sike e kana lokove, naga monar ve vito re si um̃a vena tar m̃ana

kulsota, naga monar kiriri vitaþili ga sanene vano. ¹⁹ Ana e mēna ga e pogos nene, yokorena viowa la va sira la naþa la asena, amio mēna ga la naþa asuñña amla ke yu pa kiela sisi tomtom lala. ²⁰ Visae ve sanene, popon amiu alen wo amiu vena kiamiu pog na ureena nene, þisi na ve imi tol amiu re e pogos naþa miava keviu, pona e legiena wa tai, ²¹ vanon naþa pogos mārera nene, þisi na mārera la sane taulu mēna ga pogos mārera taþena lala, naþa siar e pogos naþa Ntewa sii yomarava nini pimi tol nanagane, a yokorena ve pupia pog mārera re si tai ve sanene pogos tai. ²² Ana Ntewa naga sitoñal rui pisape yokorena tero pogos mārera nene imi ve plas ga, vanon kiena yeririna la naþa naga mligan plan la vena ave kiena, naþa asike e pogos nene. Ana visae naga ve tero re ve plas sanene, yokorena taþatete yaru tai kilia mali sike na.

²³ “Ana e pogos mēna ga nene, visae yaru tai visa van amiu, visa visavenua ‘Amiu apisu ke yaru nene, nanene na Navisaarena nene,’ pona visae visa visavenua ‘Nane Navisaarena ne nane gare,’ ana amiu na ve alelaga re e kiena visena la nene, ²⁴ komin naþa navisaarena la mokliu naþa pe ape lelaga re poli, la akilia asuñalu, amio mēna ga navisawalena navisokanena la ve moki, a þisi na la nene akila pupia kile lala, amio suri nailanena mēna ga lala. Yokorena akila sanene, ana þisi na la aure yaru lala avano avewowe, vano-o tol naþa þisi na akilali naþa aure mēna yeririna kiena ne Ntewa naþa naga mligan plan

la vena ave kiena, ana la tařatete akilia akila.
²⁵ Ana nanagane, akilia avisuar amiu, komin nepisawal suri la nene pan amiu sumo rui, e pogos nařa pe ařaripo re yo poli wa.

²⁶ “Ana vanon suri ne nanene, visae yaru la avisa van amiu, avisave ‘Navisaarena nene, nanagane naga sike gare yokorena nene rui,’ ana řisi na amiu na ve avanon re nařa avisulia, pona visae la avisa, avisave ‘Naga ke narui, naga nane sike ga loyuma e yuma nene,’ řisi na amiu ve alelaga re e visena la ne sanene. ²⁷ Ana pogos nařa Narina ne Yeririna wasuře sina ga vitomi, ana řisi na vitomi merarava ruru nenaga va yeririna la punu ga, sa nařa yekarpla nařa pilavila, a vivaga ruru make ga e yo punu ga ma e sinapane. ²⁸ E pogos nene, řisi na ve sa mena ga nařa visae suri mare tai meke e yo tai, ana pupia pepauma la nařa akan ke suri mare lala, řisi na aiminia, la monar ave řegas ga asike e yo nene.”

Pisi na narina ne yeririna imi sina

Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁹ A Yesu pisa pisape

“Ana siraunia, mesmesun nena e pogos nařa naloge viowaena nene visae řisi narui, řisi na mrae imi ve pupumalo, a kupario ve tego re sina.

A verue la ne ma e sinapane řisi na aloloru, a suri marera lala nae ma e sinapane, yokorena Ntewa naga kululun la akululu.” Ais 13:10, 34:4

30 “E pogos nene, kile nawasuṣeena kiena ne Narina ne Yeririna yokorena warpoyo ma e sinapane, a yokorena yolai lala nae yomarava nini atagtagi alolokai, a ṗisi na la avisu Narina ne Yeririna molue e lul lala amio pupia naṃareraena a pupia naurarenakam kiena. ³¹ Ana siraunia, pupia kumasua yelu, a naga ligana kiena navisi lala ava e yo punu ga e yomarava nini a ma e peni, vena aure kiena yeririna la naṓa naga mligana plan la ṗisi rui, aimi lele ve taaga puna.”

Pe yaru re tai naṓa kilia pog na legiena maro nene poli

Mak 13:28-32; Luk 21:29-33

³² Ana Yesu pisa, pisape “Amiu asitomli purlaki nene, naṓa asape purpiliva ne. Naga kiena suri naviana amiuna tai teke ea, naṓa amiu na monar avisururuia. Pogosa naṓa amiu avisu naṓa naga korowas nena imi memaena, a imi malumu, sitos la siar miyulua sina, ana amiu akilia asape pogosa na yepisinu naṓarera pimi ke lavisi narui. ³³ Ve sanene, pogosa naṓa amiu avisu kile la nene e yomarava, sa naṓa nepisa pan amiu rui, ana amiu akilia naṓa Narina ne Yeririna naga suṃa ga e pulutava rui, lavisi ke molue narui. ³⁴ Nevisa suri na lelaga van amiu, yokorena suri la nene ṗisi na imi kakate sumo, ana siraunia, teras kiena ne yaru la naṓa la amal ke e pogosa nene, ṗisi na naga kilia kovio vetan yomarava nini. ³⁵ A yokorena sinapane amio yomarava nini lalua naṃena ga akovio veraga, ana kiau visena lala

tařatete akovio pogos tai. ³⁶ Ana pe yaru re tai nařa kilia kana legiena pona aora nena nařa řisi na Narina ne Yeririna naga imi ea. Navisi lala nae ma e peni, amio Narina ne Ntewa, la mēna ga amninue ga, ana Ata ga, naga taaga naga kilia mēaga.”

*Amiu monar akila ruru amiu asumā ga
Mak 13:33-37; Luk 17:26-30,34-36*

³⁷ Ana Yesu pisa pisape “Vano vano tol pogos nařa Narina ne Yeririna imi sina, ana řisi na tařatete yaru la akila ruru la wo, ve sa ke pogos kiena ne Yermarua Noa nanua sumo. ³⁸ Ana e pogos nene narui, sumon nařa pupia womie mlau, ana yaru lala asumā akinana mēaga, a asumā amun mā namunena lala, a akila ke talopaena la sanene, pimi tol pogos nařa Noa pa loyumā e kiena pupia waa nařa naga miyumāenia. ³⁹ Ana yeririna la nene asumā ga sanene, la pe asitom re suri tai poli, ana apisu ga pupia womie nene mlau pimi řere plan la. Ana inu nevisa van amiu, yokorena e pogos nařa Narina ne Yeririna naga wasuře sina imi, ana řisi na la nene maran ve taaga ke ga ve sa nanua sumo e pogos kiena ne Noa. ⁴⁰ Visae yaru la ve lua, lalua asumā ayumāe ke e lokove, řisi na navisi lala aimi atarlua tai, ana aligan tai mēke na, ⁴¹ a visae sira ve lua, nařa lalua asumā ayumāen ke kinanena, ana la atarlua tai, ana aligan tai mēke na.

⁴² “Sanene, ana amiu monar asumā avisuar ruru amiu, komin nařa amiu amninue ga e legiena ya nařa kiamiu Suře imi sina warpo yo.

⁴³ Amiu na monar avisu kilale suri nene, sa naña visae yerkaŵa tai suña ga, ana visae naga kilia mña pogos naña yokorena yaru navinauena tai imi e mña yuña vena vinaun kiena suri lala, p̃isi na yerkaŵa nene suña visuar ruru silaga, vena suñate ruru yaru navinauena nene imi.

⁴⁴ Ana ve sanene, na amiu monar asumña avisuar ruru amiu, vanon naña Narina ne Yeririna p̃isi na naga imi kate, e pogos tai naña amiu pe asitom re asape p̃isi na naga imi e poli.”

Pakaiwa na yaru na yuñaena naña kiena yerkaŵa pasuṽe sina pimi

Luk 12:41-48

⁴⁵ Ana Yesu pisa pisape “?Visae yaru na yuñaena tai, naña naga pe manmarua ea, naga p̃uarar ruru yuñaena, naga yuñae sanape? Naga yuñae sanene, naña visae kiena yerkaŵa naga ligan yo vena va perina, ana yerkaŵa nene ligan naga vena naga visuar ruru e yaru na yuñaena taṽena lala, ana yoko yaru nene naga uarar ruru yuñaena la nene. ⁴⁶ Ana pogos naña yerkaŵa nene wasuṽe sina, ana kilia lual naña yaru na kiena yuñaena nene suña ga uarar ruru ke yuñaena lala na wa. Ana yokorena yaru na yuñaena nene loge wo vaṽisi, ⁴⁷ komin naña yokorena yerkaŵa nene ligan kiena suri punu ga e limana ne kiena yaru nene. Ee, lelaga, yoko Ntewa naga kila mña ga ve sa ke nene.

⁴⁸ “Ana visae yaru na yuñaena nene viowa ga, a pogos naña yerkaŵa nene ligan yo va suña perina ve piavi, ana yaru na yuñaena nene

kilia visa, visave ‘?E suwala, yerkawa nene pa su piavi la wa, pona ve wasuŕe re si yo narui, pona m̃a sanape?’ ⁴⁹ Ana p̃isi na naga sum̃alu kila viowa va yaru na yum̃aena taŕena lala, a yokorena naga va sum̃a mun m̃a wii, ve wowe amio yaru na munen wii lala, ana asum̃a akan kare ke ga kilavaru kiena ne yerkawa nene na. ⁵⁰ Ana yokorena yerkawa nene naga wasuŕe imi e legiena tai naŕa yaru na yum̃aena nene ilan ga, a e pogos tai naŕa yaru nene naga pe sitoŃal re sape p̃isi na naga imi ea. ⁵¹ Ana yerkawa nene p̃isi na naga la nakoena ve keviu va yaru nene, naŕa yokorena kila naga va sike amio yaru na visokanena taŕena lala e yo naŕa yaru la asum̃a atagi, a akar ga maluela ea.”

25

Pakaiwa na sira m̃ee lualima

¹ Ana Yesu pisa, pisape “E pogos naŕa Narina ne Yeririna wasuŕe sina ga, yokorena nasuŕenena kiena ne Ntewa naga ve sa naŕa p̃akaiwa nini pisa. Pakaiwa nini, naga pisayu p̃aŕagena na talopaena tai, naŕa taveve kiela p̃elaga, la ne e lepas naŕa puna ne yerm̃ene la aŕure naga pa e yum̃a m̃ana ne sira m̃ee vena aure sira nene amio naga imi amio la. Ana vinena ne yerm̃ene nene la lualima la asike ga um̃a, vena la akila ruru suri la punu ga. Ana lavisi yemalo, ana vinena lala la aŕar kiela kapi vivaga lala, la amiyalilu mrapan la, vena la punu ga awasuŕela si aimi. ²⁻⁴ Ana vinena la nene, lala

lima la ape manmarua, asitom ruru suri po, naĉa aĉar mĉa piawi na sirveve laĉasia vena akokonia sina ga kiela nakapi vivaga lala, ana la lima na ape tamos ga, la pe asitom ruru re si sanene poli, ana la aĉar mĉaga kiela nakapi vivaga lala, ana la pe aĉar re si sirveve laĉas poli naĉa vena visae taĉa, ana akilia akokonia sina ga. ⁵ Ana lala asumĉate mĉa yaru natalopaena nene paĉo-o, ana naga susun paĉisi, kila sanene sira mĉee la lualima nene, atekavito pano-o paĉisi, ana amomalio.

⁶ “Ana kolemalo ko yepelilika, ana yaru tai pio, pisape ‘!Yaru na talopaena, pimi ke lavisi warpoyo narui. Amiu aimi avitawe naga!’ ⁷ Ana sira mĉee la lualima nene atavilo, akila ruru kiela nakapi vivaga lala vena vivaga ruru sina. La akila plan mĉau na kilika na kapi lala, a apisuveve kiela sirveve lala. ⁸ Ana la naĉa la pe asitom ruru re suri poli, apisu kilale kiela nakapi vivaga lala lavisi marmare, sirveve ĉisi, ana apiun tan lala ĉasia, apisape ‘Awis suwala, amiu akilia ala re narin sirveve van imimi wa, a visae peraga yokorena kiamimi nakapi la amarmare yo.’

⁹ “Ana la naĉa asitom ruru suri po, apisa apisape ‘!Peraga yo! Sirveve nini pe torokin punu ita re poli. Popon amiu ava li si e yuĉa nawilwilena vena aul si kiamiu laĉasia.’

¹⁰ “Ana la apanon si asape aul kiela sirveve, a pogos naĉa apa ke ga wa, yaru natalopaena naĉani pimi poru. Naga pa loyuĉa e mĉana yuĉa, a sira mĉee la lima nene naĉa la asumĉatea, lala amio naga apa veraga e kinanena na

talopaena. Ana pogos naþa yeririna la apa asike loyuma rui, ana la akotava ruru e mratava.

¹¹ “Ana siraunia, sira mee taþena la naþani aþasuþe la ke sina ga, ana asuñalu asuñã mratava, apio apisape ‘!Meneu, mẽeneu, awis ovietava meimãasu loyuma!’

¹² “Ana yaru naþa pisa ga pan la, pisape ‘!Lelaga nevisa van amiu, nemninue amiu ga!’ ”

¹³ Ana Yesu pisa pae þakaiwa nene þisi, ana pisa pisape “Poga ga, ana amiu na monar avisuar ruru wo, vanon naþa amiu pe akilia re legiena na suri nene poli amio mrae nena.”

Pakaiwa na yaru telu naþa la apisuar kilavaru tai

Luk 18:11-27

¹⁴ Ana Yesu pisa, pisape “Ana pogos naþa Narina ne Yeririna wasuþe sina ga, þisi na ve sa mẽena ga naþa þakaiwa nini pisa, pisape: Yerkawa tai, kila ruru ke pisape þisi na va e yo tai naþa koperina na koperina, e purvanua taþena tai. Ana yerkawa nene pio kiena yaru na yumaena lala vena aimi puna, ana naga pisi pan la, mligan kiena suri lala e limala, vena avisuar ruruia ayumaẽ amio. ¹⁵ Ana naga pisuveve kiela na kiliaena lala þisi, ana mligan taga na kilavaru lima te liman tai, a mligan taga na kilavaru lua te limana yaru taþena, a mligan taga na kilavaru taaga e limana ne taþena, ana siraunia naga mligan la, ana pa sike koperina na piavi towe la ga. ¹⁶ Ana yaru naþa mla taga na kilavaru lima, mial ke veraga pano, kila yumaena la moki

e kilavaru nene, pano-o tol ke sina ga taga na kilavaru taņena lima. ¹⁷ Ana e ke e p̄elaga nene, yaru m̄ena ga naņa mla taga na kilavaru lua, naga m̄ena ga taulu ke sina ga taga na kilavaru taņena lua. ¹⁸ Ana yaru naņa mla taga na kilavaru taga ga, naga pa kili p̄iliņili e porotano, vena sinwan kilavaru kiena ne kiena yerkawa nene.

¹⁹ “Ana pogos moki p̄aro pa rui, ana yerkawa kiena ne yaru la nene naga p̄asuņe ke sina ga pimi, ana naga sinenan pisape visuveveli kilavaru la naņa naga p̄ar pa kiena yaru la telu nene. ²⁰ Ana yaru naņa naga tol taga na kilavaru lima sumo, ana naga pimi suņalu se marana ne kiena yerkawa nene, naga p̄ar ke sina ga taga na kilavaru nene lima. Ana naga pisa pisape ‘Mara, nanua sumo ko oņar taga na kilavaru lima pan inu, ana na nini. Ana netaulu sina ga taga na kilavaru lima nini su metavania nanua sumo, naņa netauluia na pe kioņa.’

²¹ “Ana yerkawa nene pisa pania, pisape ‘Po paņisi, potena. Ko na okila yuņaena po paņisi wa. Ko opuarar ruru narin yuņaena nene naņa nemligan e lumoņa, ana p̄isi na neligan ko vena ko ovisuar kiau yuņaena kerkeviu la p̄asia. Poga ga, oimi omio inu e kiau p̄aņagena na kekarena nini.’

²² “Ana yaru naņa naga p̄ar taga na kilavaru lua, ana naga m̄ena ga pimi suņalu se marana ne yerkawa nene. Ana naga pisa pania, pisape ‘Mara, nanua sumo ko otar taga na kilavaru lua nini pan inu. Ana taga na kilavaru lua ne na nini,

amio sina ga taga na kilavaru lua naña netaulua na pe kioña.’

²³ “Ana yerkawa nene pisa pania, pisape ‘!Po pañisi! Potena, ko na okila yuññaena po pañisi wa. Ko opuarar ruru narin yuññaena nene naña nemligan e lumoña, ana ñisi na neligan ko vena ko ovisuar ruru kiau yuññaena kerkeviu la ñasia. Poga ga, oimi omio inu e kiau ñapağena na kekarena nini.’

²⁴ “Ana yaru naña tol taga na kilavaru taaga ga, naga pimi suñalu se marana ne yerkawa nene, pisawo ga, pisa pisape ‘Mara, nesitom nesape ko ope yaru ñarera tai. Ko okilia ola kinanena e lokove naña ko pe omiyuññaen re poli, a ko okilia ola ñena ga mralaki e purmraki naña pe ko re omapila poli. ²⁵ Vanon suri ne na nene, nemaraun ko ea, ana nepa nesinwan ga kioña kilavaru e porotano. Ana nanini, ovisu kioña kilavaru nane su ruru ga suña ne.’

²⁶ “Ana yerkawa nene pisatañña, pisape ‘!Aa, ko na yaru viowa tai nene naña ne, ko ope yowena pañisi wa! Ko opisa kare inu ñisi rui, osape in na nepe tewena tai, ana visae ko opisu naña in na nepe yaru ñarera tai sanene, vanon ya ne ko omligan ga kilavaru su korena ga suña sanene? ²⁷ Visae ko ova oligan ga e yuñña na kilavaru vera na woga ga, vena pogos naña neimi si sanini, nekilia nelalua sina amio ninusa naña kapuru ke e yepasia.’ ²⁸ Ana yerkawa nene pisi pa kiena yaru lala, pisape ‘Aulai, avano alalua kilavaru nene vetan limana, ana ala va van yaru naña ñarar ke taga na kilavaru lualima rui.

²⁹ Nevisa sanini van amiu, visae yaru naþa kiena suri moki rui, þisi na naga war va la sane vena kiena ve moki vaþisi, ana yaru naþa pe kiena suri re poli, þisi na naga kilia kilalu narin suri naþa naga mla ke na. ³⁰ Ana amiu akoven melioi nene va vanua e yo malolo, e yo naþa yaru lala asumã ga atagi ke ea, a akar ke maluela ea! ”

Legiena na liþereena

³¹ Siraunia, ana Yesu pisa pisape “Pogos naþa Narina ne Yeririna vitomi amio navisi lala e kiena naurarena, þisi na naga imi ve Þarin Suþe narui, a þisi na naga vitomi va e kiena lele wa na totanoen ea. ³² Ana navisi lala, þisi na awere yolai punu ga na yomarava nini aimi asuñalu ase marana. Ana e pogos nene narui, þisi na naga liþere yaru lala ava e þegas ve lua, ve sa naþa yaru tai navisuaren suri mali lala, naga liþere kiena sipsip lala e nane lala. ³³ Ana þisi na þarin suþe nene ligan kiena sipsip lala ava ase kiena lepas na þamarua, a nane lala ava ase laþas na þameli. ³⁴ Ana þisi na naga visa van la ne asike e lepas na þamarua, visave ‘Amiu yeririna ne la na nene naþa Ata naga visa ruru amiu. Amiu aimi narui, a akus lelemiu loyuma e kiena nasuþenena, naþa naga miyumaen ruru sumate amiu ke rui nanua sumo, e pogos naþa naga sii yomarava nini ea. ³⁵ Amiu aimi, vanon pogos naþa visae viso kar inu, amiu amla kinanena pan inu, a pogos naþa moto kar inu, amiu amla wii pan inu. A pogos naþa nepe

25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Mat 8:12, 22:13; Luk 13:28 **25:31** Mat 16:27, Mat 19:28

wolawa ga, amiu aþure inu nepa e mamiu ua, ³⁶ a pogos naþa yepeu korena ga, amiu amla kulsota pan inu. A pogos naþa nemai, amiu apimi akaten inu, a pogos naþa nesike e yua na loge viowaena, amiu apimi asun amio inu.'

³⁷⁻³⁹ "Ana yaru mesmesu lala naþa asike e lepas na þamarua þisi na aviun tania avisave 'Ana Suþe, sanape? Ko osua apisa ke osape imimi memiila ko e kioma pogos marera la ne sanene, ana imimi pe mesitom re nena mesape mekila sanene pan ko poli-i þisa. ?Imimi mekila suri la nene pan ko na pogwai?'

⁴⁰ "Ana yoko Parin Suþe nene visatae la, visave 'Lelaga nevisa van amiu, pogos naþa amiu akila ke sanene pan yaru na mau mratava tai, ana sa ga naþa akila ke ga pan inu narui, pe suri korena ga naþa naga pe yaru na sanape.

⁴¹ "Ana siraunia, þisi na naga pisi mena ga pa la naþa e lepas na þameli, yokorena visa van la, visave 'Amiu aure vetan inu, Ntewa piain nakoaena viowa tai pan amiu þisi rui. Amiu ava e kapi nene naþa pivaga ma silaga, taþatete mare pog tai, naþa sumate ke Yermare Lego amio kiena navisi lala vena la ava ea. ⁴² Vanon pogos naþa viso kar inu, ana pe amla re kinanena pan inu poli, a pogos naþa moto kar inu, ana pe amla re wii pan inu poli. ⁴³ A pogos naþa nepe wolawa, ana pe aþure inu re nepa mamiu ua poli, a pogos naþa yepeu korena, ana pe amla re kulsota pan inu poli, a pogos naþa neminana, pona nesike e yua naloge viowaena, ana pe apimi akaten inu re poli.'

44 “Ana ĩisi na la avisataĩe ĩarin suĩe nene, avisave “?Ana Suĩe, sanape? ?Imimi moĩal ko na pogwai naĩa ko viso kar ko, pona moto kar ko, pona ko ope wolawa, pona ko yepeĩa korena ga, pona omai, pona osike e yuĩa naloge viowaena? ?Ana pogwai naĩa ko sanene, ana imimi pe mepimi memiila ko re poli?”

45 “Ana naga ĩisi na visataĩe la, visave ‘Lelaga, nevisa van amiu, nevisave pogos naĩa amiu na pe asitoĩali re naĩa akila ve sanene va kiau yaru tai naĩa naga pe yaru na sanape, nanene na sa ga naĩa amiu pe asitoĩali re naĩa akila pan inu poli.’”

46 Ana Yesu kila make kiena visena nene, naga pisa pisape “La nene yokorena la avanon vena atol nakoena nene naĩa ve uro re. Ana yaru mesmesu la nene yokorena la avanon atol malena nene naĩa sumĩa vano vano ve uro re.”

26

Apisape aweĩar Yesu mare

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Yoane 11:45-53

¹ Ana pogos naĩa Yesu pian kiena yeririna lala e visena la nene ĩisi, ana naga pisa pan la, pisape ² “Amiu akilia ĩa legiena na vewo rui, ana Paĩagena Nasitoĩalena Natamaliaena siar narui. E pogos na ĩaĩagena nene narui, ĩisi na aligan Narina ne Yeririna va e limana ne la naĩa yoko asuari naga e laki torovia vena mare.”

³ Ana e pogos nene, yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena kiena ne le Israel lala, asumĩa e viorena e yuĩa ĩana ne ĩarin

yaru wa, naña naga kiena kia Kaeñas. ⁴ La apisayu ke naña p̄isi na auaravinaun ga Yesu, a ala nakoena namarena ga vania. ⁵ Ana la apisa apisape “Suri nene, ita taṗatete tekila e pogos na ṗaṗagena, vanon naña p̄isi na yaru la sinela kar ita vaṗisi, ana yokorena la añaaga vaṗisi ne wa, komin naña la mokliu naña la akekaran yaru ne nanene p̄isa.”

Maria taron ponotaninu e ṗarina ne Yesu

Mak 14:3-9; Yoane 12:1-8

⁶ Ana siraunia, Yesu sike garu e pulkumali nene Petani, ana naga pa sike e yumã m̄ana ne yaru naña apio kiena kia asape Saemon Leperosi, komin naña naga ṗar leperosi sumo. ⁷ Ana pogos tai naña Yesu kinana ke e yumã nene, ana sira tai pimi puna, ana sira nena kus piawi naña amiyumãenia e kilavaru tai naña po paṗisi, a ponotaninu pule ga m̄eke ea, naña kana kilavaru keviu manene la paṗisi. Ana sira nene taron make ponotaninu nene e ṗarina ne Yesu.

⁸ Ana pogos naña nalogena kiena ne Yesu lala apisu suri nene, ana sinela mimi paṗisi, ana la apisape “?Vanon ya ne naga kila kare ponotaninu nene sanene? ⁹ Visae naga wilwilin lua ga, vera na naga tol kilavaru keviu tai, naga kilia lavia vena iilaen yaru la naña limala korena ga.”

¹⁰ Ana Yesu kilia m̄a naña la apisi ke sanene, ana naga pisi pan la, pisape “Ei, ve akila kare re sira nene sanene. Naga kila yumãena wo tanea e inu ne. ¹¹ Yaru la ne pe kiela suri re poli, p̄isi

na la na asumã ga likan amiu silaga, vena akilia aiila la, ana inu na, tařatete nesike nemio amiu silaga. ¹² Suri nařa sira nene kila, nařa taron ponotaninu e tasneu, naga kila sane kila ruru ke tasneu vena asin inu. ¹³ Lelaga nevisa van amiu, e yo punu ga e yomarava nini nařa řisi na avisawal kiau nalologena wo ea, ana řisi na lala asunyu mēna ga suri nařa sira nene kila, vena asitomãali luen ga kiena nasitomiēna keviu nene, nařa sinena mie inu kemua lelaga.”

Sutas pisaar pisape yoko vielua Yesu

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴ Ana nalogena la lualima taaga pa lua nene, lala tai, nařa kiena kia Sutas nae Kariot, naga pa puna ne yerkawa kiena ne yaru wa lala, ¹⁵ ana naga pisa, pisape “?Visae nevielua Yesu viņasu e limamiu, řisi na amiu ala ya ne van inu?” Ana la nene apul pania e kilavaru nařa selpa tol lualima yam telu, ¹⁶ ana siar e pogos nene, Sutas sumã kalewele mrapa nařa vielua Yesu van la ea.

Nalogena lala akila ruru kinanena na řařagena

Mak 14:12-16; Luk 22:7-13

¹⁷ Ana pimi tol legiena řesia na řařagena nene, nařa la apisa mēna ga apisape naga pe Pařagena Na Kanen Kiligaře, ana nalologena lala apimi puna Yesu, apiunia apisape “?Ko sinomãan osape imimi meva mekila ruru suri lala e yo nape, vena ita tekila Kinanena Na Sitomãalena Natamaliaēna ea?”

¹⁸ Ana Yesu pisatamēna, pisape “Ava garu Yerusalem, ava avisu yaru nařani, avisa van

sanini, avisave 'Kiamimi navianena pisape naga kiena pogos pimi ke lavis narui. Naga sinenan pisape naga, amio imimi kiena nalogena lala, p̃isi na meimi mekila kanena naṣani e moña uña.' ”

¹⁹ Ana nalogena lala apa akila sa naṣa naga pisa, ana la akila ruru suri lala na p̃aṣagena nene.

Yesu pisawal naṣa yoko Sutas vielua naga

Mak 14:17-21; Luk 22:14,21-23; Yoane 13:21-30

²⁰ Ana siraunia, Yesu lala apimi e uña nene, ana kolemallo, la atotano, la asuña akan ke kinanena nene narui, ²¹ a Yesu pisa pisape “Lelaga nevisa van amiu, p̃isi na amiu yaru tai, naga vielua inu.”

²² Ana kiena nalogena lala amloge naṣa naga pisa sanene, ana la sinela piowa paṣisi, ana lala peve taaga apiun tania, apisape “!Suṣe! ?Pe inu re poli, ne?”

²³ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Tai naṣa imimi lua melapae kamimi kinanena e pialo taaga, naga ke narui. ²⁴ Yokorena Narina ne Yeririna monar mare ve sa naṣa Nasiriena Wa la pisayuia, ana yaru naṣa pielua naga, p̃isi na viowa la van naga, visae naga ve vaeme re vera wo va p̃isi.”

²⁵ Ana Sutas, naṣa siraunia naga pielua Yesu, naga piunia pisape “?Navianena, ana ai? ?Inu?”

Ana Yesu pisatañea, pisape “Ana, sane opisa ne yo.”

Kinanena maro

Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1 Koren 11:23-25

²⁶ Ana pogos naþa la asuñña akinana ke ga wa, Yesu mla kilaparavi tai, pisa potena pa Ntewa vanonia, ana naga kawe wowaia, kian pa kiena nalologena lala, pisa pisape “Amiu alavia, akania. Nanene na pe tasneu.” ²⁷ A siraunia, mla piala na kuruta namunena, ana pisa potena pa Ntewa vanonia, ana kian pa pan la, naga pisa pisape “Amiu punu ga amunpae ga e piala nini, ²⁸ vanon naþa nanene na tau nene, naþa vena kila naviranarena kiena ne Ntewa suññalu ñarera, a vena lau vanon naviewoena na mlamulena viowa kiena ne yaru lala ve moki. ²⁹ Nevisaar van amiu, yokorena ve nomun re si kuruta namunena nene narui, vano vano-o yoko nemun kuruta na munena viu nene nemio amiu, e pogos naþa tesike e nasuññena kiena ne Ata.”

³⁰ Ana siraunia la amiyau maro e yauena tai na Yauena lala þisi, a siraunia la amolue, apa maro e Kunus Na Purolip.

*Yesu pisawal naþa þisi na Pita viro naga
Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Yoane 13:36-38*

³¹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “E yemalo ke nini narui, kiamiu nalelagaena e inu þisi na loloru, vanon suri la naþa imi ñalñalivín inu. Þisi na ve sa ke ga naþa Ntewa pisa e Nasiriena Wa lala, naþa pisa, pisape

*‘Þisi na nowemñar yaru na visuarena sipsip mare,
ana þisi na kiena sipsip lala ayaltetai ava e yo
punu ga.’* *Sek 13:7*

³² “Ana pogos naña nemali sina ga vetan marena, yokorena nesumo neva garu Kalele, ana yokorena amiu mēna ga monar asirau aimi.”

³³ Ana Pita pisawal pania, pisape “Yesu, pona nalelagaena kiena ne la nene punu ga loloru, ana la aure vetan ko yo, ana in na tařatete kemua neligan ko pog tai.”

³⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Lelaga nevisa van ko, řisi na yemalo ke ga nene, pogos naña termēne ve kokoreko re yam tai wa, ana ko oviro inu yam ve telu narui, ko ovisave omninue nu ga.”

³⁵ Ana Pita pisawal meraravan pa Yesu e marala, pisape “Visae la sinelan avisave awemār nu nemio ko, nanene na poga ga ne, ana inu, yokorena tařatete kemua neviro ko, nevisave in na pe nepe kioņa re poli.” A e pogos nene, nalologena tařena mēna ga lala apisa mēna ga sa ke ga.

Yesu pa mlen e Ketsemani

Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

³⁶ Ana siraunia, Yesu amio kiena nalogena lala apa e yo tai, kiena kia Ketsemani. Ana naga pisa pan la, pisape “Amiu atoņa e nene sumo wa, ana in na neva laa perina sane, vena nelen re yam ve plas ga.” ³⁷ Ana naga řere Pita amio narina ne Sepeti la luwoka, Semes amio Yoane, la teloka nene amio naga apa la perina ve tokak ga, a e pogos nene Yesu naga sinena pimi urmi manene la, mloge piowa pařisi. ³⁸ Ana naga pisa pa la telu nene, pisa pisape “Nanagane

nemloge sane ninuu pilaroro la narui, ana kila inu lavisi nemare vanonia. Awis, amiu akilali asuñña atavilo amio inu e yo nini sumo wa.”

³⁹ Ana Yesu mial ga pa la sane, ana mloru kinai mono, monar marana, vena len. Ana naga pio, pisape “!Ata o! Visae okilia okila suri nene, awis ko olalua piala naloge viowaena nene vetan inu, vena p̄isi na ve nomun re ea. Ana ko ve okila re nasinenanena kiau, ana okila ga kioñña.”

⁴⁰ Ana naga p̄asuñe sina, pitomi puna ne kiena nalogena la telu nene, ana naga pisu naña la asuñña amomalio rui. Ana la atavilo sina, ana Yesu pisa pa Pita, pisape “?Sanape na amiu taṗatete atavilo amio inu e aora ve taaga ga nene? ⁴¹ Amiu monar avisuar ruru wo, a amiu monar alen silaga, vena nakilaliena lala ve akila amiu re aloru e mlamulena viowa. Ee, kiamiu sitomena m̄arera ruru po, ana tasnemi malumu manene la.”

⁴² Ana yam lua, naga pa sina e nañani, mlen pisape “!Ata o! Visae otaṗatete olalua m̄au piala naloge viowaena nene, ana monar nomun ea, komin naña monar ve sa ga naña ko sinoñña.”

⁴³ Ana naga p̄asuñe sina pimi, pisu naña la telu nene asuñña amomalio ke sina ga, komin naña marala kawa, atekavito paṗisi, atavilo p̄ele ga.

⁴⁴ Ana naga mligan la telu nene asuñña ga, ana p̄asuñe ke sina ga pa e nañani, mlen e visena taaga m̄a nena ga, naña naga kila yam telu ne. ⁴⁵ Ana naga p̄asuñe si pimi pun la telu nene, pisape “?Ei, amiu asuñña apa ruru amiu, a amomalio ke ga wa? !Amiu avisuar! Lavisi ke pogos naña Narina ne Yeririna va e limana ne

li viowa la narui. ⁴⁶ Ita, asuñalu, tevano. Amiu apisu ke ne, yaru na vielua inuena nane suña pimi ña ga lavisi naña.”

La apuarar Yesu ñarera

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Yoane 18:3-12

⁴⁷ Ana pogos naña Yesu pisa ke visena nene wa, Sutas nene, naña nalogena la lualima taaga pa lua nene lala tai, naga pimi, naga amio yaru na mara la moki naña añar kiela playu na mara lala amio kiela plaki lala. La ke nene narui, naña yerka lala kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena kiena ne le Yu lala, la amligan la apimi.

⁴⁸ Ana sumon naña la apa añalivi sanene, yaru na vieluaena naña Sutas nene, naga pisaar kile tai pan la, naña naga pisa pisape “Yaru naña visae neva nevitawe ñesania, nane yaru ne nanene naña ñisi na amiu auarar ruru naga,”

⁴⁹ ana pogos naña la añalivi, Sutas mial mesmesun ga Yesu, ana naga pitawea, pisa pania, pisape “!Pokolemalo, Navianena! Suñare sike amio ko.”

⁵⁰ Ana Yesu pisa pania, pisape “Mara, yuñaena naña ko opiminia, ko okila ga.” Ana la apimi narui, apuarar Yesu ñarera. ⁵¹ La apuarar naga sanene narui, ana Pita ñerelua kiena playu, terania, tetereria yaru kiena ne Parin yaru wa tai, ana telua kiligana lepas tai. ⁵² Ana Yesu pisa pania, pisape “Ko oligan ruru si kiomña playu e kana taga. Yaru naña ñar ke playu na kilaen mara, naga ñisi na mare e playu na kilaen mara.

⁵³ ?Amiu asitom asape in na tañatete nevio Ata,

vena naga iila inu? Visae nevio naga, yam ve taaga naga ĩisi na ligan ĩegas nen kiena navisi lala ve moki naĵa vena aimi avisuar inu. ⁵⁴ Ana visae nekila sanene, ĩisi na visena nasumo lala naĵa asike e Nasiriena Wa lala, yokorena la taĵatete aimi ave lelaga, sa naĵa apisaar ĩisi rui.”

⁵⁵ Ana Yesu pisi pan yaru la nene, pisape “? Vanon ya ne amiu aĵara kiamiu playu amio kiamiu plaki lala? ?A vanon ya ne amiu asape aimi atararvinaun inu e pupumalo sanene? ? Pona amiu asitom ke asape in na nepe yaru m̃arera na vinauena tai pona na weñaren yaru? ?Ana silaga e legiena punu ga, naĵa in na nesuñã nepian ke yaru lala loyuñã e Yuñã Wa Mana ne Ntewa, ana vanon ya ne pe apimi atarar inu re e pogos la nene poli? ⁵⁶ Ana suri la nene la poga ga ne, vanon suri la ne amiu akila ke ne, sa ke ga naĵa navisawalena nasumo lala apisawal nanua rui e kiela Nasiriena Wa lala, ana kiela visena la nene pimi ke sane pe lelaga make narui.”

Ana e pogos nene, nalogena lala amligan Yesu, la aĵure matania.

Aĵere yesu pa e kumali keviu kiena ne yerkawa kiena ne le yu lala

Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Yoane 18:13-14,19-24

⁵⁷ Ana la naĵa atarar Yesu, aĵure pimi vena akila naga suñalu se marana ne Kaeĵas, naĵa

naga pe Āarin yaru wa. Ana navianena navisaluaena lala amio nasumonena kiena ne le Yu lala, apimi mēna ga lele taaga e kiena kumali nene rui. ⁵⁸ Ana Pita mēna ga sumā taveve ke Yesu e pogos nene, ana pe pa re lavisin naga poli, ana pogos naŋa la apimi loyuma e kove na kumali nene, Pita pano totano amio li nayumaena kiena ne Kaeŋas lala, vena naga logeli sanape naŋa pisi na la akila va Yesu.

⁵⁹ Ana yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio yerkawa taŋena lala naŋa la asike loyuma e viorena nene, akilali naŋa akale yaru laŋasia vena la avisokan ga e Yesu, naŋa la avisa suri laŋasia naŋa la avisu sane akilia aweŋar Yesu mare vanonia. ⁶⁰ Ana la apisi narui, ana yaru la moki naŋa asumalu, la apisokani pano pano-o paŋisi, ana viorena nene pe mā re suri tai e kiela visena la poli vena torokin la akila ve sanene va Yesu. Kiela visena la peve taŋena ga sanene pano-o pisi, ana yaru la lua asumalu, ⁶¹ ana la lua apiranari visena taaga, apisape “Yaru nene, pisa pisape naga kilia we plan Yuma Wa Mana ne Ntewa, ana visirlua sina e legiena ve telu ga.”

⁶² Ana Āarin yaru wa nene sumalu, pisi pa Yesu, pisa pisape “?Sanape, yokorena ko ovisataŋe la, pona peraga? ?Sanapen visena la nene naŋa la suma apisawal ke ne?”

⁶³ Ana Yesu topuru ga toŋa ga. Ana Āarin yaru wa nene pisa sina ga pania, pisape “Nevisa van ko, ko na monar ovisa kia kiena ne Ntewa Mali, ovisave lelaga naŋa ko Navisaarena, naŋa ko ope narina ne Ntewa, pona pe ko re naga poli. !Ko

na monar ovisawal ruru van imimi nanagane narui!”

⁶⁴ Ana Yesu pisatañea, pisape “Suri ne nanene narui, nane ko osumña opisa ke narui. Ana nevisa van amiu, nesape siraunia ve ve piavi re, p̄isi na amiu avisu Narina ne Yeririna naña totano e lepas marua kiena ne Ntewa nañareraena, a p̄isi na amiu avisu naña warpoyo e lul lala, vitomi tano e yomarava nini.”

⁶⁵ Ana Parin yaru wa nene sinena mimi pañisi, pitolwowa m̄ana kulsaket, pisa pisape “!Nane-e, toroki! Yaru naña sumña p̄arnena kare ke kia wa kiena ne Ntewa, nanene rui. ?Amiu amloge m̄a ne? ?Vanon ya ne ita tesumña takale ke si yaru vena visawal si suri lañas e naga? ⁶⁶ ?Ana viorena nini sitom sanape? ?Pisi na teliñere naga sanape?”

Ana la apisatañea, apisape “Popon awem̄ar nena naga mare.”

⁶⁷ Ana la nene la apilasiria marana, a asu naga, a lañasia la amlipa kare naga pañisi, ⁶⁸ ana apisa kare naga, apisape “?Ei, Navisaarena, ko ovisawalia, ane mliapa ko ga na wa?”

Pita piro Yesu

Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Yoane 18:15-18,25-27

⁶⁹ Ana e pogos nene, naña Pita toña tano loyumiña e kove nene, sira m̄ee tai na visuaren yumiña pimi puna, pisa pisape “!Ei, ko m̄ena ga otaveve Yesu nae Kalele nene!”

⁷⁰ Ana e marala la punu ga, Pita piro suri nene, pisa pisape “Peraga, nemninue suri na ko opisa

ke ne.” ⁷¹ Ana naga mial petania, pito tano e pupia pulutava na kove na kumali nene.

Ana e yo nene, sira m̄ee taḡena m̄al naga, ana pisa pa yaru la naḡa asike ga lavisinia, pisape “Yaru nene, naga m̄ena ga amio yaru nae Nasaret naḡa Yesu.”

⁷² Ana Pita piro ke sina ga suri nene, pisa visena tai naḡa pe visena m̄arera, pisape “! Peraga ḡa, in na nemninue nena yaru nene!”

⁷³ Ana yam plas ga, yaru la naḡa asike ga lavisin pulutava nene apimi puna ne Pita narui, ana apisa pania, apisape “Lelaga, ko na ko lala yaru tai, vanon naḡa memloge kilale naḡa ko osum̄a oḡan ke visena lala sa ga le Kalele ga lala.”

⁷⁴ Ana Pita pisi m̄arera la sane, naga pisaar ga visena m̄arera lala, pisape “!Lelaga ḡa, sinapane! Nepisa pa rui, inu na pe nekilia re nena yaru nene poli.”

Ana e ke e pogos nene naḡa Pita pisa visena nene, term̄ene tai kokoreko, ⁷⁵ ana kila Pita sitom̄al si visena kiena ne Yesu, naḡa naga pisa pania, pisape “Lelaga nevisa van ko, ḡisi na yemalo ke ga nene, pogos naḡa term̄ene ve kokoreko re yam tai wa, ana ko oviro inu yam ve telu narui, ko ovisave omninue inu ga.” Ana Pita mloge piowa naḡa piowa, ana naga pa vanua, naga tagi naḡa tagi.

27

Lala aḡure Yesu pa puna ne Parin Suḡe kiena ne le Rom lala naḡa pisuar ke Israel

Mak 15:1; Luk 23:1-2; Yoane 18:28-32

¹ Ana e kolulagi nene, pogos naña mrae siar pa metava, yerkawa kiena ne yaru wa lala amio nasumonena kiena ne le Israel lala, la atotano ke sina ga vena aviranar ruru li mrapa tai, vena kilaen Yesu mare. ² Pogos naña la apisayu p̄isi, ana la apiar limana ne Yesu, la aṗure naga pa puna ne Paelat, naña naga pe p̄arin suṗe nae Rom naña naga pisuar ke Israel e pogos nene, ana la amligan Yesu e limana ne Paelat nene, vena naga liṗere naga.

Sutas m̄em̄ar ke sina ga naga

Yum̄aena 1:18-19

³ Ana Sutas, naña naga pielua Yesu p̄isi, naga pisu kilale naña la amlip̄ere Yesu p̄isi rui asape naga monar mare, ana e pogos nene naga mloge si piowagan suri naña naga kila. Ana naga pilon si kiena sitomena narui, ana naga p̄ar si selpa lualima yam telu nene, pa yerkawa la naña apul naga sumo. ⁴ Ana naga pisa pan la, pisape “In na nekila mlamulena viowa nene, naña inu nepielua yaru tai naña pe kila re nena suri tai, ana kiau visena na kila na yoko aweṗar naga mare.”

Ana yerkawa la nene apisa ga pania, apisape “Ei, ve oimi otage re si van imimi. Imimi meṗisin ko pa rui.”

⁵ Ana Sutas silin tetain kilavaru nene su tano e loyum̄a wa m̄ana Ntewa, ana naga pa vanua, pa telan kolmekina e kilika, naga mare.

⁶ Ana yerkawa kiena ne yaru wa lala, la apano aṗar kilavaru nene, ana la apisape “Kilavaru

nene, kuruta kana yaru mlau vanon rui, a e kieta navisaluaena, ita tařatete teligan kilavaru na řanene va teke karo na Yumã Wa Mana Ntewa.”

⁷ Ana lala apisayuia, ana amla kilavaru nene, apa apul kinakinas nen porotano tai nařa nanua sumo, la apisape kiena kia “Porotano na piaki,” ana la amligan narin porotano nene pe lotap kiena ne wolawa lala. ⁸ Vanon suri ne nanene, pimi tol nanagane, yaru lala apisa ke narin porotano nene, asape “Porotano na Kuruta.”

⁹ A suri ne nanene kila visena tai kiena ne Navisawalena Sereãaea pimi pe lelaga, nařa sumo naga kiena visena pisape

“La ala kilavaru nařa selpa ve lualima yam telu nene,

na torokin maran kilavaru nařa le Israel lala apisa apisape mesmesun aul lua yaru,

¹⁰ *ana la amla apano apul porotano kiena ne yaru na kilaen piaki nene, sa ga nařa Ntewa pisa pan inu sape nekila.”* *Sek 11:12-13*

Yesu suãalu e marana ne Paelat

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Yoane 18:33-38

¹¹ Ana la ařure Yesu pimi suãalu se marana ne Parin Suře Paelat, ana naga piun tan Yesu, pisape “?Ko ope Parin Suře kiena ne le Israel lala, pona peraga?”

Ana Yesu pisataãea, pisape “Naga ke narui, sane ko opisa ke ne.”

¹² Ana pogos nařa yerkawa kiena ne řarin yaru wa lala amio nasumonena lala apisavisawal suri moki e Yesu, ana Yesu pisataãe re si suri tai poli. ¹³ Naga topuru ga toãa sanene, ana kila Paelat piun sina ga tania, pisape “?Sanape, ko pe

ositom re naþa la apisa suri viowa la moki e ko poli?”

¹⁴ Ana e lepas na suri la nene naþa la asumãa apisa ke ne, ana Yesu pe pisatarãe re si suri tai pan la poli, ana Parin Suþe nene milan paþisi.

Paelat naga tañan pisape Yesu Monar mare

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Yoane 18:39-19:16

¹⁵ Ana e pogos nene, la asike e pog na Paþagena na Sitomañena Natamaliaena na wa, ana e kayui punu ga e þaþagena nene, Parin Suþe nae Rom nene naga silaga kila suri tai pa le Israel lala. Naga kila naþa visae la þasia asike e yumãa naloge viowaena, la akilia avisa kia kiena ne yaru ve taaga naþa la sinelania, ana yokorena Paelat naga ligan lua naga molue. ¹⁶ Ana e pogos nene, yaru na kilaen politik tai naga moñãa e yumãa naloge viowaena, naþa yaru la akilia ruru naga, kiena kia Yesu Paraþas. ¹⁷ Pisi na, pogos naþa þina lala apimi ape moki lele taaga e marana ne Paelat, ana naga piun tan la, pisape “? Amiu sinemiun asape neligan lua ane molue sina iñasu pun amiu? ?Sinemiun Yesu Paraþas, pona Yesu naþa apio ke asape Navisaarena?” ¹⁸ Paelat piun sanene, vanon naþa naga kilia þisi rui naþa yerkaawa ga lala kiena ne le Yu lala, la aþure Yesu pimi puna, sane yumãaena na vielueen ga, vanon naþa apisu naþa kiela yeririna taþena lala akekaran Yesu paþisi.

¹⁹ Ana e mñena ga e pogos naþa naga totano ke e lelen naliþereena vena akila navisena nene, ana wona mligan visena pimi pania, pisape “Ko ve okila re suri tai va yaru nene. Naga pe kila re

suri tai poli, ana na kolemallo nomomalio, nepisu naga, ana nanagane nemloge ke piowa vanon paḗisi.”

²⁰ Sanene narui, Paelat sinenan pisape ligan lua Yesu naga vano, ana yerkawa lala kiena ne yaru wa lala amio nasumonena kiena ne le Yu lala, la akila kare sitomena kiena ne yeririna lala, la am̄areran la paḗisi vena la monar avisa va Paelat vena naga ligan lua Paraḗas nene vano, a naga monar kila Yesu va mare.

²¹ Ana Parin suḗe nene piun sina ga tan la, pisape “?Amiu sinemiun asape netam̄an yaru la lua nene, ana ane molue ga sane?”

Ana la apisatam̄ea, apisape “Imimi sinemimin Paraḗas.”

²² Ana Paelat piun tan la, pisape “Poga ga, ana visae ve sanene, ḗisi na nekila ve sanapen Yesu nene naḗa apio ke naga asape Navisaarena?”

Ana la punu ga apionia, la apisape “!Asuar naga e laki torovia!”

²³ Ana Paelat piun tan la, pisa pisape “?Vanon ya? ?Naga kila suri ya naḗa piowa?”

Ana la apion manene la pa metava sane, la apisa apisape “!Asuaria, asuar naga e laki torovia!”

²⁴ Ana Paelat pisu naḗa naga taḗatete si taulu la, vanon naḗa pupia m̄aagena paḗisi naḗa pa ke metava rui, ana naga kus pialo na wii tai, ana e maran yeririna la nene, naga kevan limana ea, ana naga pisape “Kuruta na yaru nene naga pe su re e inu poli. Kiena marena, naga kiamiu yum̄aena ga nene.”

²⁵ Ana pogos naña yaru la amloge visena nene, la akiikii ke sina ga, apisape “Poga ga ne, suri ke naña imimi sinemimin ke nanene narui e, naña kiena marena pe kiamimi yuñnaena, a naña kana kuruta sumã e imimi memio narimimi lala.”

²⁶ Ana Paelat mligan lua Parañas molue si ãasuñe pa pula, sa naña la sinelania, ana naga mligan Yesu e limana ne kiena li na mara lala vena akoa naga, a vena aure naga va asuaria e laki torovia.

*Li na mara lala akirakirai viowa pa Yesu
Mak 15:16-20; Yoane 19:2-3*

²⁷ Ana yaru na kilaena mara lala kiena ne Paelat, la atar Yesu aþurelua pa vanua e yometava na kiena kumali nene, ana la apio pa kiela þegas nen li na mara taþena lala vena la aimi avisu Yesu. ²⁸ Ana la amiyenlua mña kulsota, ana amiyen kulkota tai e naga naña marana pe melia vivaga sa naña þarin suñe la amiyen, ²⁹ ana la aþar nenos nen kilsirili, ana aþan ruruia, amligan e þarina, sa naña karo na þarin suñe tai, a amligan mña lakiavio tai e limana na þamarua vena lararia. Ana la asumã akinai tano pania, la asumã akirakirai viowa pania, la apisa apisape “!Imimi meva tanon ko, ko naña ope Þarin Suñe kiena ne le Yu lala, imimi memieluar ko!” ³⁰ Ana la asumã apilasiria naga, a amla lakiavio naþani, asumã ame þarina Yesu ea. ³¹ Ana pogos naña la akirakirai piowa pania þisi, aþarlua kulkota nene e naga, ana amien si mña kulsota la e naga, ana atar naga, apano vena asuar naga e laki torovia.

*Asuar yesu e laki torovia**Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Yoane 19:17-27*

³² Ana pogos naña li na mara lala la asumon Yesu apa ke narui, amal yaru tai nae Saerin, kiena kia Saemon, ana la aňareran pania asape naga towe kus laki torovia kiena ne Yesu vano.

³³ Ana la apa atol kunus tai, kiena kia Kolkota, naña kana kinasia na asape yo naña sane puriu na piaňarin yaru. ³⁴ Pogos naña apimi aporu e wos nen kunus nene, ana la sinelan asape ala kuruta namunena va Yesu vena munia, ana kuruta namunena nene was nen suri tai naña melkalka sike ea, vena kila tasnena ne Yesu kapulu ga, ve lae manene re, ana pogos naña Yesu munli suri nene, naga yepen mavin si munena.

³⁵ Ana la atar Yesu, asuari naga e laki torovia. Pisi na, la akila sa naña amlil m̃apila, vena alual li naña ane war m̃ana kulsoa tai, a ane war tai, ³⁶ ana la atotano atom̃aga e yo nene vena akirakira m̃aga va avisu naga. ³⁷ Ana la asiri navisawalena tai, asuari teke metavan p̃arina, naña pisawal suri naña la aňem̃ar naga mare vanonia, naña pisa pisape “Yesu nene, Parin supe kiena ne le Yu lala.” ³⁸ Ana e pogos nene, yaru navinauena lalua, asuari m̃ena ga la luoka e laki torovia sa ke Yesu, la amligan tai e lepasnena na p̃amarua, taņena e lepasnena na p̃ameli.

³⁹ Ana yaru la naña asum̃a amialoro ke apa e yo nene, asum̃a asisilin p̃arila, apisalele kare Yesu p̃isa, la apisa apisape ⁴⁰ “!Ke, suwala! Ko nene, nanua sumo ko opisa opisape ko okilia owe

plan Yumã Wa Mana ne Ntewa, ana ovisirlua ke sina ga e legiena ve telu ga, ana sanape narui? ! Poga, ko ga otamalia ko lia! !Visae ko ope narin Ntewa kemua lelaga, ko otapulu e laki torovia namã, otomi tano!”

⁴¹ E ðelaga mã nena ga nene, yerkawa lala kiena ne ðarin yaru wa lala, amio navianena na navisaluaena, a li na sumonena kiena ne le Yu lala, la asumã apitalia kare naga paþisi, ⁴² la asumã apisa ke, apisape “!Pona naga tamalia mã yaru taþena la moki yo rui, ana naga mninue kare si narui, taþatete si tamalia naga! ?Ana naga pe kieta ðarin suþe ita le Yu lala, pona peraga? Popon naga vitomi tano e laki torovia nanagane, vena ita telelaga e naga. ⁴³ A yaru nene pisape naga piawa e Ntewa, ana pisape naga Narina ne Ntewa. !Poga ga, tevisulia, visave Ntewa kekaran naga, yoko naga tamalia naga nanagane narui!”

⁴⁴ Ana yaru navinauena la lua nene, naþa asuar la e laki torovia amio Yesu, la mēna ga luoka asikol sina visena viowa kiena ne la nene pania.

Yesu mare

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Yoane 19:28-30

⁴⁵ Ana kolipae ga, yemalolo pimi kalo make yo punu ga e yo nene, pano tol mrae telu yepekilavi, ⁴⁶ a lavis ga e pog nene, Yesu mlokai keviu e kiena visena ruru napo, pisa pisape “?Eli, Eli, lamã saþatani?” naþa kana kinasia sape “?Kiau Ntewa, kiau Ntewa, sanape naþa ko omligan inu nemēke sanene?”

⁴⁷ Ana yeririna laṗasia naṗa asuñalu asuñã e yo nene, naṗa la asuñã apisuvisu ke suri la nene, ana amlogepalia naṗa Yesu mlokai sane, ana la apisa apisape “Ke, yaru nene suñã pio ke yermarua Elaisa, vena imi iila naga-o.” ⁴⁸ Ana veraga ga, lala yaru tai kiriri pimi, mla lumlum tai, taron kuruta namunena naṗa melkalka pa ea, miyurar te laki tai, ana kian va Yesu munia. ⁴⁹ Ana yaru taṗena lala apisa apisape “!Osuwa! Tevisulia wa, pona yokorena yermarua Elaisa vitomi tamalia naga, pona ve vitomi re.”

⁵⁰ Ana Yesu mlokai manene sina, ana ṗere maron kiena yalua, tañan ninuna pano, mare ṗan.

⁵¹ Ana pogos ke ga nene, pupia kulmrae naṗa e Yumã Wa Mana ne Ntewa, naṗa mono ke yo wa naṗa pe yo wa paṗisi, naga purṗa pito ga lika, siar metava pito tol tano. A yemninu, a pupia kilavaru lala pororowa la, ⁵² a e lotap, tampona na yaru mesmesu la moki na nanua sumo apikevike, ana kana yaru ne lala amamal sina. ⁵³ Ana la amolmolue e kiela tampona lala, ana siraun pogos naṗa Yesu mñena ga mali sina ga e marena, la nene amial apa garu pulkumali wa Yerusalem, ana yaru la moki naṗa apisula.

⁵⁴ Ana li na mara lala, amio kiela yerkawa, naṗa la asuñã apisuusuari ke Yesu, pogos naṗa la amloge yemninu, a apisu suri la naṗa kakate, la amilan paṗisi, la sinela kurkur pano-o amiyuyuwawa, ana la apisa apisape “!Aulai, yaru nene naga pe Narina ne Ntewa kemua lelaga naṗa ne!”

⁵⁵ Ana sira la moki pañisi e yo nene, la asuñña asuññalu asike la perina sane, la asuñña apisuvisu ke Yesu. La nene, naga la naña amolue garu Kalele nanua sumo, la asuñña ataveve ña Yesu pano-o, a asuñña amiila naga. ⁵⁶ Ana likan sira la nene, ana Maria tai naña sira nae Maktala, a Maria ñena naña anenane Semes amio Yosop, a sira ñena naña wona ne Sepeti.

Yosop sin Yesu

Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Yoane 19:38-42

⁵⁷ Ana yaru tai nae Aramatia suñña ga, naña naga pe yaru na suri moki, kiena kia Yosop, a naga pe nalogena kiena ne Yesu tai. Ana pogos naña lavisi mrae vito tano, ⁵⁸ naga pa suññalu se marana ne Paelat, piun tania pisape kus tasnena ne Yesu. Ana Paelat pisa pa kiena li na mara lala, vena la akus tas nen Yesu imi vania. ⁵⁹ Ana Yosop kus tasnena ne Yesu, mliluwoia e kulmrae tai naña miyuwowo ruru po, ⁶⁰ ana naga pa mligan ñeke e puluve viu naña naga ñana, naña la ate mare ga ñisi ga na wa. Ana la amelilivin pupia kilavaru na mono en puluve nene, pimi mono pulusa, ana Yosop la añasuñe si apano. ⁶¹ Ana Maria lalua nene, naña lala tai nae Maktala, amio tañena nene, lalua apimi asike e yo nene, la atoñña tano ato mesmesun ga pulmaran puluve nene naña tasnena ne Yesu ñeke ea.

Li namara lala akirakiravan ña puluve

⁶² Ana suri la nene la apimi kakate e legiena na kilaen suri la punu ga su ruruia suñate Legiena

Wa. Ana e legiena tařena, nařa sane Legiena Wa nene narui, yerkawa kiena ne yaru wa lala amio Varasi lala la apa asumalu ase marana ne Paelat, ⁶³ ana la apisa apisape “Mesape mevisa ga van ko, Paelat, nařa imimi mesitořal ke visena kiena ne yaru na visokanena nene na wa, nařa pogos nařa naga mali ke ga wa, naga sumu pisaar pisape ‘Siraun legiena ve telu, řisi na nemali ke sina ga.’ ⁶⁴ Ana visae ve sanene, imimi sinemimin mesape meviun tan ko sanini, mesape ko oligan kiořa li na mara lařasia ava avisuar e puluve nene, vano vano tol kana legiena telu nene warovia. Visae peraga sa řisi kiena nalogena la ava akusvinaun tasnena, ana řisi na la avisokan, avisawal va yaru lala, avisave ‘Naga mali sina e marena rui.’ A visae la akila ve sanene, řisi na kiena navisokanena maro nene yoko imi viowa la sane, taulu nařa nasumo.”

⁶⁵ Ana Paelat pisa pan la, pisape “Poga ga, aure kiau li na mara lařasia avano. Amiu akilia ava akila ruru make suri punu ga sa nařa amiu ava akirakiravan ruru yo nene.”

⁶⁶ Ana la apano, amligan pilu tai e kilavaru nařa mono ke puluve nene, nařa visae yaru tai melilivin kilavaru nene, řisi na pilu nene worovia, ana řisi na akilia avisu kilalea. Ana la amligan řena li na mara lala asumu akirakirava e puluve nene.

28

Puluve korena ga m̃eke na

Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Yoane 20:1-10

¹ Ana pogos naña Legiena Wa þarovia, ana e legiena na siraunia, naña legiena þesia na wik, pogos naña mrae þarpoyo, ana Maria nae Maktala amio Maria taþena nene, lalua apanon asape avisuli puluve nene. ² Lalua apano atol yo nene, ana pupia yemninu veraga, vanon naña navisi kiena ne Ntewa tai mligan ma e peni, pitomi tano melilivin lua kilavaru nene, ana pa teke metava e wosia. ³ Ana marana pilavila paþisi, a m̃ana kulsota merarava ruru po, naña miyuwowo na miyuwowo ruru po, ⁴ ana pogos naña li na mara lala la apisuia, la amarau pano pano-o amarmarlula asike ea.

⁵ Ana navisi nene pisi pan sira la lua nene, pisa pisape “Marauen toko. Nekilia m̃a naña amiu lua apimin ke Yesu, naña asuar naga e laki torovia, ⁶ ana naga pe mon re si e nini poli, naga mali sina, suñalu rui, sa naña naga pisaar sumo. Amiu lua aimi avisuia e naña tasnena momalio m̃enea. ⁷ Ana amiu lua ava vila ga, avisawal va kiena nalogena lala naña naga mali si e marena rui. Ana nanagane, yokorena naga sumo vito garo Kalele, ana amiu m̃ena ga yoko atove, avisu naga e yo nene. Nane kiau visena pan amlua nene.”

⁸ Ana lalua akoskosin naña lalua amolue e puluve, lalua apano. Lalua apano na, sa naña lalua amarau ke ga wa ana lalua amloge sane akekara m̃ena ga paþisi. Ana lalua akiriri apano vena avisawal lologena nene va kiena nalogena lala, ⁹ ana lalua apa m̃a sane, ana lalua apitawe

Yesu. Lalua amilan kare naga pañisi, ana naga pisi pan lalua, pisa pisape “Pokolulagi.” Ana lalua apa akinai tano e naga, lalua atarar lana, lalua amlotun naga. ¹⁰ Ana Yesu pisa ga pan la luoka, pisape “Marauen toko. Amiu ga luoka ava avisa va wolai lala vena ato garo tano Kalele, ana e yo nene, la akilia avisu inu.”

Li na mara lala la apa apisawal suri la nene

¹¹ Pogos naña sira lalua nene añasuñela apa ke puna ne nalogena lala, e ke e pogos ga nene, ana li na mara lala ñasia añasuñela apa Yerusalem, la apa apisawal suri la nene naña kakate, van yerkawa kiena ne yaru wa lala. ¹² Ana la nene, la apio nasumonena tañena lala apimi, ana la apa lele taaga amio la, ana la apisayu suri la nene pano-o ñisi, ana la apiranaria asape la monar awar kilavaru keviu tai va li na mara la nene, ¹³ ana la apisi mārera pan la, apisape “Avano avisavisawal va yeririna lala, avisave ‘!Peraga, kiena nalogena ga la nene! Apimi kolemallo, e pogos naña imimi mesumña momomallo ke ga wa, ana la apinaun tasnena akus apano.’ ” ¹⁴ Ana la apisa mēna ga pan la, apisape “A visae visena na suri nene va tol Paelat, ñisi na imimi ga mevano mekila ruru memio naga, ñisi na amiu ve aloge re visena tai vanonia.”

¹⁵ Ana li na mara la nene akekarān kilavaru nene, amlavia, ana la apano apisovisokani e yo punu ga sa naña yerkawa la nene apisa pan la, a suri nene kila le Israel lala la apisavisa ke visena nene pimi tol nanagane.

*Yesu pimi puna ne kiena nalogena lala
Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Yoane 20:19-23*

¹⁶ Ana nalogena la lualima taaga pa taaga nene apito garo tano Kalele, e tavie naña Yesu pisaar pan la, ¹⁷ ana pogos naña la apisu naga, amlotun naga, ana la pñasia la asitom pñele ga asape Yesu re nene poli. ¹⁸ Ana Yesu pimi lavisin la, pisa pan la, pisape “Ntewa mligan suri punu ga nae ma e peni a nae mñena ga e yomarava nini, e luñau, vena nevesuñen la. ¹⁹ Sanene, nemligan plan amiu ke narui, vena amiu monar ava e yolai punu ga na yomarava nini, amiu monar aurela aimi ave kiau nalogena lala, naña amiu akela e kia kiena ne Ata, Narina, a Ninuna Wa, ²⁰ a naña avian la mñena ga vena alogear visena la naña nepisa pan amiu pñisi rui. Ana amiu monar asitomñali luen ga, naña nesuñña nemio amiu silaga, vano vano-o tol luas nen pog nini.”

**Lologena Wo Kienane Yesu Kristo Kome
Kewo
The New Testament in the Lewo Language of Epi
Island, Vanuatu
Le Nouveau Testament en Lewo langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Lewo lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lewo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

ee028e1c-7e53-571d-8041-681daaf580e8